

عاشورا قافی است که عنقای عشق را پر می سوزد و آفتابی که مشعل حقیقت را به خون عاشقان بر می افروزد. کربلا نشانی حقیقت است؛ منزلگاهی که قافله ارغوان رو به جانب آن می نهد تا پای از رکاب خاک برگیرد و بال در بال افلاک برگیرد. کربلا، آوردگاه ابدی خیر و شر است و عرصه نبرد راستی و ناراستی. زمینی است که آسمان در آن به نماز ایستاده است. ستیغی است که پیکر دریاها را بر دوش می کشد. صحرایی است که از نجوای خدا در آن آلاله می روید. عطری است که مشام ابدیت را می آکند. پروردگارا! گامهای ما را در راه حقیقت سامان آل الله استوار دار. آمین.

سطرهایی چند از آخرین گفت و گوی کتاب هفته بازنده یاد دکتر سید جعفر شهیدی

پرسش های عمیق از فرات

صفحات ویژه کتاب و نهضت حسینی در این شماره

سایر محمدی: موسسه لغت نامه دهخدا استادان بسیاری در حوزه ادبیات کلاسیک در خود جای داده است؛ استادانی مانند محمد دبیرسیاقی، علی آل داوود، میرهاشم محدث و... که با هر کدام گفت و گویی صورت گرفت و در کتاب هفته چاپ شد اما دکتر سید جعفر شهیدی که ریاست این موسسه را به عهده داشت از گفت و گو و مصاحبه با رسانه ها سر بازمی زد. این را می دانستم و همکاران من هم تاکید داشتند. روز اول محرم به موسسه دهخدا رفتم و تقاضای ملاقات کردم. استاد در پاسخ گفت چهارشنبه همین هفته ساعت ۱۰/۳۰ صبح. به تحریریه که برگشتم و خبر را به همکاران دادم، باور نکردند. گفتند دکتر شهیدی این را گفت تا تو را نرنجانند! روز چهارشنبه فرا رسید و من همراه عکاس نشریه وارد ساختمان شدم. گفتند دکتر شهیدی تشریف نیاورده اند. یاد حرف همکاران افتادم. مردد وارد اتاق یکی از مصححان متون خطی شدم، جای می خوردم و هر بار که چشمم به عقربه های ساعت دیواری می افتاد، امیدم کم رنگ تر می شد. ساعت نزدیک ۱۱ بود که خواستم از جا بلند شوم و بروم. کارمندی آمد و گفت دکتر شهیدی تشریف آوردند و منتظر شما در اتاق خود نشسته اند. وقتی روبه روی او نشستم و گفت من آماده ام، بفرمایید، با شوق زاید الوصفی در دل، دکمه واکنم را زدم اما همه سوالاتی که از قبل در ذهن مرور می کردم ناگهان از صفحه ذهنم پاک شد. باین حال ایشان ساده و صمیمی، حکایتی از کلاس درس و دانشجویان نقل کرد تا آن فضای سنگین بهت را بشکند، خنده و شوخی اش مرا به موقعیت مصاحبه برگرداند. ماحصل آن نشست که چند سال پیش هم در کتاب هفته چاپ شد این است که می خوانید.

دکتر شهیدی، در پاسخ به این پرسش کتاب هفته که چرا در زمینه تاریخ اسلام کار چندانی صورت نگرفته گفته بود: اگر این پرسش شما مربوط به دو دهه پیش باشد، همین طور است. راجع به تاریخ اسلام کار چندانی صورت نگرفته، در واقع به تاریخ اسلام توجه چندانی نمی شد. حتی در دانشکده ها هم درس مختصری بود و مردم هم اگر می خواستند «تاریخ اسلام» بخوانند همین نوشته های سطحی را می خواندند و فکر می کردند تاریخ یک مقوله داستانی است که هر کس می تواند آن را بنویسد. اما از بیست سال پیش به این سو هم حوزه های علمیه و هم دانشگاه ها به امر تاریخ نویسی اهتمام جدی پیدا کردند.

گفت و گو با رسول جعفریان درباره مقتل و مقتل نویسی

صدای گریه تاریخ

جعفریان درباره آخرین کتاب خود «تاریخ تشیع در ایران» می گوید: قرن چهارم و پنجم، دوران رشد شیعه در تمامی جهان اسلام و از جمله ایران بود و مهم ترین مناطقی که تشیع در آنها رشد کرد، عراق و شام و مغرب بود که تحت سلطه آل بویه، فاطمیان مصر و حمدانیان سوریه درآمد. آن زمان تشیع در ایران هم به دلیل فعالیت علمی شیعیان در بخش مرکزی و همچنین حمایت های آل بویه و وزرای آنان پیشرفت هایی داشت. سقوط فاطمیان، برافتادن حمدانیان و روی کار آمدن دولت های افراطی سنی مذهب از قبیل ایوبیان و سپس ممالیک و در نهایت عثمانی، سرنوشت تشیع را در بلاد عرب با مشکل روبه رو کرد. این در حالی بود که شانس موفقیت تشیع در آن نواحی، اگر بیش از ایران نبود، قطعاً کمتر از آن هم نبود. آخرین بازمانده جامعه شیعه در حلب، توسط دولت عثمانی به شدت سرکوب شد و البته این دولت نتوانست تشیع را از بعلبک و جنوب لبنان از میان ببرد، چنان که نتوانست علویان آناتولی را قلع و قمع کند.

«تاریخ تشیع در ایران» تازه ترین کتاب رسول جعفریان است که سرگذشت شیعه را از آغاز تا طلوع دولت صفوی روایت می کند. این کتاب ماه گذشته از سوی نشر علم به بازار آمد. «تاملی در نهضت عاشورا» کتاب دیگر این مورخ برجسته و پژوهشگر تاریخ اسلام و تشیع تا امروز بارها تجدید چاپ شده است. رسول جعفریان متولد ۱۳۴۳ اصفهان، تحصیلات خود را در حوزه علمیه قم تا سطح چهارم به پایان برده که معادل دکترا محسوب می شود و اکنون در دانشکده ادبیات دانشگاه تهران به تدریس و تحقیق مشغول است. این استاد تاریخ آثار فراوانی اعم از تالیف و ترجمه چاپ و منتشر کرده که کتاب دو جلدی «تاریخ اسلام» و «جریان ها و سازمان های مذهبی و سیاسی ایران در دوره پهلوی دوم» و «تاریخ مکه» و «رقابت عباسیان و فاطمیان در سیادت بر حرمین شریفین»، «میراث مکتوب شیعه» از آن جمله است. «صفویه در عرصه دین، فرهنگ و سیاست» در سه جلد، دولت امویان، دولت عثمانی از اقتدار تا انحلال، دولت عباسیان و... عنوانی برخی دیگر از آثار او را تشکیل می دهند.

کتابخانه

یکشنبه ۳۰ دی ۱۳۸۶
۱۱ محرم ۲۰۱۴۲۹ ژانویه ۲۰۰۸
شماره ۱۱۶، پیاپی ۷۶۷
صفحه ۲۰۰، تومان

ISSN:1029-3345

صاحب امتیاز: خانه کتاب
سر دبیر: پدram پاک آیین
نشانی: خیابان انقلاب اسلامی
خیابان برادران مظفر جنوبی، کوچه
خواججه نصیر، پلاک ۱۰، طبقه چهارم
تلفن: ۰۵-۶۶۹۶۱۵۱
سازمان آگهی ها: ۰۲۲۵۵۲۴۶
چاپ: ایرانچاپ

www.ketabehafteh.ir

نمایشگاه کتاب های دینی

هشتمین دوره نمایشگاه کتاب محرم به مدت پنج روز در حسینیه امام خمینی (ره) آغاز به کار کرده است. در این نمایشگاه که از ۷ محرم آغاز شده و تا ۱۳ محرم ادامه دارد (۲۶ دی تا ۲ بهمن)، علاقه مندان کتاب های مذهبی و عاشورایی می توانند در دو بخش خواهران و برادران آثار مورد علاقه خود را خریداری کنند. مدیر روابط عمومی موسسه نمایشگاه های فرهنگی ایران، ساعت بازدید از این نمایشگاه را ۱۶ تا ۲۲ اعلام کرد و گفت: ۱۰۰ ناشر با آثار برگزیده خود در این رویداد فرهنگی - مذهبی شرکت کرده اند و به علاقه مندان کتاب حداقل ۴۰ درصد تخفیف می دهند.

اگر ما در گذشته علمایی داشتیم که حرف می زدند یا می نوشتند، یا شبهات را برطرف می کردند و یا معارف می گفتند، امروز چند برابر آن تعداد، با کیفیت های بالا مورد نیاز است. کتاب ها و جزوه ها و مجلات و رسانه هایی لازم است که همین رسالت را برعهده بگیرند و راجع به دین و معارف و اخلاق بنویسند و بگویند. کسانی هستند که اهل مطالعه اند؛ از اینها استفاده کنند. کسانی هم هستند که از رسانه ها بهره می برند؛ رسانه ها از اینها نیز استفاده کنند.

علمای دین بایستی نوشته های مربوط به معارف اسلامی را، چه به صورت کتاب و جزوه و چه به صورت مجله و مطبوعات گوناگون فراهم کنند، تاهنرمندان از روی آنها مثلا فیلم درست کنند و یا برنامه های گوناگون بسازند.

بیانات رهبر معظم انقلاب
در آغاز درس خارج فقه (۱۳۷۴/۶/۱۴)

وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی خبر داد انتشار ۱۴۰ عنوان کتاب عاشورایی با شمارگان بالا

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با همکاری کانون فرهنگی مساجد و سازمان تبلیغات اسلامی به سه هزار و ۵۰۰ مسجد کتاب هدیه می کند.

محمدحسین صفارهرندی، در نشست خبری هفته گذشته خود در تبیین برنامه های وزارت ارشاد گفت: «در محرم و صفر سال جاری، نمایشگاه کوچک کتاب مذهبی با ۶۰ عنوان در هر یک از مساجد مشمول طرح برپا و پس از این ایام، آثار عرضه شده به مجموعه منابع مسجد افزوده می شوند.»

وی با تاکید بر نقش فرهنگ عاشورا و حماسه کربلا در تحولات درونی جهان اسلام، پیروزی انقلاب اسلامی ایران را راه آورد قیام عاشورا عنوان کرد و گفت: «طی دو سال گذشته که دولت نهم مسئولیت اجرایی را در کشور بر عهده دارد، پیگیری مقوله عزاداری سالار شهیدان(ع) در جایگاهی متناسب و برآزنده در دستور کار وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی قرار گرفته است.»

وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی با اشاره به استقبال خوب عزاداران و هیئت های مذهبی از برنامه های سال گذشته این وزارتخانه اظهار داشت: «برنامه های محرم امسال در قالب طرح «عاشوراییان فجر آفرین» از ابتدای سال قمری گذشته در دستور کار قرار گرفته که نتایج مطلوب آن در قالب تولید محصولات فرهنگی متنوع تبلور یافت.»

صفارهرندی خاطر نشان کرد: «در این راستا، انتخاب ۱۴۰ عنوان کتاب برگزیده از میان آثار عرضه شده در حوزه فرهنگ عاشورا برای چاپ در شمارگان قابل توجهی به سرانجام رسیده است. تولید کاست های صوتی متناسب دربرگیرنده موعظه ها، سرودها و مداحی های عاشورایی و عرضه آنها در قالب بسته های فرهنگی در مجامع و شبکه حمل و نقل شهری در کنار عرضه ۱۵ هزار نسخه کتاب مناسب در میان پنج هزار مبلغ و مداح از جمله برنامه های طرح عاشوراییان فجر آفرین است.»

وی افزود: «اهدای بسته فرهنگی شامل کتاب و لوح فشرده با موضوع آداب عزاداری، مقاتل معتبر و نغمه های عاشورایی به ۳۰ هزار هیئت دارای مجوز سازمان تبلیغات اسلامی، تهیه ده هزار بنر برای جایگزینی با شمایل نامناسب در کنار اجرای برنامه های هنری چون نمایش «خورشید کاروان» در ۱۲ استان، «غریبه شام» در هفت استان و ۶۰ نمایش برگزیده سال گذشته در شش استان کشور از دیگر برنامه های این طرح خواهد بود.»

تجلیل رهبر معظم انقلاب از شخصیت آیت الله مجتهدی تهرانی و دکتر شهیدی

روحانی عالیقدر بود و برکات فراوانی را برای حوزه های علمیه به بار آورد. حق عظیم ایشان بر حوزه علمیه تهران فراموش نشدنی است.
رحمة الله رحمة واسعة و حشره مع محمد و آله الطاهرين.

سید علی خامنه ای

دکتر سید جعفر شهیدی در شمار مفاخر علمی زمان بودند

رهبر معظم انقلاب اسلامی در پیام تسلیتی، مرحوم دکتر سید جعفر شهیدی را ادیبی فرزانه و مورخی ژرف نگر و انسانی والا و با کرامت و در شمار مفاخر علمی این زمان دانستند. متن پیام به این شرح است:

بسم الله الرحمن الرحيم

درگذشت علامه بزرگوار مرحوم آقای دکتر سید جعفر شهیدی رحمه الله علیه را به خاندان گرامی و بازماندگان و به شاگردان و ارادتمندان ایشان و به جامعه علمی و دانشگاهی کشور تسلیت می گویم. ایشان ادیبی فرزانه و مورخی ژرف نگر و انسانی والا و با کرامت و در شمار مفاخر علمی این زمان بودند و آثار قلمی با ارزش و ماندگاری از خود به جای گذاشتند. خداوند متعال این مرد مؤمن صادق را مشمول رحمت واسعة خود گرداند و با اجداد طاهرینش محشور فرماید.

سید علی خامنه ای

۱۳۸۶/۱۰/۲۵

و ارادتمندان این شخصیت روحانی با ارزش و خدمتگزار و بیخود به خانواده محترم و بازماندگان ایشان تسلیت می گویم.

عمر با برکت این عالم عامل، منشأ خدمات دینی ارزنده ای بود که برجسته ترین آن تاسیس و اداره شایسته مدرسه ای است که در طول ده ها سال، محل پرورش علما و فضایی فراوان بوده و هم اکنون تعدادی از تربیت شدگان در آن در شمار فضایی برجسته و عالمان و مجتهدان بزرگوارند.

علم و تقوا و تلاش متعهدانه در تربیت طلاب علوم دینی سه عنصر شاخص در شخصیت این

دربی درگذشت ۲ تن از مفاخر علمی و معرفتی کشور، مقام معظم رهبری پیام های تسلیت جداگانه ای صادر فرمودند.

ایشان در پیامی ارتحال حجت الاسلام والمسلمین حاج شیخ احمد مجتهدی تهرانی را تسلیت گفتند. متن این پیام به شرح زیر است:

بسم الله الرحمن الرحيم

ارتحال عالم ربانی و معلم اخلاق مرحوم حجت الاسلام والمسلمین آقای حاج شیخ احمد مجتهدی تهرانی رحمه الله علیه را به علمای اعلام و روحانیت معظم تهران و به شاگردان و تربیت شدگان

پیامهای تسلیت مسئولان به مناسبت درگذشت آیت الله مجتهدی تهرانی

چشمان اشکبار در وداع با معلم اخلاق

شریف ایران، شاگردان و علاقمندان به ایشان و خانواده مکرم و بازماندگان تسلیت می گویم. فقدان این عالم ربانی، معلم اخلاق و مربی شاگردان بی شمار در مکتب امام صادق(ع) بی شک ضایعه بزرگی برای جامعه دینی و حوزه های علمیه محسوب می شود. مرحوم آیت الله تهرانی چهره آشنا و مانوس با مردم و از جنس آنها بود که بیان شیرین و مردمی و عمل خالص و خدایی، او را مراد و محبوب اقشار مختلف ساخته بود.

در بخش دیگری از این پیام آمده است: آن عالم بزرگوار سال های متمادی از عمر خویش را در راه اعتلای کلمه اسلام و ترویج مکتب اهل بیت علیهم السلام و تربیت جوانان و طالبان علم و معرفت دینی هزینه کرد و خیل عظیم تربیت شدگان مکتب او، باقیات الصالحات عمر پربرکتش به حساب می آیند. اینجانب ضمن ابراز همدردی با ملت شریف و سربلند ایران، برای روح مطهر آن مرحوم از پروردگار متعال علو درجات مسئلت می کنم.

حوزه های علمیه و خانواده بزرگوار آن فقیه عالی مقام، آرزوی علو درجات آن عزیز سفر کرده، مزید عزت و شوکت روحانیت بیدار و انقلابی و حوزه های مقدسه علمیه را از خدای بزرگ مسالت دارم.

همچنین رئیس مجلس شورای اسلامی نیز در پیامی درگذشت آیت الله مجتهدی تهرانی را تسلیت گفت. در این پیام آمده است: درگذشت عالم ربانی و معلم اخلاق آیت الله مجتهدی تهرانی که عمر شریف خود را در راه تعلیم و ترویج معارف و احکام اسلامی سپری کرد مایه تأسف و تأثر است.

رئیس مجلس فقدان این روحانی خدمتگزار را به حوزه های علمیه و روحانیت معظم، بالاخص شاگردان و ارادتمندان آن مرحوم تسلیت گفت.

در عین حال وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی نیز در پیامی رحلت این عالم عالی قدر را تسلیت گفت. محمدحسین صفارهرندی در این پیام آورده است: رحلت عالم خدمتگزار، آیت الله احمد مجتهدی تهرانی را به محضر رهبر معظم و مردم

در پی درگذشت حضرت آیت الله مجتهد تهرانی (ره) رئیس جمهور در پیامی ارتحال این فقیه و معلم اخلاق را تسلیت گفت.

متن پیام دکتر محمود احمدی نژاد به شرح زیر است.

بسم الله الرحمن الرحيم

انا لله و انا الیه راجعون
ارتحال فقیه و معلم اخلاق مرحوم حضرت آیت الله مجتهدی تهرانی - رحمت الله علیه - ثلمه ای برای روحانیت معظم و حوزه های علمیه است.

این عالم برجسته و خدوم، عمر پربرکتی را در تربیت جمع کثیری از طلاب علوم دینی و خدمت بی پیرایه به مردم بالاخص محرومان گذراند و همواره از جمله مدافعین صور انقلاب و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران بود.

در ادامه این پیام آمده است: اینجانب ضمن عرض تسلیت این ضایعه مؤلمه به محضر مقدس حضرت ولی عصر (عج)، رهبر معظم انقلاب اسلامی،

مقامات کشور درگذشت

دکتر سید جعفر شهیدی را تسلیت گفتند

دربی درگذشت دکتر سید جعفر شهیدی، مقامات بلند پایه کشور پیام های تسلیت جداگانه ای صادر کردند.

متن پیام دکتر محمود احمدی نژاد، رئیس جمهوری به شرح زیر است:

بسم الله الرحمن الرحيم

انا لله و انا الیه راجعون
جامعه حوزوی و دانشگاهی ما بار دیگر در غم هجران یکی از چهره های برجسته دین پژوهی، تاریخ و ادبیات به سوگ نشست.

استاد عالی مقام حوزه و دانشگاه، مورخ و پژوهشگر ارجمند مرحوم دکتر سید جعفر شهیدی رحمه الله علیه پس از عمری تحقیق، تألیف و تربیت طالبان حقیقت و علم، سبکبالانه به ملکوت اعلی پیوست. این جانب این مصیبت را به محضر مقدس حضرت بقیه الله الاعظم (عج)، رهبر معظم انقلاب اسلامی، دانشگاهیان و حوزویان، پژوهشگران، خانواده

بزرگوار و دیگر ارادتمندان تسلیت عرض نموده و همجواری روح مطهر این دانشمند عالی مقام را با ارواح اجداد عظیم الشان از درگاه خداوند متعال مسئلت دارم.

همچنین وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در پی درگذشت دکتر سید جعفر شهیدی پیام تسلیتی صادر کرد. در پیام تسلیت محمدحسین صفارهرندی آمده است: درگذشت فقیه اندیشمند، پژوهشگر برجسته اسلام و چهره ماندگار ادب فارسی استاد دکتر سید جعفر شهیدی که منشأ تالیفات و خدمات ارزشمندی در حوزه ادبیات، تاریخ، معارف و مطالعات دینی بوده است، ضایعه ای دردناک و جبران ناپذیر است. بی شک منش الهی و انسانی، اندیشه والا، دانش عمیق و نثر شیوا و آهنگین او به ویژه در ترجمه نهج البلاغه امیر مومنان(ع) در حافظه تاریخی این سرزمین ثبت شده و او را در زمره نوادر دوران قرار داده است.

بدرود تاریخ با مورخ

در بخش دیگری از این پیام آمده است: فقدان این استاد فرهیخته ادیب و فضیلت پرور را به محضر رهبر انقلاب و ملت، جامعه دانشگاهیان و حوزویان، اصحاب فرهنگ و هنر و خانواده گرامی آن عزیز تسلیت عرض می کنم و از خداوند سبحان برای بازماندگان صبر و شکیبایی و برای روان آن بزرگوار، جایگاه رفیع و علو درجات مسئلت می کنم. علی شجاعی صائین، مدیر عامل خانه کتاب نیز در پیام تسلیتی که به همین مناسبت صادر کرد، آورده است:

انا لله و انا الیه راجعون

درگذشت استاد فرزانه و دانشمند دکتر سید جعفر شهیدی، باعث تألم خاطر و تأسف جامعه فرهنگی کشورمان شد. با تسلیت این مصیبت بزرگ به اصحاب علم و فرهنگ و اندیشه، به ویژه خانواده مکرم ایشان، علو درجات این دانشمند را از درگاه احدیت خواستارم.

یک یادداشت و یک تذکر درباره یک گفت و گو

در پی درج گفت و گوی کتاب هفته با دکتر محسن پرویز، معاون فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در شماره ۱۱۱ (پیاپی ۷۶۲)، نامه ای از سوی هیئت مدیره اتحادیه ناشران و کتابفروشان تهران به دفتر نشریه ارسال شد که طی آن خواستار درج پاسخ به آنچه مطالب مرتبط با اتحادیه مذکور در آن گفت و گو خواند، شده بود. این درحالی است که در سراسر گفت و گوی معاون فرهنگی وزارت ارشاد، اشاره ای به اتحادیه ناشران و کتابفروشان تهران دیده نمی شود. لذا با آن که کتاب هفته قانونی الزامی به درج پاسخ اتحادیه پیش گفته نداشت، برای اطمینان از صحت و سقم ادعای مذکور، موضوع با معاون امور فرهنگی وزارت ارشاد مطرح شد که نتیجه آن، توصیه دکتر محسن پرویز، انتشار نامه اتحادیه مذکور به منظور طرح دیدگاه های گوناگون در کنار درج نکته کوتاهی از قول ایشان بود. لذا کتاب هفته، نامه اتحادیه ناشران و کتابفروشان تهران و تذکر معاون امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی را برای اطلاع خوانندگان گرامی به چاپ می رساند.

نامه اتحادیه ناشران و کتابفروشان تهران

جناب آقای پدram پاک آیین
سر دبیر محترم کتاب هفته
با سلام و احترام
در صفحه ۷ نشریه کتاب هفته مورخ شنبه ۲۴ آذر ۱۳۸۶ و در گفت و گویی با عنوان «منزلت نویسنده، نشر حرفه ای و ارتقای فرهنگ» مطلبی در رابطه با این اتحادیه طرح گردید.

خواهشمند است با توجه به اهمیت مطلب دستور فرمایید نسبت به درج پاسخ پیوست در اولین شماره پیش روی آن نشریه محترم اقدام لازم به عمل آید. با احترام مجدد

هیئت مدیره اتحادیه ناشران و کتابفروشان تهران
جناب آقای دکتر پرویز در گفت و گویی که در صفحه ۷ شماره ۱۱۱ کتاب هفته به چاپ رسیده است در تبیین نظام توزیع کارآمد، اظهار نظر کردند که ناشران به دلیل کار سیاسی و حزبی کردن اتحادیه ناشران عضو این اتحادیه نمی شوند!

به احتمال زیاد مقصود ایشان از اتحادیه ناشران، اتحادیه ناشران و کتابفروشان تهران است. چون بلافاصله اضافه کردند اتحادیه ای که زیر نظر مجمع امور صنفی فعالیت می کند.
به نظر می رسد، وقتی طرحی مانند سهمیه بندی بنزین در سطح مملکت با آن همه اهمیت به اجرا درمی آید و رئیس اتحادیه جایگاه داران در روزنامه های کثیرالانتشار و در صدا و سیما آن را از پیش ناموفق و شکست خورده اعلام می کند، کسی به او نمی گوید کار سیاسی کرده ای. وقتی رئیس انجمن برنجکاران در اعتراض به سیاست واردات

برنج بارها در رادیو حرف می زند و اطلاعیه می دهد کسی به او نمی گوید کار سیاسی کرده ای ولی کافی است ناشر یا کتابفروشی در نقد سیاست های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی چیزی بگوید یا بنویسد، تا شاهد باشیم...

در تابستان امسال، به دنبال انتشار نقد اتحادیه بر خرید کتاب ارشاد نیز چنین اتهامی (سیاسی کاری) از سوی روابط عمومی معاونت فرهنگی به اتحادیه وارد آمد که در همان زمان در نامه ای به ایشان پاسخ دادیم و همچنان بر این پاسخ خود هستیم که میدان فرهنگ را عرصه سیاست نمی دانیم و بر این باوریم که دست اندرکاران آن باید فرهنگی باشند و به دور از عالم سیاست و سیاسی کاری و حتی ارزش فرهنگ را نیز بالاتر از سیاست می دانیم.

ما به کمک گروه کثیری از همکارانمان به جز پرداختن به امور جاری اتحادیه، توانستیم شرکت تعاونی مسکن اتحادیه را راه اندازی کرده، به بازرسی های مان از واحدهای صنفی عضو غیر عضو جهت تکمیل بانک اطلاعاتی اتحادیه ادامه دهیم و به انتشار صنعت نشر تداوم بخشیم. صندوق قرض الحسنه صنف را راه اندازی کنیم، مقدمات شروع به کار پایگاه اطلاع رسانی اتحادیه را فراهم آوریم، یک نشست در رابطه با حقوق کار و رابطه بین کارگر و کارفرما برگزار کنیم در حال برنامه ریزی برای نشست های دیگر در ماه های آتی هستیم. آیا نام این فعالیت ها «سیاسی کاری» است؟! در توضیح این که چرا همه ناشران عضو اتحادیه نمی شوند باید به دو نکته اشاره کرد:

اول آن که شرایط صدور پروانه نشر وزارت ارشاد با جواز کسب (که براساس قوانین نظام صنفی مصوب مجلس شورای اسلامی صادر می شود)

متفاوت است. برای متقاضیان دریافت پروانه نشر دادن یک آدرس (حتی محل زندگی خود) کافی است. در حالی که ناشر متقاضی پروانه کسب حتی اگر در واحد مسکونی بخواهد فعالیت کند باید آنجا را به هیئت دفتر کار در آورده باشد و بازرس اتحادیه و اداره اماکن نیروی انتظامی این مطلب را تایید کنند.

دوم این که ناشری که موظف است پروانه نشر خود را از وزارت ارشاد بگیرد، کاغذ کتاب خود را از وزارت ارشاد بگیرد، که مجوز انتشار کتابش را از وزارت ارشاد بگیرد، و امش را هم به همین شکل، کتابش را هم در این دوران رکود حاکم بر بازار کتاب امیدوار باشد که شاید آن وزارتخانه بخرد، آیا نیازی به عضویت در اتحادیه دارد؟

آیا اتحادیه می تواند براساس ماده ۱۲ قانون نظام صنفی، با توجه به این که همه واحدهای صنفی مکلف به عضویت در اتحادیه ها هستند، به ناشران غیر عضو اخطار تعطیلی بدهد؟ در این صورت با مجوز فعالیتی به نام پروانه نشر چه باید کرد؟

تذکر دکتر محسن پرویز

به خاطر ندارم که اسمی از اتحادیه ناشران و کتابفروشان تهران برده باشم، ولی اگر برخی از اعضای هیئت مدیره این اتحادیه به دلیل نوع عملکرد خودشان و ارزیابی های درونی گمان می کنند علت نبودن ناشران و کتابفروشان به اتحادیه، عملکرد سیاسی (و نه صنفی) ایشان بوده است و به همین دلیل خود را مخاطب این سخن یافته اند، بنده هم مخالفتی ندارم.

اگر در متن نوشته عزیزان نکته ای نیازمند پاسخگویی باشد، حق پاسخ دادن نیز برای معاونت محفوظ است.

انتشار نهمین گزارش جمهور

نهمین شماره گزارش جمهور ضمیمه فصل نامه تخصصی نامه جمهور از سوی مرکز پژوهش و اسناد ریاست جمهوری منتشر شد.

در سخن نخست این شماره که به بررسی «جایگاه بخش صنعت و معدن در دولت نهم؛ راهبردها و دستاوردها» اختصاص دارد، آمده است: «دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی و نیل به پیشرفت های تکنولوژیکی و صنعتی از برنامه های با اهمیت نظام مقدس جمهوری اسلامی است که در قانون برنامه و نیز سند راهبردی صنعتی کشور مورد توجه ویژه ای قرار گرفته است. آنچه مهم است، اینکه در دستیابی به این هدف دولت نقش موثر و تعیین کننده ای در جهت دهی و شتاب دهی توسعه اقتصادی و صنعتی کشور دارد.»

مطالب این شماره گزارش جمهور از سوی گروه پژوهش های راهبردی معاونت پژوهشی مرکز پژوهش و اسناد ریاست جمهوری و معاونت برنامه ریزی، توسعه و فناوری وزارت صنایع و معادن تهیه و تدوین شده است.

نمایشگاه کتاب های دینی

هشتمین دوره نمایشگاه کتاب محرم به مدت پنج روز در حسینیه امام خمینی (ره) آغاز به کار کرده است. در این نمایشگاه که از ۷ محرم آغاز شده و تا ۱۳ محرم ادامه دارد (۲۶ دی تا ۲ بهمن)، علاقه مندان کتاب های مذهبی و عاشورایی می توانند در دو بخش خواهران و برداران آثار مورد علاقه خود را خریداری کنند. مدیر روابط عمومی موسسه نمایشگاه های فرهنگی ایران، ساعت بازدید از این نمایشگاه را ۱۶ تا ۲۲ اعلام کرده و ضمن بیان این نکته که ۱۰۰ ناشر با آثار برگزیده خود در این رویداد فرهنگی - مذهبی شرکت کرده اند، به کتاب هفته گفت: «همزمان با ماه محرم نمایشگاهی در حسینیه امام خمینی (ره) برپا شده تا عزاداران بتوانند علاوه بر یاد این امام همام، به دانش خود نیز در زمینه شناخت ایشان بیفزایند. نمایشگاه، تسهیلاتی نیز برای خریداران قائل می شود که از جمله آنها می توان به تخفیف حداقل ۴۰ درصدی اشاره کرد.»

شایان ذکر است ۳۰۰۰ کتاب مذهبی با تاکید بر کتب عاشورایی در این نمایشگاه ارائه می شود. علاوه بر آن لوح های فشرده مرتبط نیز به علاقه مندان ارائه خواهد شد.

انتشارات نور دانش
قابل توجه اهل قلم
مؤلفین و مترجمین
چاپ نوشته های شما در اسرع وقت
با قیمت مناسب
از حرفچینی تا چاپ
آدرس: خیابان ۱۶ آذر، روبروی درب غربی
دانشگاه تهران پلاک ۲۴
سایت: www.noordanesh-pub.com
ایمیل: info@noordanesh-pub.com
تلفن: ۶۶۹۶۶۲۱۳ فکس: ۶۶۲۱۳۲۰۸

شرح پورنامداریان بر غزلیات حافظ

به زودی پایان می گیرد

کرد. وی ارائه دهنده نقدهایی علمی در شعر شعری معاصر و گذشته است. تألیف فرهنگ تاریخی زبان فارسی در سال ۱۳۶۳ تاکنون (باتنی چند از همکاران) از جمله مهم ترین فعالیت های اوست.

پورنامداریان استاد دانشگاه های تهران از جمله دانشگاه تهران، تربیت معلم، شهید بهشتی، تربیت مدرس است و مدت سه سال هم در کره جنوبی تدریس کرده است.

برخی از آثار تألیفی و تصحیحی او عبارتند از بلاغت و گفت و گو با متن، پایان بی قراری ماهان، نقد و تحلیل هزاره دوم آهوی نظامی، چند نکته درباره شعر شاعران آذری و نظامی، هماهنگی صورت و معنی در شعر بهار، عالم شامی شعر حافظ، گمشده لب دریا، تفسیری دیگر از شیخ، عطار و ابوسعید ابوالخیر، اسباب و صور در غزل های مولوی، هویت ملی و شاهنامه، رمز و داستان های رمزی در ادب فارسی، دیدار با سیمرخ، سفر در مه، خانه ام ابری است، در سایه آفتاب و...

وی هم اکنون جز تدریس در دانشگاه، در پژوهشگاه علوم انسانی نیز تدریس می کند.

تقی پورنامداریان درباره آثار جدید خود گفت: «اکنون به کارهای نیمه تمام خود می پردازم و اگر فرصتی دست دهد، این آثار را به تمام می رسانم و منتشر می کنم.»

وی از به پایان بردن کتاب «برگزیده شرح و تفسیر آثار فارسی سهروردی» خبر داد و افزود: «به احتمال فراوان این کتاب از سایر آثار زودتر به پایان می رسد و احتمالاً انتشارات علمی آن را چاپ خواهد کرد.»

این پژوهشگر و استاد دانشگاه ادامه داد: کتاب «درآمدی بر ادبیات غنایی» از دیگر آثاری است که نیمه تمام مانده و می خواهم به پایان برسانم و این کتاب را هم احتمالاً انتشارات علمی منتشر می کند.»

پورنامداریان درباره دیگر آثار نیمه تمام خود عنوان کرد: «جلد دوم داستان پیامبران در غزلیات شمس»، «شرح غزلیات حافظ» و «آشنایی با زبان و ادبیات فارسی» برای عموم مردم که کتابی غیر درسی است، از دیگر کارهایی است که نیمه تمام است و قصد دارم به پایان برسانم.»

تقی پور نامداریان منتقد شعر، ادب پژوه و نویسنده در سال ۱۳۲۰ در همدان متولد شد و در سال ۱۳۵۸ دکترای زبان و ادبیات فارسی از دانشگاه تهران اخذ

دیداری از مراسم جایزه کتاب فصل

تابستان کتاب در روز برفی

سوی نزدیک به ۲۵۰ تن از اندیشمندان و صاحب نظران حوزه های علمیه، دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی نظیر دانشگاه های تهران، شهید بهشتی، تربیت مدرس، تربیت معلم، شیراز، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، دانشگاه آزاد اسلامی و همچنین اعضای هیئت علمی دایرة المعارف ها و موسسات پژوهشی از جمله انجمن حکمت و فلسفه، دایرة المعارف بزرگ اسلامی، دانشنامه جهان اسلام و ... انجام شده است.»

پس از قرائت بیانیه هیئت داوران، دکتر نجفقلی حبیبی که به خاطر تصحیح کتاب «مفاتیح الغیب» صدرالدین محمد شیرازی (ملاصدرا) در حوزه فلسفه اسلامی برگزیده شده بود به ایراد سخنانی درباره تصحیح این کتاب پرداخت.

دکتر حبیبی، پیش از پرداختن به موضوع کتاب ملاصدرا، برگزاری جایزه کتاب فصل را شروع جدیدی در عرصه توجه به کتاب و فرهنگ ارزیابی کرد و گفت: «مطرح شدن آثار دانشمندان و اهل قلم باعث می شود جهشی در میان آنان ایجاد و مایه امیدواری آنان می شود تا کارهای بهتر و ارزشمندتری عرضه کنند.»

دکتر حبیبی در ادامه به توضیح درباره کتاب ملاصدرا پرداخت و گفت: «این کتاب مربوط به

۹۵۲ عنوان مورد ارزیابی قرار گرفتند که از این میان سه هزار و ۸۰۷ عنوان در مرحله اول حذف و مابقی یعنی ۱۴۵ عنوان به مرحله دوم راه یافتند.» در بخش دیگری از این بیانیه درباره ترکیب هیئت داوران آمده است: «ارزیابی کتاب ها از

مدیرعامل خانه کتاب ضمن ابراز امیدواری از توسعه دامنه داوری های کتاب فصل، گفت: «دوستان ما در دبیرخانه این قول را داده اند که سومین دوره کتاب فصل را به یاری خداوند در اسفندماه و چهارمین دوره را در جوار نمایشگاه بین المللی کتاب در ادریبهشت ماه سال آینده برگزار کنیم.»

وی در پایان سخنانش از اهالی فرهنگ و صاحب نظران خواست تا با ارائه پیشنهادها و رهنمودهایشان، مسئولان را در برگزاری هر چه بهتر این مراسم یاری کنند.

پس از سخنرانی مدیرعامل خانه کتاب، دکتر منوچهر اکبری دبیر علمی جایزه کتاب فصل بیانیه هیئت داوران کتاب فصل را قرائت کرد.

در بخشی از این بیانیه درباره نحوه ارزیابی، داوری و مراحل آن آمده است: «براساس آیین نامه مصوب، داوری کتاب فصل در چند مرحله انجام می شود. در مرحله نخست در هر حوزه، آثاری از سوی حداقل دو داور متخصص در جلسات مشاوره ای و با بحث و گفت و گو ارزیابی می شوند و آثاری که از حداقل ویژگی های یک کتاب ارزشمند برخوردار باشند به مرحله بعد راه می یابند. در عین حال کتاب هایی که کاستی چشمگیری داشته باشند و با معیارها و اصول اجتماعی اهل قلم منطبق نباشند، از گردونه داوری حذف می شوند.»

وی افزود: «در مرحله بعد هر اثر از سوی حداقل دو داور ارزیابی دقیق و فنی می شود. در این مرحله از برگه های ویژه ای استفاده می شود که براساس معیارهای عام و کمی امتیازبندی شده است. در صورتی که میانگین امتیاز هر کتاب بیش از ۷۰ امتیاز از ۱۰۰ امتیاز باشد، با مشورت هیئت داوری هر حوزه، اثر برگزیده انتخاب می شود.»

اکبری در عین حال تصریح کرد: «شایان ذکر است که کتاب هایی در داوری ها شرکت داده می شوند که در هر فصل برای نخستین بار چاپ شده باشند و افسس یا کتاب کمک درسی نباشند. در نخستین دوره کتاب فصل از مجموع آثار منتشر شده ای که شرایط یادشده را دارا بودند سه هزار و

مراسم اختتامیه دومین دوره جایزه کتاب فصل ویژه تابستان ۸۶ از سوی معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و با حضور جمعی از مدیران فرهنگی، برگزیدگان این دوره و جمعی از ناشران و علاقه مندان حوزه کتاب برگزار شد. در این مراسم که شنبه گذشته - بیست و دوم دی ماه - در سرای اهل قلم برگزار شد چند تن از دست اندرکاران برگزاری این جایزه و نیز برخی از برگزیدگان به سخنرانی پرداختند.

دکتر محسن پرویز معاون فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی از جمله سخنرانان این مراسم بود که در ابتدای سخنان خود ضمن تشکر از خانه کتاب و دست اندرکاران برگزاری جایزه کتاب فصل، نکاتی را درباره اهمیت این جایزه یادآور شد.

وی ضمن مقایسه دو مقطع زمانی قبل و بعد از انقلاب درباره امکان دسترسی به کتاب های مورد نیاز اهالی فرهنگ گفت: «در گذشته های دور به سختی می شد به هر کتابی دسترسی پیدا کرد اما امروز در مقایسه با دوره های قبل پیشرفت زیادی حاصل شده است.»

وی افزود: «فکر می کنم انتخاب یک کتاب به عنوان کتاب سال در یک رشته، نوعی جفا به کتاب های خوبی است که در طول سال منتشر می شوند. زیرا ممکن است بعضی از کتاب های خوب دیده نشوند. از این رو برگزاری کتاب فصل شاید بتواند تا حدودی این نقیصه را جبران کند.» دکتر پرویز درباره ضرورت برگزاری جوایزی از این دست گفت: «در روزگاری که به زحمت می شد کتاب مناسب پیدا کرد و تعداد عناوین کتاب های چاپ شده یک صدم کتاب های امروز بود، شاید انتخاب یک کتاب سال جوایگو بود اما امروز که بعد از پیروزی انقلاب دست کم رشد ۱۰ برابری عناوین کتاب را داریم، جادارد که جوایز را متعدد و بیشتر کنیم.»

دکتر پرویز در پایان سخنانش با گله مندی از پایین بودن سطح فنی برخی از کتاب ها گفت: «چندی پیش کتابی را مطالعه کردم که به لحاظ محتوایی خوب بود اما بسیار تاسف خوردم چرا که آن قدر غلط املائی و تایپی داشت. فکر می کنم مولفان و مترجمان باید قدری به ناشران در این زمینه سختگیری کنند و تا یک کتاب چندین بار غلط گیری نشده اجازه ندهند زیر چاپ برود.»

علی شجاعی صائین مدیرعامل خانه کتاب نیز در آغاز این مراسم ضمن خوشامدگویی به حاضران، درباره اهداف برگزاری این جایزه گفت: «دبیرخانه کتاب فصل فعالیتش را با هدف معرفی سریع تر و به روز تر کتاب های فاخر به علاقه مندان و اهل قلم آغاز کرد که نخستین دوره آن در بیست و یکم آبان ماه با داوری کتاب های سال منتشر شده در بهار سال ۱۳۸۶ برگزار شد و امروز به همت دوستان و همکاران در دبیرخانه کتاب فصل، دومین دوره آن را برگزار می کنیم.»

وی افزود: «دوستان در این دوره، کتاب های منتشر شده در تابستان ۸۶ را به داوری گذاشتند و در این دوره علاوه بر کتاب های حوزه علوم انسانی، کتاب های حوزه علوم کاربردی هم مورد داوری قرار گرفت.»

زیباترین و دلنشین ترین و مستند ترین هدیه فرهنگی ملی ایران برای نوروز

خانقاه سنی

تلفن مرکز پژوهش: ۸۸۰۴۸۰۰۴

مرکز پخش: موسسه گسترش فرهنگ ۸۸۷۹۴۲۱۸-۱۹

خانه کتاب منتشر کرد

وی در پایان سخنانش از اهالی فرهنگ و صاحب نظران خواست تا با ارائه پیشنهادها و رهنمودهایشان، مسئولان را در برگزاری هر چه بهتر این مراسم یاری کنند.

پس از سخنرانی مدیرعامل خانه کتاب، دکتر منوچهر اکبری دبیر علمی جایزه کتاب فصل بیانیه هیئت داوران کتاب فصل را قرائت کرد.

در بخشی از این بیانیه درباره نحوه ارزیابی، داوری و مراحل آن آمده است: «براساس آیین نامه مصوب، داوری کتاب فصل در چند مرحله انجام می شود. در مرحله نخست در هر حوزه، آثاری از سوی حداقل دو داور متخصص در جلسات مشاوره ای و با بحث و گفت و گو ارزیابی می شوند و آثاری که از حداقل ویژگی های یک کتاب ارزشمند برخوردار باشند به مرحله بعد راه می یابند. در عین حال کتاب هایی که کاستی چشمگیری داشته باشند و با معیارها و اصول اجتماعی اهل قلم منطبق نباشند، از گردونه داوری حذف می شوند.»

خیابان انقلاب بین فلسطین و صیای جنوبی شماره ۱۱۷۸

انتشارات ابریشمی فر منتشر کرد:

مجموعه داستانهای هشت جلدی شاهان هخامنشی

جیبی با قاب نفیس

تلفن بخش: ۶۶۴۹۰۶۶-۲

«سازهای شبکه فضایی اثر جان چیلتون با ترجمه محمود گلابچی، دانشگاه تهران و موسسه انتشارات و چاپ آثار برگزیده بخش هنر جایزه کتاب فصل بودند.»

در بخش ادبیات و در حوزه نثر معاصر فارسی کتاب «مارها تشنه اند» اثر امیرمحمد اعتمادی، نشر آگه، در حوزه تاریخ و نقد کتاب «سیررمانتیسیم در ایران: از مشروطه تا نیا» تألیف مسعود جعفری، نشر مرکز و کتاب «میراث مولوی، شعر و عرفان در اسلام» تألیف ویلیام چیتیک با ترجمه مریم مشرف؛ در حوزه متون قدیم کتاب «دفتر دگرسانی‌ها در غزل‌های حافظ» تألیف سلیم نیساری، فرهنگستان زبان و ادب فارسی و در حوزه ترجمه متون قدیم، کتاب «امن و مولانا» تألیف ویلیام چیتیک با ترجمه شهاب‌الدین عباسی، نشر مروارید، در حوزه شعر معاصر کتاب «دستور زبان عشق» اثر شادروان قیصر امین پور، نشر مروارید و کتاب «فردا برای آمدنت دیر است» سروده مریم عربلو و در حوزه ادبیات زبان‌های دیگر کتاب «عروس بیوه» اثر جویس کرول اوتس با ترجمه رویا بشنام، نشر فیروزه آثار برگزیده بخش ادبیات بودند.

در بخش تاریخ و جغرافیا و در حوزه تاریخ ایران نیز کتاب «وحدت سیاسی و تعامل فرهنگی در شاهنشاهی هخامنشی» پی‌یر بریان با ترجمه ناهید فروغان، نشر اختران به عنوان ترجمه برتر در این بخش شناخته شد.

در بخش کودک و نوجوان در حوزه داستان، کتاب «۳۰ قصه ۳۰ شب» تألیف مژگان شیخی با تصویرگری عطیه سهرابی، انتشارات قدیانی، کتاب‌های بنفشه و در حوزه ترجمه نیز کتاب «شاه، موش و پنیر» اثر نانسی گرنی واریک گرنی با ترجمه کیان فروزش، نشر مرکز، کتاب مریم آثار برگزیده این بخش بودند. در بخش شعر در حوزه شعر کودک کتاب «پرچم سبز درخت» سروده اسدالله شعبانی و تصویرگری مرضیه سرمشقی، وزارت آموزش و پرورش و موسسه فرهنگی منادی تربیت و در حوزه شعر نوجوان کتاب «به خاطر پرنده‌ها» سروده جعفر ابراهیمی (شاهد) و تصویرگری مهتاب فاضلی، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، در حوزه دین کتاب «ظرافت در آفرینش» تألیف محمد غفاری، انتشارات جامعه‌القرآن الکریم و در حوزه کلیات و علوم و فنون ترجمه «دایره‌المعارف اینترنتی علوم» با تنظیم و نگارش امیر صالحی طالقانی و با همکاری مهدی موسوی، انتشارات محراب قلم جوایز این بخش را به خود اختصاص دادند.

ترجمه، کتاب «نگاهی نو به جهانی شدن» اثر جوزف ای. استیگلیتز با ترجمه مسعود کرباسیان، نشر چشمه، در حوزه حقوق کتاب «الفارق: دایره‌المعارف عمومی حقوق» تألیف محمدجعفر جعفری لنگرودی، کتابخانه گنج دانش، در بخش ترجمه کتاب «حقوق رسانه» اثر پیتر کریوجوساندرز، با برگردان حمیدرضا ملک محمدی، نشر میزان؛ در حوزه فرهنگ عامه کتاب «مطالعات فرهنگی در فرهنگ عامه» اثر جان استودی با ترجمه حسین پاینده، نشر آگه، جوایز بخش علوم اجتماعی را به خود اختصاص دادند.

در بخش زبان (در حوزه زبان‌شناسی) کتاب «آشنایی با تاریخ زبان‌های ایرانی» تألیف کورش صفوی، انتشارات پژوها کیوان و در حوزه زبان‌های باستانی کتاب «سرودهای روشنائی» تألیف ابوالقاسم اسماعیل پور، نشر اسطوره به عنوان بهترین آثار در بخش زبان شناخته شدند. در بخش علوم کاربردی در حوزه پزشکی کتاب «بیماری‌های گوش» تألیف داوودرضا شفاعت، نشر نوآور و در حوزه ترجمه کتب پزشکی کتاب «اصول ژنتیک پزشکی امری به انضمام تألیف فرهنگ واژه‌ها» اثر پیتر دی ترن پنی و سیان الارد ترجمه و تألیف محمدرضانوری دلویی، انتشارات جامعه نگر، جوایز این بخش را به خود اختصاص دادند.

در بخش هنر در حوزه کلیات کتاب «فلسفه هنر مسیحی و شرقی» اثر آناندا کوماراسوامی با ترجمه و شرح امیرحسین ذکریگو، نشر فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران، در حوزه هنرهای تجسمی کتاب «دیوارنگاری عصر صفویه در اصفهان - کاخ چهلستون» تألیف حسین آقاجانی اصفهانی و اصغر جوانی، نشر فرهنگستان هنر و در حوزه ترجمه، کتاب «هنر و ادراک بصری، روان‌شناسی چشم خلاق» اثر رودولف آرنهیم؛ ترجمه مجید اخگر، انتشارات سمت، در حوزه هنرهای نمایشی ترجمه کتاب «نشانه‌شناسی متن و اجرای تئاتر» اثر آلن آستن و جورج ساونا به کوشش داود زینلو، نشر سوره مهر، در حوزه تربیت بدنی کتاب «آمادگی جسمانی» اثر دیوید نیمن با ترجمه مهدی طالب پور و زهرا ابراهیمی، شرکت به نشر، در حوزه معماری کتاب «کاربری پژوهش‌های آزمایشگاهی در حفاظت و مرمت بناهای تاریخی (مواد و مصالح)، تألیف منیژه هادیان دهکردی، کاری مشترک از دانشگاه تهران، موسسه انتشارات و چاپ سازمان میراث فرهنگی کشور (پژوهشگاه)، پژوهشکده حفاظت و مرمت آثار تاریخی فرهنگی، در حوزه ترجمه نیز کتاب

ترجمه امیر غلامی، نشر مرکز، آثار برگزیده این بخش بودند.

در بخش روان‌شناسی کتاب «راهنمای والدین در استفاده فرزندان از فناوری‌های ارتباطی جدید، بازی‌های ویدئویی - رایانه‌ای» تألیف مرتضی منطقی، نشر عابد و در حوزه ترجمه آثار روان‌شناسی کتاب «تفکر کودکان - روان‌شناسی رشد شناختی» تألیف رابرت زیگلر و مارتا واکنر آلیبالی با ترجمه و تلخیص سیدکمال خرازی از پژوهشکده علوم شناختی (جهاد دانشگاهی)، همچنین کتاب «فرهنگ مقدماتی اصطلاحات روانکاوی کمانی» اثر دیلن اونز با ترجمه مهدی رفیع و مهدی پارسا، انتشارات گام‌نو دیگر آثار برگزیده در حوزه ترجمه آثار روان‌شناسی بود.

در بخش دین و در حوزه علوم قرآنی کتاب «خزائن الانوار و معادن الاخبار» اثر میرمحمد رضا بن محمد مؤمن خاتون آبادی با تصحیح و تحقیق مریم ایمانی خوشخو، مرکز پژوهش میراث مکتوب، در حوزه کلام کتاب «سخن گفتن از خدا» تألیف امیرعباس علیزمانی، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، در حوزه عرفان و ادیان دیگر کتاب «پیوندهای ایرانی و اسلامی اسطوره پارزیفال» تألیف جلال ستاری، نشر ثالث، در حوزه ترجمه، کتاب «چنین گفت ابن عربی» اثر نصر حامد ابوزید با ترجمه سیدمحمد راستگو، نشر نی. در حوزه سیره، تصحیح کتاب «فضایل علی بن ابی طالب (ع)» و کتاب «الولایه» تألیف محمدبن جریر بن یزید طبری به کوشش رسول جعفریان، از انتشارات دلیل ما و همچنین کتاب «جامعه مدینه در عصر نبوی» تألیف عبدالله عبدالعزیزی بن ادریس با ترجمه شهلا بختیاری، کار مشترک انتشارات سمت و پژوهشگاه حوزه و دانشگاه (قم)، در حوزه فقه، تصحیح کتاب «رویت هلال» به کوشش رضا مختاری، محسن صادقی، محمدرضا نعمتی و محسن نوروزی، از انتشارات بوستان کتاب جوایز این دوره کتاب فصل را در بخش دین دریافت کردند.

در بخش علوم اجتماعی در حوزه آموزش و پرورش کتاب «روان‌شناسی یادگیری» تألیف پروین کدیور، انتشارات سمت؛ در بخش ترجمه، کتاب «انگیزش در تعلیم و تربیت» اثر پل پینترچ و دیل شونک با ترجمه مهناز شهرآرای، نشر علم؛ در حوزه علوم سیاسی ترجمه کتاب «گذار به دموکراسی یا شبه اقتدارگری» اثر مارینا اوتادی به کوشش سعید میرتربی، نشر قومس، در حوزه اقتصاد کتاب «اقتصاد ریاضی، روش‌ها و کاربردها» تألیف علی سوری، انتشارات سمت و در حوزه

اواخر عمر ملاصدرا و در باب قرآن است. ملاصدرا می‌فرماید دو گروه مانع رسالت قرآنند: یک گروه قشریون و متحجران و ظاهرینان هستند که به پوسته و ظاهر قرآن نگاه می‌کنند که اینها مانع از راه یافتن روح و فرهنگ قرآن به جامعه هستند و گروه دوم که ملاصدرا خیلی به آنها پرداخته، گروهی خردگرایان هستند که نمی‌خواهند قرآن را آن‌طور که هست معنا کنند بلکه بر آنند تا قرآن را با فهم انسانی خودشان معنا کنند که هر دو گروه به قرآن ضرر می‌زند اما در باب نجات آخرتی، ملاصدرا معتقد است که گروه نخست به نجات نزدیک‌ترند تا روشنفکرانی که می‌خواهند با عقل خودشان قرآن را تفسیر کنند.»

حجت‌الاسلام دکتر رسول جعفریان از دیگر برگزیدگان جایزه کتاب فصل بود که به خاطر تصحیح کتاب «فضایل علی بن ابیطالب (ع)» و کتاب «الولایه» در بخش سیره، در این مراسم حضور داشت و با ایراد سخنانی به ذکر چند نکته درباره برگزاری جایزه کتاب فصل و نیز ویژگی‌های کتاب فضایل پرداخت.

جعفریان در ابتدای سخنانش ابراز امیدواری کرد که حمایت‌هایی از این دست ادامه پیدا کند و نیز بر ضرورت حمایت از آن دسته از اهالی قلم که منزوی و گوشه‌گیر هستند تاکید کرد.

وی خطاب به مسئولان فرهنگی کشور گفت: «چندسالی است که در کشور ما - به حق - برای حمایت از نخبگان کارهایی انجام می‌شود اما به عنوان یک معلم کوچک معتقدم ما در عین آن که به نخبگان توجه می‌کنیم، نباید تمام تلاشمان صرف توجه ویژه به آنان شود چرا که حتی کم‌استعدادترین آدم‌ها اگر خوب آموزش ببینند و درست راهنمایی شوند قادر به انجام کارهای پژوهشی خواهند بود.»

وی تاکید کرد: «آنچه اهمیت دارد اصلاح نظام پژوهشی ماست و آنچه حتی مقدم بر پژوهش است اصلاح نظام آموزشی است. اگر استادان ما حتی یا سه - چهار نفر از شاگردانشان خوب کار کنند همه آنها - هر چند نخبه نباشند - می‌توانند کارهای تحقیقی انجام دهند و این تجربه‌ای است که من شخصا داشته‌ام.»

دکتر جعفریان درباره کتاب «فضایل» نیز سخن گفت: «این کتاب نوشته از محمدبن جریر طبری درباره حدیث غدیر است که تا قرن هشتم در دست محدثان و مورخان چون شمس‌الدین ذهبی بوده ولی متأسفانه این کتاب از بین رفته و مختصری از آن مانده که خود ذهبی تلخیص کرده است. سپس مرحوم استاد سیدعبدالعزیز طباطبایی نسخه شناس متبحر، این کتاب را در کتابخانه مرکزی دانشگاه پیدا و آن را چاپ کرد و کاری که من کردم این بود که روایات بسیار پراکنده را بازسازی کردم.»

در بخش پایانی این مراسم برگزیدگان، جوایز خود را از معاون فرهنگی وزارت ارشاد دریافت کردند.

در بخش کلیات در حوزه علوم کتابداری، کتاب «از اطلاعات تا کوانتوم: جنبه‌های فنی اطلاعات و اطلاع‌رسانی» تألیف نرگس نشاط، انتشارات دما. در بخش نسخ خطی، آشنایی با نسخ خطی و آثار کمیاب فارسی و عربی، تألیف غلامرضا فدایی، انتشارات سمت.

در بخش فلسفه، در حوزه فلسفه اسلامی، تصحیح «مفاتیح الغیب» اثر صدرالدین محمد شیرازی (ملاصدرا) با تصحیح، تحقیق و مقدمه نجفقلی حبیبی و با اشراف سیدمحمد خامنه‌ای از موسسه انتشاراتی بنیاد حکمت صدرا و در حوزه فلسفه غرب ترجمه کتاب «بررسی مبانی فلسفه نقدی» از حسین غفاری، نشر حکمت و همچنین ترجمه کتاب «ماده و آگاهی» اثر پاول چرچلند با

کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی منتشر کرد

نام اثر	تألیف / ترجمه / تصحیح	قیمت / تعداد صفحات
استادبزرگان آرزیده	رضا آذری شهرزاد	۲۸۰۰ ریال
از لبه انلس و بنگها	اسمیر فراه	۱۲۰ ریال
گنجینه پهلستان نونم	مرتضی زاهدی	۴۵۰ ریال
الشهره ابن استدرک	محمد منصور طباطبایی	۲۸۷۰ ریال
اسطوره‌های دفتر سوم	ابوالفضل حلقان	۵۳۰۰ ریال

تهران: میدان بهارستان جنب مسجد شهید مطهری - کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی
تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۲۹۷۴۱
فکس: ۰۲۱-۶۶۴۲۹۷۴۲

انتشارات سهادانش

مبتکر کرد

مرجع ایده‌آل برای اساتید و دانشجویان

شرکت علمی و فنی و مهندسی - صنعت - دارو - ساز و غیره

دارای جدیدترین استانداردهای روز دنیا

فروشگاه آنلاین

www.SohaDanesh.Com

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۲۹۷۴۱

انتشارات سهادانش

مبتکر کرد

مرجع ایده‌آل برای اساتید و دانشجویان

شرکت علمی و فنی و مهندسی - صنعت - دارو - ساز و غیره

دارای جدیدترین استانداردهای روز دنیا

فروشگاه آنلاین

www.SohaDanesh.Com

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۲۹۷۴۱

با تجلیل از برگزیدگان دومین جشنواره بانوی فرهنگ

مام فرهنگ بر صدر نشست

شد. گفتنی است وحیدی، به عنوان بانوی برگزیده جشنواره از میان بانوان فعال در تمام حوزه‌های فرهنگی انتخاب و تجلیل شد.

در بخش داستان کتاب «تمشک‌هایی که سفر نمی‌کنند» نوشته «مریم روزبهانی» به سبب نثر شیوا و گیرا، ساختار منسجم و پیوند با فرهنگ ایران شایسته رتبه اول و کتاب «نیمه نارنج» نوشته «شمسی خسروی» به دلیل رویکرد به مضمونی آرمانی، انگیزش عاطفی و نثر و پرداخت قابل قبول واجد احراز رتبه دوم شناخته شد.

در حوزه شعر بزرگسال نیز کتاب «مثل آوازهای عاشق تو» سروده «مژگان عباسلو» به دلیل وحدت و سازگاری درونی و تاثیر و انگیزش عاطفی از میان آثار بانوان به عنوان رتبه اول برگزیده شد و کتاب «ترنم داودی سکوت» سروده «قربان ولیی» از حیث شگردهای زبانی، موسیقی، خیال‌فعال، پشتوانه فرهنگی و نیز برخورداری از مناقب شورانگیز حضرت فاطمه (س) در بخش ویژه گروه شعر برگزیده شد.

در بخش «زندگینامه داستانی» هیأت داوران نخست کتاب «هفت دریا شبنم» نوشته سمیرا اصلانپور را به عنوان اثر برتر برگزید که به دلیل انصراف مولف مبنی بر مسئولیت برگزاری جشنواره و عدم تمایل به حضور اثرش در فهرست آثار برگزیده، از این فهرست حذف گردید. بدین ترتیب کتاب «یک دقیقه سکوت» نوشته «نقیسه نظری» به دلیل مضمون بدیع، روایت جذاب و باورپذیر به عنوان اثر نخست برگزیده شد و کتاب «نه روز بود، نه شب» نوشته «نرگس آبیاری» مقام دوم را به دست آورد. در این بخش هیچ اثری که به طور خاص راوی منزلت بانوان یا ترسیم کننده چهره‌ای ارزشمند از ایشان باشد یافت نشد.

در بخش نقد و پژوهش ادبی کتاب «از این باغ شرقی» نوشته «پروین سلاجقه» به دلیل نوآوری در موضوع، روشمندی در تحقیق، منبع شناسی، فصل بندی و تبویب شایسته بر مبنای رده بندی پیشنهادی داوران رتبه اول را کسب کرد و «شیوه نامه نقد ادبی» نوشته «مریم مشرف» به خاطر وجه کاربردی و آموزشی، دقت در تحریر محل نزاع و بهره مندی از نثر پاکیزه تحقیقی به رتبه دوم دست یافت. در این بخش نیز انتخابی بر پایه پیوند اثر با موضوع بانوان صورت نگرفت.

در حوزه شعر نوجوان مجموعه «برف و بهار» سروده «شکوه قاسم نیا» به لحاظ بهره مندی از مضامین ارزشمند، زبان ساده و تصاویر شاعرانه رتبه نخست را کسب کرد و مجموعه «بهار در بادیه» سروده «سید سعید هاشمی» به دلیل به کارگیری مضمون آرمانی، انسجام درونی، تاثیر عاطفی و روایت زندگی دو شخصیت از زنان تاریخ اسلام در قالب اثر منظوم در بخش ویژه این گروه برگزیده شد.

در این بخش اثری از بانوان نوقلم به رای هیأت داوران مبنی بر انتخاب دست نیافت اما در حوزه «داستان نوجوان» کتاب «مثل همه اما مثل هیچ کس» نوشته «آتوسا صالحی» به دلیل طرح داستانی روان و جذاب، زبان صمیمانه، تصویرهای ساده و توجه به ارزش های انسانی رتبه نخست را کسب کرد و در بخش ویژه نیز کتاب «قالی و قناری» نوشته مهدی میرکیایی به سبب برخورداری از ساختار منسجم، روایت جذاب واقعه ای تاریخی در قالب داستان و پیوند با هویت زن مسلمان ایرانی، برگزیده شد.

بضاعت حقیقی اهل قلم فرا تر از آثار برگزیده

در ادامه بیانیه جشنواره بانوی فرهنگ توسط دبیر علمی جشنواره قرائت شد. در این بیانیه آمده بود: «ادبیات رکن و وثیق فرهنگ ملت هاست و ادبیات فارسی از این حیث، بی بدیل، یگانه و مستغنی از تاکید است. با عنایت به این دقیقه و بر مدار تجلیل از بانوان این عرصه از یک سو و دعوت اهل قلم به تبیین منزلت بانوی مسلمان از سوی دیگر، دومین جشنواره بانوی فرهنگ، برگزیدگان خود را معرفی می کند.»

همچنین در بیانیه هیأت داوران محدوده انتخاب آثار در شش رشته این جشنواره آثار چاپ اول سال ۸۵ ذکر نشده و تصریح شده بود: «در هر رشته از یک بانوی پیشکسوت و یک بانوی نوقلم تجلیل می شود و گزینش کتاب برگزیده نیز از عموم مولفان - اعم از زن و مرد - بر پایه ظرفیت های ذاتی آثار به عنوان ملاکی عام در کنار امتیازی خاص برای معرفی جایگاه ارزشمند بانوی ایرانی بوده است.»

در پایان این بیانیه افزوده شده است: «ذکر این نکته ضروری است که ظرفیت و بضاعته حقیقی اهل قلم، فراتر از آثاری است که این جشنواره برگزیده است و امید دارد که به امداد ربانی و عنایات خاصان و درگاه حق (علیهم السلام) و نیز بهره گیری از ظرفیت های موجود، لحظه، هر لحظه و روز، هر روز، عمق، تنوع و غنای آثاری از این دست فزونی گیرد.»

در این برنامه همچنین «دکتر موسی حقانی» پژوهشگر تاریخ به ارائه مقاله ای با موضوع «کشف حجاب و مقوله زن در تاریخ معاصر» پرداخت. همچنین سودابه امینی و عباسعلی براتی پور در فواصل برنامه به شعرخوانی پرداختند.

برگزیدگان دومین جشنواره بانوی فرهنگ
در بخش پایانی دومین جشنواره بانوی فرهنگ با حضور وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی مشاور وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در امر بانوان، دبیر علمی جشنواره و راضیه تجار، از برگزیدگان این جشنواره تقدیر به عمل آمد.

در این بخش از مراسم با اهدای لوح تقدیر و سی سکه بهار آزادی از «سیمیندخت وحیدی» شاعر معاصر به عنوان بانوی پیشکسوت فرهنگ تقدیر

قلم که برای بانوان می نویسند- باید برای تکریم فرهنگ در سال آینده و سال هایی که در پیش است، گام های جدی تری بردارند.»

وی با نثار سپاس قلبی خود به همه کسانی که از این اتفاق فرهنگی پشتیبانی کردند، افزود: «آرزو می کنم بخت انتخاب بانوان برگزیده فرهنگی در این مراسم به عمر انقلاب و عمر هستی بلند باشد و روزهایی برسد که شاهد حضور بانوان اهل فرهنگ در جایگاه شایسته آنها باشیم.»

در این مراسم «سمیرا اصلانپور» مشاور وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در امور بانوان نیز ضمن اشاره به مقدمات برگزاری دومین دوره جشنواره بانوی فرهنگ گفت: «انتخاب بانوان برگزیده فرهنگ امسال در شش رشته داستان نوجوان، داستان بزرگسال، شعر نوجوان، شعر بزرگسال، زندگینامه داستانی و نقد و پژوهش برگزار شده است.»

وی افزود: «داوری علمی آثار منتشر شده در سال ۸۵ در حوزه های مورد نظر توسط هیأت داوران در شش گروه انجام شد و آثار برتر مطابق شاخص های این جشنواره انتخاب شده اند.»

وی ابراز امیدواری کرد که در سال آینده محورهای تصویرگری و ناشر برتر نیز به انتخاب های جشنواره بانوی فرهنگ اضافه شود و افزود: «تقدیر از بانوی فرهنگ پیشکسوت نیز از برنامه های دیگری است که در دومین دوره جشنواره بانوی فرهنگ گنجانده شده است.»

وی با اشاره به راه اندازی پایگاه اطلاع رسانی جشنواره بانوی فرهنگ، تصریح کرد: «با راه اندازی این پایگاه نسبت به سال گذشته به اطلاع رسانی گسترده تری درباره این جشنواره دست زده ایم.»

اصلانپور ضمن تقدیر از معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به دلیل خریداری و اهدای کتاب های برگزیده نخستین دوره جشنواره بانوی فرهنگ گفت: «قرار بود این جشنواره در روز هفدهم دی ماه در همین مکان برگزار شود که به دلیل بارش برف و برودت هوا و همچنین تعطیلی ادارات دولتی ناچار به تغییر زمان برنامه شدیم؛ اما همه همکاران دفتر امور بانوان وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و همکاران جشنواره در همان روز برفی نیز در محل کار خود حاضر شدند و مدعوین را از لغو برنامه آگاه کردند.»

سوز سرمدار خیابان استاد شهریار تا مغز استخوان را می سوزاند اما نتوانست جلوی برگزاری جشنواره ای را بگیرد که تقدیر از بانوان فرهنگ، هنر و ادب این سرزمین را سرلوحه کار خود قرار داده است.

دومین جشنواره «بانوی فرهنگ» بیست و سوم دی ماه در تالار وحدت برگزار شد.

در این جشنواره که با حضور گروهی از اهالی فرهنگ، هنر و ادب ایران برگزار شد، محمدحسین صفار هرنندی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی ضمن اشاره به فرهنگ عاشورایی و تاثیرات آن بر فرهنگ جامعه اسلامی ایران گفت: «شایسته است که از زنان فرهنگی خود تقدیر و الگوها را شاخص تر کنیم.» وی افزود: «وقتی از بانوی فرهنگ یاد می کنیم، سخن از زنان پاکدامنی است که عرصه دانش، فرهنگ، ادب و هنر را با همه علایق مذهبی و عواطف دینی خود پیوند داده اند.»

صفار هرنندی تصریح کرد: «خدا را شکر می گویم که تکریم بانوان فرهنگ همزمان با ایام بزرگداشت یاد و نام حماسه آفرین بزرگ کربلا و عاشورا برگزار می شود. هیچ کس نمی تواند پیوند میان وقایع به هم پیوسته تاریخی ما و در نهایت پیوستگی همه آنها را با واقعه بزرگی که در سال ۶۱ هجری اتفاق افتاد، منکر شود. پیروزی انقلاب اسلامی نیز بخش قابل توجهی از موفقیت های خود را رهین یاد و نام امام حسین (ع) و جاری شدن ذکر عاشورا در زندگی روزمره مردم ماست و فرهنگی که جامعه دینی و اسلامی و ایرانی ما از آن برخوردار است از عاشورا تاثیر و با آن پیوند گرفته است.»

وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی ادامه داد: «جامعه ما تا حدودی نسبت به حقانیت سهم فرهنگ در میان تحولات اجتماعی غفلت داشته است. در حالی که تصور اینکه ساز و کارهای یک کشور پیشرفته بدون فرهنگ مهبامی شود، خطای بزرگی است که متأسفانه جامعه ما به آن دچار شده و به آن عادت کرده است. اما با توجه به رهنمودهای مقام معظم رهبری و توجهی که ریاست محترم جمهور نسبت به تحول مثبت فرهنگی داشته اند، زمینه ای فراهم شده است که ارتقای فرهنگی جامعه را با دستان اهل فرهنگ رقم بزنیم.»

وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در بخش دیگری از سخنان خود نیز گفت: «سهم و نقش بانوان اهل فرهنگ، هنر و ادب این سرزمین به سیاق نقش آفرینی آنها در صحنه های دیگر جامعه می تواند نقش برجسته ای باشد و تحول فرهنگی را باید ابتدا از بانوان فرهنگی انتظار داشته باشیم. چون جنس فرهنگ لطیف است و ارتباط آن با ماده محدودتر است تا ماوراء ماده. بنابراین این جنس از تحولات فرهنگی را بیشتر می توان در میان زنان مشاهده کرد.» وی ضمن اشاره به پیشنهاد شکل گیری جشنواره بانوی فرهنگ از سوی مشاور وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در امور بانوان گفت: «خوشبختانه امسال وارد دومین دوره این جشنواره شده ایم. تردیدی نیست که این برنامه با جایگاه شایسته خود فاصله دارد اما توانسته است در همین مدت کوتاه جایگاه خود را پیدا و مقدمه ای را فراهم کند تا نگاه های جامعه مطوف به چنین مناسبت هایی باشد.»

وی از بانوان اهل فرهنگ تقاضا کرد که در سال های آینده این رویداد فرهنگی را در تقویم برنامه های خود بگنجانند و سپس گفت: «شاعران و نویسندگان ما - چه از میان زنان فرهنگی و چه از میان مردان اهل

نامی بر فراز تا ابدیت

«همان طور که به دکتر می روی و دستور رژیم غذایی می گیری باید پیش استاد بروی و دستور اخلاق بگیری، باید استاد باشد که نزد او بروی که باد کبر و غرور تو را خالی کند، فکر نکنی حالا که این کتاب ها را می خوانی به جایی رسیده ای و حتماً مورد تأیید امام زمان (عج) قرار گرفته ای...»
این گفته ها در گوش طنین انداز می شود وقتی خبر می رسد که بعد از ۸۴ سال تلاش و مجاهدت در جهت پاسداری اخلاق و ارزش های دینی آیت الله حاج شیخ احمد مجتهدی تهرانی به دیدار معبودش شتافت. هنوز هم که هنوز است از بهت بیرون نیامده ای و دائماً برای خودت مرور می کنی: «مواظب باش گرفتار ناهل نشوی، گرفتار این سیم وصلی ها نشوی، اگر کسی پیدا شد که دلش می خواهد همه بفهمند آدم خوبی است و فکر می کند سیمش وصل است، به او اعتماد مکن اگر کسی واقعاً سیمش وصل باشد به کسی نمی گوید. درس اخلاقی که شما را بی حال کند، چرتی کند، شل و ول کند و شما را از درستان بیندازد، درس اخلاق نیست. ما اگر قدری خوب بشویم و نیتمان را درست کنیم، استاد خوب هم گیرمان می آید.»
راست هم می گفت. او دروس ادبیات عرب را در تهران و نزد مرحوم آیت الله حاج شیخ علی اکبر

برهان خواننده بود مرحوم آیت الله محمدجواد خندق آبادی و مرحوم آیت الله سیدمرتضی علوی فریدونی کتاب مطول، رسائل و مکاسب را به این طالب معرفت آموخته بودند منظومه حاج ملاهادی سبزواری را نزد مرحوم آیت الله علامه طباطبایی خواند و در محضر حضرات آیات و حجج اسلام شهید صدوقی، مرحوم محمدجواد خندق آبادی و مرحوم شیخ عبدالرزاق اصفهانی برای کتاب لمعتین

دغدغه مندی و سجایای اخلاقی آیت الله مجتهدی

عبدالحسین خسروپناه

مرحوم آیت الله حاج شیخ احمد مجتهدی تهرانی به باور بنده شخصیتی ذوقچین داشتند و طبعاً در مجال و فرصت کوتاهی که در اختیار

من است نمی توان آن گونه که شایسته این عالم برجسته جهان اسلام است سخن گفت اما به هر تقدیر آب دریا را اگر نتوان کشید هم به قدر تشنگی باید چشید. باری نکته اول که دعوتاً مهم ترین وجه جایگاه ایشان در عرصه علوم حوزوی نیز به شمار می آید تربیت طلابی عالم، متدین و متخلق است و باید معترف بود که طی چند دهه اخیر از عمر گرفتارشان را با علم، حلم و تدبیر مصروف اداره حوزه علمیه (مدرسه ملامحمد جعفری) سرچشمه تهران کردند. در اینجا طبعاً باید از پژوهشگران رشته مدیریت خواست تا با همکاری برخی از شاگردان ایشان و نیروهایی که همکار آن عالم برجسته بودند، روش های مدیریتی آیت الله مجتهدی تهرانی را به صورت یک نظام علمی منسجم تنظیم کنند. چرا که انصافاً در طول دوره مدیریت ایشان بر حوزه علمیه تهران، طلبه های فاضل، متدین و دغدغه مندی به ایران و جهان معرفی شدند. نمونه بارز این مدعا تربیت استادانی چون آیت الله رضا استادی، حجت الاسلام ناطق نوری و سیدعلی اکبر محتشمی است.

ویژگی بعدی استاد، نفوذ کلام و جامعیت درس های اخلاق ایشان و اصولی بود که سال ها از محضر بزرگانی چون حضرت امام (ره) بهره مند شده بودند. آیت الله مجتهدی در کنار آیت الله میرزا عبدالکریم حق شناس وارث مرحوم شیخ عبدالحسین زاهد به شمار می رفتند که در دوران رضاخان - که برای قلع و قمع تدریس علوم دینی مانع فعالیت حوزه علمیه شد - به آموزش طلاب در تهران ادامه دادند. سجایای اخلاقی و علمی او باعث می شد تا حامی انقلاب و نظام اسلامی ایران باشند و حاصل تلاش ایشان در تربیت طلاب این شد که علاوه بر تربیت فضایی که امروزه در جامعه علمی و سیاسی و اجتماعی فعالیت می کنند، مجمع معتابیهی از شاگردان مکتب ایشان در دوران دفاع مقدس به مقام شریف شهادت نائل آمدند. طبعاً در اینجا انتظار می رود که وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به عنوان متولی فرهنگ دینی این مرز و بوم ضمن پیگیری انتشار یادداشت های استاد، دروس شفاهی ایشان را مکتوب و به آیندگان عرضه کنند. در هنگامه محرم، روح آن بزرگوار با سیدالشهدا و شهیدان راه حق محشور باد.

زانوی تلمذ بر زمین زده بود. حضرت آیت الله العظمی سیدشهاب الدین مرعشی نجفی کفایه جلد اول و مرحوم آیت الله سیدصادق شریعتمنداری مجلد دوم کفایه را به او آموختند. در درس خارج به مدت یازده سال از محضر مرحوم آیت الله العظمی حاج آقا حسین بروجرودی، مرحوم آیت الله العظمی سیدمحمدرضا گلپایگانی، مرحوم آیت الله حاج شیخ عباسعلی شاهرودی، مرحوم آیت الله العظمی شیخ محمدرضا تنکابنی و مرحوم آیت الله العظمی سیداحمد خوانساری آموخت و استفاده کرد و درس اخلاق را نزد مرحوم حضرت آیت الله العظمی امام خمینی (ره) در مدرسه فیضیه قم عصرهای جمعه و همچنین نزد عالم ربانی و معلم اخلاق حضرت حجت الاسلام و المسلمین مرحوم حاج سیدحسین فاطمی قمی فرا گرفتند.

ایشان در نهم مهرماه سال ۱۳۰۲ شمسی در تهران چشم به جهان گشودند و به ساعت ۱۱:۳۰ یکشنبه ۸۶/۱۰/۲۳ در سن ۸۴ سالگی در تهران به دیدار حق شتافتند.

هنوز نامش ادامه دارد تا ابدآباد...

پی نوشت:

۱. منبع گفتارها: خبرگزاری فارس.
۲. همان.

استادی دلسوز

دکتر علی شیروانی

کمتر عالمی را می شناسم که در امر تربیت طلاب علوم دینی، توفیق آیت الله مجتهدی - که رحمت و رضوان الهی بر او باد - را یافته باشد. هزاران طلبه را تربیت کرد و به جد معتقد بود که هر طلبه ای که در مدرسه ایشان تربیت شده باشد مفید و برای جامعه سودمند خواهد بود. به طلبه عشق می ورزید. مدیریت مدرسه و تربیت طلاب برای ایشان شغل یا کار روزمره یا سرگرمی و مانند آن نبود، عشق بود، تمامی زندگی اش بود.
بیش از نیم قرن از عمرش را تمام وقت وقف این کار کرد و تا توان داشت و نفس، از این کار باز نایستاد. در واقع این امر معنای زندگی اش بود. به کارش ایمان داشت و به راهش باور هرگز در کارش تردید نمی کرد راسخ و استوار بود و به سنت های دینی سخت پایبند و از همه مهم تر در کارش اخلاص داشت.
ارتباط با ایشان به سال های ۱۳۵۶ به بعد می رسد. آن زمان که نوجوانی ۱۳ ساله بودم و دوره راهنمایی را می گذراندم که در کنار تحصیل دروس جدید به حوزه علمیه ایشان نیز می رفتم. به ابتکار آن مرد بزرگ، در حوزه علمیه به روی همه باز بود. مردم علاقه مند از دانش آموز و دانشجو گرفته تا کارمند و کسبه می آمدند و در آن شبستان باصفا پس از نماز مغرب و عشاء به سخنان ایشان گوش می سپردند و آن گاه نزد طلاب علوم

دینی در حلقه های سه - چهار نفره صرف و نحو و فقه و اصول و تفسیر و... می خواندند. بدین ترتیب طلبه های جوان مهم ترین تدریس و مرور داشته ها و دانسته هایشان را کرده و از همان ماه های نخستین طلبگی با مردم ارتباط پیدا می کردند. همه کسانی که نمی توانستند یا نمی خواستند طلبه رسمی باشند اما علاقه مند به تحصیل معارف دینی بودند بهره می بردند و همه کسانی چون بنده پس از مدتی که طلبگی را مزمره می کرد و آرام آرام با راه و رسم آن آشنا می شد تصمیم می گرفت که این راه را برگزیند و این نیز از دیگر توفیقات آن مرد بزرگ بود.
چنان که گفتم خاطرات من بیشتر به سال های ۱۳۵۶ تا ۱۳۶۱ برمی گردد که پس از آن برای ادامه تحصیل به قم رفتم و آن سال ها و روزها و ساعت ها که در آن مدرسه عالم ربانی گذراندم از شیرین ترین و بهترین دوران عمرم بوده است.
همیشه طلبه ها را به جدی گرفتن درس و بحث و به توسل و ارتباط با اهل بیت (ع) سفارش می کردند. به توسل ایمان داشتند. چشمی پراشک و دلی پاک داشتند. درس بدون توسل و ولایت را آش بی نمک و بی بو و خاصیت می دانستند. در شیوه های تدریس روشی خاص خود را داشتند. طلبه را به ممانعت نفس توصیه می کردند شنیدم که وقتی نوجوانی را دید و با فراست خاص خود وی را برای طلبگی مناسب یافت، حتی حاضر شد به پدرش مقرر ی بردارد تا او را برای تربیت به مدرسه بسپارد. در قم معروف بود که ادبیات دانش آموختگان حوزه علمیه مجتهدی خوب و بلکه عالی است و این را ممتحنان حوزه علمیه قم بارها آزموده بودند.
رحلت او بی شک دل های هزاران تربیت یافته عاشق و علاقه مند به او و همه مومنان را متاثر و متأسف ساخت. خداوند روحش را شاد، در جاتش را متعالی و با صالحان و ابرار محشور کند.

مجتهد آگاه به زمان

محمدفاکر میبیدی

حضرت آیت الله مجتهدی تهرانی، یک انسان عالم، متقی و وارسته بود که در ابعاد مختلف زیر نمونه بود.

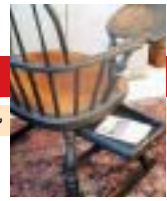
۱. در بعد علمی مجتهدی آگاه به زمان بود و در بعد عملی مربی طلاب مومن، متخلق و متعهد بودند و مدیریت حوزه ای با برکت را بر عهده داشتند که برخی از تربیت یافتگان مدرسه ایشان از ذخایر انقلاب و اسلامند. از خصوصیات وی در این زمینه استفاده عموم مردم متدین از دروس حوزوی به فراخور شغل و حرفه شان بود.
۲. در بعد رفتار یک مخلص به تمام معنی بود. ایشان با وجود آن که از بنیه علمی بالایی برخوردار بودند و می توانستند به عنوان یک مدرس برجسته در حوزه های علمیه مطرح باشند در گوشه ای از جنوب تهران اداره یک مدرسه را برعهده گرفته و

تا آخر عمر بدان پایبند بودند.
۳. در بعد گفتار از ویژگی هایی برخوردار بودند که برخی از آنها عبارتست از الف: هر چند بیشتر اخلاقی می نمود اما در سخن به همه ابعاد و معارف اسلام توجه داشتند و حتی به بیان مسائل فقهی نیز می پرداختند. ب: ساده و روان گویی و به دور از به کار بردن اصطلاحات پیچیده و فنی ح: سخن گفتن به زبان همگان به نحوی که برای عوام و خواص مفید بود. د: فشرده گویی و ایجاز در سخن ه: نفوذ کلام و تاثیر گذاری به نحوی که دل را تکان می داد و: دلپاخته و دلسوخته اهل بیت و ولایت مداری به معنای واقعی آن که در گفتارشان نمایان بود. ز: امید دادن. ایشان به مصداق «الفقیه کل الفقیه من لم یقنط الناس من رحمت الله» به مخاطب خود امید می دادند و وی را جذب می کردند.
در گذشت ایشان به حق به مصداق «ادامات العالم ثم فی الاسلام ثلمه لایسدها شی» بود که موجب ضایعه ای جبران ناپذیر برای جامعه اسلامی و حوزه های علمیه شد.

خانه کتاب منتشر کرد
گرافیک در گذر زمان
خیابان انقلاب بین فلسطین و صبا جنوبی شماره ۱۱۷۸

تحقیقی در دین یهود
نشر نگارش
مهندس جلال الدین آشتیانی
چاپ چهارم منتشر شد
کتاب ((تحقیقی در دین مسیح)) بزودی منتشر می شود

تفسیر و نقد و تحلیل مثنوی
جلال الدین محمد مولوی
علامه محمد تقی جعفری
The Commentary Criticism & Analysis to The Mathnawi Molawi
By: Allameh M.T.Jafari
آدرس: مقابل دانشگاه تهران، خیابان فجر، پلاک ۱۳۳۵ - ۵۱
تلفن و نمابر: ۶۶۹۷۵۳۶۲ - ۳ و ۶۶۹۷۱۳۹۷

سپهرهایی چند از آخرین گفت و گوی کتاب هفته با زنده یاد دکتر سیدجعفر شهیدی

پرسش های عمیق از فرات

موسسه لغت نامه دهخدا استادان بسیاری در حوزه ادبیات کلاسیک در خود جای داده است؛ استادانی مانند محمددیرسیاکی، علی آل داوود، میرهاشم محدث و... که با هر کدام گفت و گویی صورت گرفت و در کتاب هفته چاپ شد اما متأسفانه دکتر سید جعفر شهیدی که ریاست این موسسه را به عهده داشت از گفت و گو و مصاحبه با رسانه ها سر بازمی زد. این را می دانستم و همکاران من هم تاکید داشتند. یک روز که اول محرم بود به موسسه رفتم و تقاضای ملاقات کردم. استاد در پاسخ گفت چهارشنبه همین هفته ساعت ۱۰:۳۰ صبح. به تحریریه که برگشتم و خبر را به همکاران دادم، باور نکردند. گفتند دکتر شهیدی این را گفت تا تو را نرنجانند! روز چهارشنبه فرا رسید و من همراه عکاس نشریه وارد ساختمان شدم. گفتند دکتر شهیدی تشریف نیاورده اند. یاد حرف همکاران افتادم. مردد وارد اتاق یکی از مصححان متون خطی شدم، چای می خوردم و هر بار که فنجان چای را به لب می بردم و چشمم به عقربه های ساعت دیواری می افتاد، امیدم کم رنگ تر می شد. ساعت نزدیک ۱۱ بود که خواستم از جا بلند شوم و بروم. کارمندی آمد و گفت دکتر شهیدی تشریف آوردند و منتظر شما در اتاق خود نشسته اند. وقتی روی روی او نشستم و گفت من آماده ام، بفرمایید، با شوق زاید الوصفی در دل، دکمه واکنم را زدم اما همه سوالاتی که از قبل در ذهن مرور می کردم ناگهان از صفحه ذهنم پاک شد. باین حال ایشان ساده و صمیمی، حکایتی از کلاس درس و دانشجویان نقل کرد تا آن فضای سنگین بهت را بشکنند، خنده و شوخی اش مرا به موقعیت مصاحبه برگرداند. ماحصل آن نشست که چند سال پیش هم در کتاب هفته چاپ شد این است که می خوانید.

تاریخ این کتاب باید سال ۱۳۳۰ هجری باشد. من «شیرزن کربلا» را در سال ۳۲ نوشته و منتشر کردم. بگذریم. آقای دکتر، شما در سه حوزه تالیف، ترجمه و تصحیح کار کرده اید. چه شد که به سمت ادبیات کلاسیک گرایش پیدا کردید و آثار شاعرانی چون انوری و ناصر خسرو را مورد بررسی قرار دادید و تاثیر نهضت عاشورا را در ادبیات کلاسیک فارسی چگونه می بینید؟

متأسفانه شاعران ایرانی در ثبت و انعکاس وقایع عاشورا خیلی دیر شروع کردند. در دورانی که مردم در مسجدهای بغداد می نشستند و برای سیدالشهدا شب ها عزاداری می کردند و از کسانی که فاجعه کربلا را آفریدند، اظهار نفرت می کردند تا سده پنجم هجری این وقایع در اشعار فارسی شاعران ایرانی هیچ بازتابی ندارد. البته ممکن است که این حوادث در میان مردم زنده بوده و یادآوری می شده است. ولی به صورت مکتوب و یاد ادبیات فارسی تا قرن پنجم سابقه ندارد. یا اگر دارد چیزی به دست ما نرسیده است. ظاهر آشاید علتش این بوده که حکومت های دست نشانده بر مردم فشار می آوردند و مردم هم به دلیل ترس، از ثبت و ضبط این حوادث به صورت نثر یا به شکل شعر سر بازمی زدند و در باره این قیام چیزی مکتوب نکردند. احمد شوقی شاعر عرب در پاسخ کسی که از او می پرسد چرا هر وقت از امام حسین (ع) با تو سخن می گویم خاموش می شوی؟ می گوید: «حسین (ع) را دوست دارم و دلم با اوست، اما زبانم علیه او. این داستان احمد شوقی در منظومه لیلی و مجنون او آمده و در ادامه می آورد: «من زبانم را از مدح حسین (ع) بازداشتم مبادا که بنی امیه آن را ببرند» و یا دیگری می گوید: «اگر آشوبی بر پا شد و می خواهی سالم بمانی، هر که هر چه گفت، سکوت کن». این عوامل شاید سبب شد که شاعران ما در قرون اولیه اسلام و بعد از قیام امام حسین (ع) ساکت بمانند. ولی وقتی اولجایتو آمد و گفت مذهب شیعه هم مثل دیگر مذاهب در ایران باید رسمیت داشته باشد، شاعران ما شروع کردند به سرودن اشعار بسیار و انصافاً هم گذشته خود را جبران کردند.

من مقاله ای به اسم «چهره ناشناخته تشیع» در این زمینه نوشتم که در مجله یغما چاپ شد و در کتاب «از دیروز تا امروز» هم آمده است.

واقعۀ عاشورا در ادبیات عرب به چه نحوی بازتاب پیدا کرد؟ آن هم در زمانی که شاعران ایرانی ساکت بودند؟

در دوره حکومت آل بویه، واقعۀ عاشورا در ادبیات عرب بیشترین و بهترین بازتاب ها را در بغداد داشت و عجیب است که آل بویه ایرانی بودند و بر آنجا مسلط بودند. شاعران عرب این واقعۀ جانگداز را خیلی خوب در اشعارشان آورده اند. الان در ذهن من نام این شاعران نیست ولی در کل عالم اسلام، از دوران صفویه به بعد اوج این بازتاب ها را در اشعار شاعران عرب می بینیم.

کتاب به این مسائل می پردازم. شما در سال ۱۳۳۰ کتاب «ابوذر غفاری نخستین انقلابی اسلام» را منتشر کردید. بعدها «شیرزن کربلا» و «از بنت الشاطی ترجمه کردید. کتاب «انقلاب بزرگ» از طه حسین را به فارسی برگردانید و در سال ۱۳۶۵ کتاب «علی بن حسین (ع)» را تالیف کردید.

تا زمان تالیف این کتاب یعنی «انقلاب بزرگ» تالیف طه حسین، من کتابی ندیدم که با این دید وسیع و جامع راجع به قیام امام حسین (ع) نوشته شده باشد. من از سن ده سالگی اولین چیزی که نظرم را جلب کرد، «تاریخ زندگانی سیدالشهدا (ع)» بود. آن زمان «ناسخ التواریخ» و کتاب های دیگری را که در مورد امام حسین (ع) و قیام عاشورا نوشته شده بود، بارها خوانده بودم. مثلاً «ناسخ التواریخ» را شاید شش بار خوانده بودم. اما همه آنها فقط گزارش ساده رویداد بود. اساساً دید ما نسبت به تاریخ، دید گزارشی است، صد جلد کتاب تاریخ هم که می خواندید، همه آنها این گونه بود. مرحوم لسان الملک سپهر خدمت بزرگی به ما و نسل های آینده کرد. او به تنهایی تاریخ بشریت را از حضرت آدم تا زمان امام باقر (ع) نوشت به نام «از آدم تا خاتم». نوشتن چنین کتاب تاریخی با این عظمت، کار یک نفر نیست. این نشان می دهد که ما خیلی سطحی با همه چیز برخورد می کنیم و از کنار مسائل خیلی راحت می گذریم. حالا چرا؟ نمی دانم. البته پیش از او، ابن خلدون روش درست تاریخ نویسی را به ما معرفی کرده بود. ولی فراموش شده بود. تا این که در قرن اخیر مورخان غربی روش صحیح تاریخ نویسی را و تحلیل تاریخ را به ما یاد دادند.

آقای شهیدی، شما در همین زمینه کتاب «قیام بزرگ امام حسین (ع)» را در سال ۱۳۲۰ منتشر کرده اید که... من در سال ۱۳۲۰ در نجف اشرف به سر می بردم.

رویداد تاریخ است که هر مورخی غیر آن نمی تواند بنویسد. اما در تاریخ تحلیلی، دید مورخ و دریافت او از رویدادها و حوادث ممکن است با مورخ دیگر فرق داشته باشد. بنابراین برای کسی که تاریخ اسلام را می خواند لازم است که همه این تاریخ ها را بخواند. آقای دکتر! شما کتابی تحت عنوان «پس از پنجاه سال» نوشته اید که درباره قیام امام حسین (ع) است شما این قیام را از چه منظری می بینید و چگونه تحلیل می کنید؟

آنچه که من در کتاب «پس از پنجاه سال» نوشته ام بیشتر در مورد علل قیام امام حسین (ع) است.

هدف از طرح این سوال مقایسه ای تطبیقی با دیگر آثاری است که در این زمینه نوشته شده است.

چیزی که اساس کتاب من یعنی کتاب «پس از پنجاه سال» قرار گرفت، تحلیل علل حادثه کربلاست، از لحاظ جامعه شناسی تاریخی، یعنی حادثه کربلا حادثه ای عظیم و در تاریخ جریان ساز شد. مردمی هم که در آن دوران می زیستند هر چه داشتند از برکت اسلام بود و رسول اکرم (ص). قبل از این که اسلام بیاید، عرب هیچ هویتی نداشت. اسلام به جامعه عرب در جهان آن روز هویت بخشید. پیامبر گرامی اسلام اعراب را با فرهنگ تازه ای آشنا کرد که نجات بخش بود و زندگی شان را متحول کرد. در آن شرایط که پیغمبر (ص) در شبه جزیره عربستان از جانب خداوند مامور می شود که مردم را دعوت به رستگاری کند و آنان را از ضلالت نجات دهد، نیم قرن بعد همین مردم بانوه او - امام حسین (ع) مانند کافر رفتار می کنند. یعنی افراد بالغ را می کشند و زن و بچه ها را به اسارت می برند. این کاری است که تنها با کافر می کنند. همه آنها هم ادعای مسلمانی داشتند و نماز می خواندند. این که آنها از اسلام چه تعبیری داشتند و چه شد که چنین ستمی را بر امام حسین (ع) روا داشتند، موضوع مورد بحث کتاب «پس از پنجاه سال» است. من در این

آقای دکتر شهیدی، در زمینه تاریخ اسلام علاوه بر حضرت عالی، که «تاریخ تحلیلی اسلام» را نوشته اید و آقایان سبحانی، پورجوادی، فیاض، کارچندان دیگری صورت نگرفته. چرا؟

اگر این پرسش شما مربوط به دو دهه پیش باشد، همین طور است. راجع به تاریخ اسلام کار چندانی صورت نگرفته. در واقع به تاریخ اسلام توجه چندانی نمی شد. حتی در دانشکده ها هم درس مختصری بود و مردم هم اگر می خواستند «تاریخ اسلام» بخوانند همین نوشته های سطحی را می خواندند و فکر می کردند تاریخ یک مقوله داستانی است که هر کس می تواند آن را بنویسد. اما از بیست سال پیش به این سو هم حوزه های علمیه و هم دانشگاه ها به امر تاریخ نویسی اهتمام جدی پیدا کردند، حتی مجله ای به نام «تاریخ اسلام» منتشر می شود. در همین مجله که گاه مباحثی را در مورد تاریخ اسلام می بینید که بسیار ارزشمند است. البته در این کم کاری، اشکال و ایراد به ما وارد است چون نه تنها در زمینه تاریخ اسلام که درباره تاریخ ایران کم کار بوده ایم. در واقع تاریخ کشور خودمان را هم به این صورت نگاه می کردیم یعنی کسانی که تاریخ می خواندند، کتاب تاریخ، برای آنها مثل یک کتاب داستانی مطرح بود. فکر می کردند که داستان «امیرارسلان» می خوانند یا «اسکندرنامه» می خوانند. حتی این باور تا جایی پیش رفته بود که در ذهن و اندیشه برخی، اگر مثلاً برای دانشکده علوم معقول و منقول استاد تاریخ می خواستند، مطرح می شد که تاریخ استاد نمی خواهد. خود دانشجویان تاریخ را می خوانند.

دید و باور جامعه به این شکل بود؟

بله. عموماً تاریخ رایک مقوله فنی و غیر ضروری تصور می کردند یا این گونه خیال می کردند که تاریخ یعنی لشکر کشی کشوری به کشور دیگر. یا به قدرت رسیدن شاه و به زیر کشیدن پادشاهی دیگر از تخت. اما این دید و این نگاه در جامعه با انقلاب ایران در سال ۵۷ عوض شده است. امروز توجه به تاریخ و مطالعه کتاب های تاریخی در میان گروه های مختلف اجتماعی روبه افزایش است. همان گونه که تحقیقات تاریخی و گرایش به سمت تاریخ نویسی علمی در میان مورخان شکل تازه ای پیدا کرده است.

به نظر شما کدام یک از آثاری که در زمینه تاریخ اسلام طی دو دهه اخیر تالیف یا ترجمه شده اند بیشتر قابل تامل و توجهند و از منظر تحلیلی به رویدادها می پردازند؟

روایت و گزارش از تاریخ و رویدادهای آن یک مقوله است و استنباط از مسائل و رویدادهای تاریخی چیز دیگر. روایت ساده و صرف از تاریخ چندان مدنظر نیست. فرض کنید مثلاً در تاریخ اسلام، حضرت محمد (ص) به عنوان آخرین پیامبر در سال معینی دعوتش را آغاز کرد و در زمان مشخصی رحلت کرد و در جوار پروردگار عالم قرار گرفت، در ادامه هم خلفا آمدند و... این یک روایت ساده از حوادث و

استاد بی بدیل

دکتر مهدی محقق

سخن گفتن از مرحوم دکتر شهیدی را با نیم نگاهی به آنچه داشتیم و آن که از دست دادیم آغاز می کنیم:

عموماً پیشترها در سنت فلسفی و علمی اسلام، چنین می نمود که متأخران می بایست و شایسته است که از متقدمانشان عالم تر باشند به طوری که گفته می شود هر عالمی که سی سال علم اندوخته، می باید اندوخته هایش را ظرف بیست سال به شاگردانش بیاموزد و این آموخته ها با درک های جدید و خلاقیت اهل علم و اندیشه در سال های بعد به ریافت های دیگری برسد تا مگر از گذر این علم اندوزی و خلق مدام این سنت به بازتولید اندیشه های نو دست یازد و شاید بتوان مدعی بود که علت اصلی رکود تفکر اسلامی طی چند قرن اخیر همین نکته باشد که متأخران از متقدمان خویش عقب مانده اند...

محمدبن زکریای رازی در جایی نقل می کند که دلیل عالم تر بودن متأخران نسبت به متقدمان، آن است که آنها می کوشند تا علم استادانشان را اخذ و چیزی بر آن بیفزایند.

نکته ای که در چند سال اخیر با رحلت علمای برجسته اسلام به ما گوشزد می شود و گوش شنوا و همتی والا می طلبد چراکه اساساً وجود تاکید بر وحدت

گنجینه بلند معرفت

محمد روشن

بی یادکرد علامه فقید شادروان علی اکبر دهخدا و دانشمند شادروان دکتر محمد معین سخن گفتن از استاد فقید دکتر سیدجعفر شهیدی دشوار است؛ زیرا اهل کتاب نام گرامی دکتر شهیدی را از سال های ۱۳۴۵ به بعد بر پشت لغت نامه دهخدا، در کنار نام دکتر محمد معین بازدیدند و از آن روزگار آوازه این دانشمند بر زبان ها افتاد.

آشنایی بنده با استاد شادروان شهیدی به سال های ۳۷-۱۳۳۴ بازمی گردد. در آن روزگار دانشکده ادبیات دانشگاه تهران، در خیابان بهارستان - نگارستان جای داشت. جوانی در کسوت روحانیت با عمامه ای سیاه، تند و شتابان وارد می شد و به کلاس درس می رفت. دوره دانشگاهی در آن زمان به آفت ترم گرفتار نشد بود. تحصیلات دوران لیسانس سه سال بود. حتی دوران فوق لیسانس - به احتمال بسیار - شناخته نبود. شایستگی در دوره دکتری می رفتند. به روزگار دانشکده بنده در خدمت استادان نامدار، مرحومان پورداوود، مدرس رضوی و

درودی به هنگام بدرد

جویا جهانبخش

* وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ أَنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ (آس ۴۱، ی ۳۲)

در گذشت استاد دکتر سیدجعفر شهیدی، باورناپذیر نبود.

در گذشت هیچکس باورناپذیر نیست. همه بدین جهان

آمده ایم و بی گمان جاودانه در این سرای نخواهیم ماند. آمدنی بودن مرگ، حقیقتی است که هیچ مومن و کافر در آن ناهمداستان نیستند. آنچه داوری های گوناگون را درباره مرگ کسان باعث می آید، تفاوت دیدگاه های ناظران درباره حال و مال پس از مرگ است و نیز تفاوت منش و شخصیت آنان که رخت مرگ به برمی کشند.

دکتر سیدجعفر شهیدی یکی از آن شخصیت های چشمگیر و پس متفاوت بود که همین سبب شد تا مرگ او خیل انبوه شاگردان و دوستان و ارادتمندانش را به اندوه و دردی ژرف آشنا سازد.

او نه فقط یک مجتهد فقیه و اصولی و مورخ و ادیب و واژه شناس که انسانی والا و مومنی بی ادعا بود و به گمان این کمین خادم اهل علم، از مصادیق راستین آیه ای بود که در صدر این گفتار نشست: مردی که نه تنها به گفتار، بل به کردار به سوی خداوند فرا خواند، کارهای شایسته کرد و یکی از بندگان مخلص خداوند و از چهره های روشن امت محمد (صلی الله علیه و آله) در این روزگار هنگامه خیز بود.

بینش دکتر شهیدی، بیش از دانش او، مایه ستایش و غبطه است. پژوهندگان دانشور بسیاریند و از انباشتن اوراق علم کتاب ها و کتابخانه ها پدید آورده اند، ولی در میان دانشوران، گروهی اندک شمار، دانا و دیده و رواند و آفاق مکان و زمان رابه فکر ثاقب برمی توانند شکافت. در مقاله ای که خود استاد شهیدی درباره علامه شرف الدین نوشته است این دقیقه مورد اشارت قرار گرفته و شهیدی خود از این گروه اندک شمار بود. در گزارش تاریخ تحلیلی اسلام تاریخگزاری متعهد بود که انصاف را به جای تعصب نشانده و از همین روی بسیاری از داوری هایش حتی اگر خلاف عادت ذهنی خواننده باشد به دل می نشیند و خردپذیر می افتد.

در چنین کارهای بزرگ مردانی کاردان بایدند که دلیری و صراحت را جایگزین مصلحت اندیشی های سودجویانه و محافظه کاری های منفعت طلبانه کرده باشند و با صداقت و حریت و صمیمیت، دریافت خود را با مخاطبان در میان بگذارند؛ و

حوزه و دانشگاه این همگامی آن گونه که بایسته و شایسته است به فرجام و سرانجام نرسیده و به جرئت می توان مدعی بود که آن سنت هایی که در حوزه وجود داشت امروز به مرز فراموشی رسیده است چراکه اگر چنین نمی بود دیگر در ضمن تسلیت، جبران ناپذیری ضایعه رحلت حکما، علما و ادبای این مرز و بوم، مطرح نمی شد و بر همین اساس است که می گوئیم: دکتر شهیدی جایگزین نخواهد داشت.

طبعاً با این ساخت و بافتی که در زمینه علوم انسانی و اسلامی در دانشگاه ها وجود دارد بعید به نظر می رسد که با رفتن بزرگانی چون دکتر سید جعفر شهیدی یا دکتر زرین کوب و... کسانی چون آنان در دامن علم این سرزمین ببالند و راه آنان را ادامه دهند.

باری در این مجال کوتاه تنها به یک نکته از خدمات و تفکر چندوجهی این بزرگ مرد عرصه علم و ادب اکتفا و سخن را به همین ختم می کنم.

بنده در جریان خدمات ادبی ایشان بوده ام و بارها از ایشان برای تقدیر در انجمن آثار و مفاخر فرهنگی دعوت کردیم اما استاد به مانند همیشه مخالف بودند. مرحوم دکتر شهیدی به دلیل تسلط به علوم اسلامی، زبان عربی و زبان فارسی به بهترین وجه توانسته اند متون نظم و نثر فارسی را به دانشجویان معرفی کنند. البته منظور این کلام محدود به دانشگاه نیست چراکه جویندگان دانش محدود به دانشگاه ها نیستند. طبعاً اشاره به شرح شهیدی بر دیوان انوری و شرح چند جلدی ایشان بر مثنوی دلیلی محکم بر این مدعاست که وسعت علم دکتر شهیدی به واسطه تسلط به علوم و متون اسلامی، زبان های فارسی و عربی و خلاقیت در تحلیل بی نظیر است که مسلماً جایگزینی نخواهد داشت...

دکتر معین گذشت و سپس به تدریس ۱۲ ساله در زادگاه!

استاد شادروان دکتر شهیدی رساله دکتری خود را در شرح دشواری های دیوان انوری به پایان آورد. رساله ای مختصر و سودمند در تاریخ تحلیلی اسلام نگاشت و اثری رساله وار در زندگانی حضرت زهرا سلام الله علیها و کار بسیار دشوار تصحیح دره نادره میرزا مهدی خان استرآبادی و براین العجم از سپهر را به شایستگی به چاپ رسانید. البته در تسمیه، بخش اعلام فرهنگ معین - که آن بزرگوار در بیماری و اغما می گذرانید - اهتمامی مبدول داشت. در کار ریاست لغت نامه دهخدا با دشواری روبه رو نیامدند. چون آن زمان چه به روزگار علامه فقید دهخدا و چه در دوران شادروان دکتر معین نظامی استوار داشت و فرهیختگانی چون استاد شادروان محمد پروین گنابادی و استاد دکتر محمد دبیر سیاقی - که عمرشان بر فزون باد - و دیگر همکاران صمیمی و دلسوز به روش علمی آموخته خود به کار می پرداختند. نظارت علمی دکتر شهیدی با دانش گسترده وی در ادب فارسی و تازی گره گشای امور بود.

آنچه مایع دریغ بسیار است فقدان دانشمندی است که به روزگاری بلند آموخته های ارزشمند فراهم می آورد و به سالیانی بلند در تدریس و آموزش و تالیف از گنجینه های تجربه و خلاقیت بهره وری می یابد و برطبق اخلاص می نهد و سرانجام به حق بازمی گردد. روانش از بخشایش ایزدی بر بخوردار باد.

او چنین مردی بود. تمویه و تزویر که مع الاسف در این زمانه تقدینه ای رایج است در کار و بار او جایی نداشت.

در میان آثار استاد، شاید ترجمه نهج البلاغه از همه شاخص تر می نماید. ناقدان و نکته سنجان می دانند که این ترجمه از مسامحه و کاستی پیراسته نیست، والعصمه لاهلها. با این همه ممتاز و سرآمد است. راست آنست که ترجمه دکتر شهیدی هم زیبا و فاخر است و هم گاه مسالمت آمیز و ترجمه های دیگران نیز آن اندازه که من دیده ام. مسامحت آمیز هست بی آن که تا این اندازه زیبا و فاخر باشد. پس او گوی سبقت را ربوده است.

اکنون استاد رهسپار سفری شده که همه ما در آستانه اش ایستاده و دیر یازود در پی او و دیگران روان خواهیم شد؛ اما آثار و حسنات مکتوب او برجاست.

ای کاش به ویژه آنان که دل در گروه دیانت و مذهب دارند نوشته های پراطلاع تحلیلی وی را درباره تاریخ اسلام و پیشوایان (ع) معتتم و عزیز بندارند و علی الخصوص مقالات او را در مجموعه از دیروز تا امروز بخوانند و چنان مشی منصفانه و اعتدالی را سرلوحه اندیشه و اقدام خویش سازند.

و باز ای کاش مردان وارسته بی ادعا و گسسته از تعلق ها و عناوین و مناصب، در میان اهل علم بسیار باشند و بیشتر شوند، تا سلسله جلیل شارحان و گزارندگان نهج البلاغه که مدرسان عملی آن آموزه های بلند نیز باشند رونقمندتر گردد.

استاد، خود، سال ها پیش در سوگ مجتبی مینوی خداوند را به دعا خواند و از او خواست پاداشی که به عالمان و عده فرموده است به مینوی ارزانی دارد. چه دعا و آرزویی بهتر از این؟! خداوند! پیر فرزانه ما را پاداشی کرامت فرما که به عالمان و دعوتگران راه حقیقت و عده فرموده ای و دیده او را به نواخت هایی که به دوستان و دوستداران علی (ع) نوید داده ای روشن فرما.

به یاد دارم آقای دکتر روح الله هادی حکایتی می کردند که هرگاه در مجلس درس نام سالار شهیدان بر زبان می رفت سرشک از دیده استاد شهیدی هویدا می شد. اکنون که این سطور رقم می خورد، حرارت و تپش عاشورای حسین (ع) را، که دو سه روزی بیشتر با آن فاصله نداریم. احساس می توان کرد.

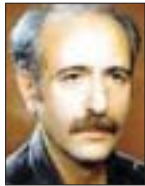
خداوند! این پژوهنده حماسه حسینی را با سالار شهیدان و مجاهدان دشت کربلا محشور فرما! ایدون باد!

بی نوشت

* و که نکو گفتارتر از کسی است که به سوی خدا فراخواند و کار شایسته کند و بگوید: من از مسلمانان (گردان نهادگان) ام.

یادبود استاد سید جعفر شهیدی

مردی از تبار حوزه و دانشگاه

بهاءالدین خرمشاهی

استاد شهیدی سال ها در نجف اشرف و در مکتب بزرگانی از جمله مرحوم آیت الله سید ابوالقاسم خویی علوم اسلامی را تائیل به درجه

اجتهاد پیموده بود. وی سپس فعالیت دانشگاهی شصت ساله خود را آغاز کرد. از همین رو او را باید یک نمونه عالی و متعالی از فرهیختگان حوزه و دانشگاه به حساب آورد. بخش مهمی از آثار ایشان در زمینه مسائل اسلامی و شیعه است. کهن ترین کتابی که از ایشان به یاد می آورم «جنایات تاریخ» نام دارد که حدود ۶۰ سال از چاپ نخستین آن می گذرد. در آن کتاب ایشان به اشتباه و شبهات مهم تاریخی و تحریفات برخی از مستشرقان و اسلام شناسان پاسخ داده اند. این کتاب از ارزش علمی بالایی برخوردار است که مورد استفاده همه محققان بعد از او قرار گرفته است. ایشان چهار تک نگاشت نیز بر زندگی حضرت علی (ع)، امام حسین (ع)، حضرت سجاد (ع) و حضرت فاطمه (س) نگاشته که بسیار مردم پسند است. شاید مهم ترین کار شیعه پژوهی ایشان ترجمه نهج البلاغه باشد که ظرف مدت ۱۵ سال به بیش از ۲۰ چاپ رسیده است.

ایشان در سال های ۱۳۳۰ که آخرین دهه عمر روانشاد علامه دهخدا بود، همکاری شان را با سازمان لغتنامه دهخدا که دهه پیش از آن به تصویب مجلس شورای ملی رسیده بود، آغاز می کند. سپس حدود یک دهه دستیار شادروان دکتر محمد معین می شود. مرحوم دکتر معین، وصی فرهنگی علامه دهخدا و مسئول پیگیری کار سترگ ایشان - لغتنامه عظیم دهخدا - بود. بعد از آن در سال ۱۳۴۵، استاد معین به اغمای پنج ساله ای دچار می شوند و مسئولیت اصلی و سرپرستی علمی این لغتنامه بزرگ که تدوین کامل آن ۴۰ سال طول کشید، به دکتر شهیدی محول می شود. پس از پایان لغتنامه دهخدا دکتر شهیدی بر فرآورده های فرهنگی همان سازمان که هم لغتنامه ای بزرگتر و هم لغتنامه ای کوچک تر از لغتنامه دهخدا بود، نظارت داشت. در این راه دکتر محمد دبیر سیاقی و دکتر غلامرضا ستوده همکار ایشان بودند که از باوقارترین یاران او و لغتنامه در این سال ها بوده اند.

تدریس ایشان در دانشگاه تهران و سپس دانشگاه های دیگر به همان دهه ۳۰ برمی گردد. به تعبیر دیگر ایشان ۵۰ سال در سازمان لغتنامه و ۵۰ سال در کسوت استادی به پیشبرد فرهنگ و ادب فارسی و اسلامی کوشیده است. کسانی که پایان نامه کارشناسی ارشد یا دکترای خود را با ایشان گذرانده اند، هم اکنون به بیش از ۵۰۰ دانش آموخته بالغ می شوند. ایشان هم در ادب فارسی و هم در ادب عربی استادی مسلم بودند و همتای بزرگانی همچون دکتر معین و دکتر زرین کوب به شمار می آمدند. آثار ادبی ایشان را اگر بخواهیم برشمریم به آثاری برجسته همچون «تصحیح و شرح دره نادره»، «شرح دیوان انوری» که حجمی برابر خود دیوان او دارد و تصحیح «آتشکده آذر» خواهیم رسید. او در دهه اخیر برای تکمیل «شرح مثنوی» تلاشی سترگ انجام داده است تا کار ناتمام مرحوم استاد فروزانفر را که شرح یک دفتر از شش دفتر مثنوی را پیش برده بود، به اتمام برساند. استاد شهیدی شرحی بر پنج دفتر دیگر مثنوی به همان سیرت و به سیاق استاد فروزانفر نوشته اند و تا حد مقدر شیوه علمی ایشان را رعایت کرده اند. این اثر در هشت مجلد از سوی انتشارات علمی و فرهنگی چاپ می شود و سپس مکرراً به چاپ می رسد و اکنون یکی از مهم ترین - اگر نگوییم مهم ترین - شرح های مثنوی به شمار می آید. باید در نظر داشت که استاد شهیدی اگر فقط به تالیف می پرداختند و مسئولیت سنگین لغتنامه دهخدا و تدریس در سطح لیسانس تا دکترای ادبیات فارسی در دانشگاه تهران را عهده دار نبودند، آثارشان مطمئناً بیش از این بود.

نگاهی اجمالی به کتاب های عاشورایی از محرم ۱۳۸۵ تا محرم ۱۳۸۶

نگین نام حسین (ع) بر حلقه نشر

قیام امام حسین (ع) برگزار شده است. در این گفتارها آیات و روایات و اشعار و مرثیاتی مختلفی مورد استناد قرار می گیرد و درس ها و عبرت های عاشورا به همراه گزیده ای از سخنان و سیره امام حسین (ع) معرفی می شود. در این کتاب ضمن معرفی شخصیت امام حسین (ع) و فرزندان و یارانش از گمراهی دشمنان و شرارت و بدذاتی و عذاب دنیوی و اخروی آنها هم سخن رفته است.

داستان کربلا، ترجمه روان اللهوف علی قتل الطوف، ترجمه محمد رحمتی شهرضا، قم: کریمه اهل بیت (ع)

ترجمه روان و سلیسی از لاهوف علی قتل الطوف از آثار سید بن طاووس عالم و محدث شیعی ساده هفتم است. علاوه بر ترجمه در پانوشت صفحات برخی حوادث و اشخاص از روی منابع معتبر شناسایی شده اند. لاهوف از متون کلاسیک و معتبر مقتل نگاری شیعه است که به دلیل اتقان در روایت، ایجاز، دوری از خرافه گرایی و طرح منسجم حوادث کربلا همواره مورد ترجمه، شرح و توجه جامعه و فرهیختگان قرار گرفته است.

تاریخ امامان شیعه، حمید احمدی، قم، دفتر نشر معارف

پژوهشی تحلیلی در تاریخ امامت و تاریخ اندیشه سیاسی شیعه است. این مطالب در هفت فصل برای تدریس در دانشگاه ها تهیه شده است. ابتدا منابع و متون تاریخ نگاری شامل منابع اخبار، کتب رجال، کتب تاریخ عمومی، منابع جغرافیایی و متون کلامی تحلیل و ارزیابی شده سپس شئون و مراتب امامت تبیین شده است. مرجعیت دینی، رهبری سیاسی و ولایت از شئون اساسی امام محسوب می شود. نظریه های خلافت، دلایل قرآنی و حدیثی امامت حضرت علی (ع)، حکومت حضرت علی، عصر امام حسن (ع)، قیام امام حسین (ع)، عصر تکوین و ساماندهی شیعه و عصر جدید در حیات شیعه عناوین اصلی کتاب را تشکیل می دهند.

سیمای امام حسین (ع)، محمدرضا اکبری، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی

تبیین اخلاقی تربیتی از ابعاد شخصیت و فضایل و مقامات معنوی امام حسین (ع) است. نویسنده گرچه به تحلیل فلسفه قیام حضرت و درس ها و عبرت های عاشورا می پردازد اما عمدتاً تلاش می کند مبانی فکری، سیره و زوایای اخلاق حضرت را شناسایی و در ۱۲ فصل توصیف کند. ابتدا خلاصه ای از حوادث زندگی حضرت بیان شده سپس جلوه های فضیلت و حقیقت وجودی آن حضرت از دیدگاه آیات و روایات بازگو شده است. یک فصل از کتاب به آثار محبت امام حسین (ع) و اهمیت این موضوع در روایات اختصاص یافته است.

مآتم الامام الحسین (ع) من مصادر اهل السنه (سیرتنا و سنتنا) عبدالحسین امینی، قم، اجتهاد

سوگواری و عزاداری امام حسین (ع) قبل از شهادت ایشان و در سنت و سیره پیامبر (ص) و خاندان نبوت انجام شده است. علامه امینی مصادر و احادیث زیادی از متون روایی اهل سنت در این خصوص گردآوری و تدوین کرده است. مآتم و سوگواری و ذکر مصائب امام حسین (ع) از ام سلمه، عایشه، امام علی (ع)، زینب بنت جحش و دیگر یاران و صحابه و همسران پیامبر نقل شده است. برای هر کدام از این مجالس سوگواری امام حسین، دهها سند و مأخذ از منابع اولیه اهل سنت معرفی شده است.

ادب الحسین (ع) دکتر عباسعلی بهاری اردشیری،

و داع العباس بن علی (ع) و وداع الشهداء و از زیارات معین می توان به زیارت رجبیه، زیارت عاشورا، زیارت ناحیه مقدسه، زیارت روز عرفه و زیارت روز جمعه اشاره کرد. در باب چهارم کیفیت و آداب نماز خواندن در کنار مضع مطهر امام حسین (ع) و در خاتمه پاره ای از برکات تربت آن حضرت ذکر شده است.

منظومه عشق ارغوانی (رجزهای واقعه کربلا)، ترجمه علیرضا میرزامحمد، تهران، بنیاد بعثت

این کتاب حاوی رجزهای حماسی و جنگی است که یاران امام حسین (ع) و برخی از لشکریان ابن زیاد در واقعه کربلا بر زبان آورده اند. در آغاز تحلیلی از واقع کربلا صورت گرفته سپس ترجمه متن رجزها و منابع و مأخذ، رجزخوان و مناسبت هر رجز بازگو شده است. در این رجزها مضامین اعتقادی ارزنده و افکار متعالی اسلامی با لحنی حماسی - که حاکی از شکوه و تعالی معنوی یاران امام حسین (ع) است - همراه شده است. با مطالعه این رجزها می توان ترسیمی از وضعیت روحی و اعتقادی و اخلاقی رزمندگان صحنه های سخت جنگ به دست آورد. رجزها بر اساس اسامی شخصیت ها مرتب شده است و گاهی یک شخص چند رجز سروده است. در این مجموعه رجزهای ۵۰ تن از یاران امام حسین (ع) آمده است.

المجالس العاشوریه فی المآتم الحسینیّه، قم: اهل الذکر

مجموعه ۳۵ گفتار و مجلس سخنرانی و مقتل خوانی است که در شرح حوادث و مصائب و شهادت های ده محرم سال ۶۱ هجری و شکل گیری

حسین (ع) را در چهار باب و در شاخه های فرعی بسیار پوشش می دهد. عناوین این حکمت ها عبارتند از: حکمت های عقلی و عملی، حکمت های اعتقادی، حکمت های عقیدتی و سیاسی و حکمت های عبادی. احادیث با ذکر مصادر و مأخذ اعراب گذاری و شماره گذاری شده و در صفحه مقابل ترجمه سلیس فارسی آن آمده است.

اعضاء علی زیاره عاشورا، علی حیدر مؤید، قم، المکتبه الحیدریه

این کتاب شرح و تحلیلی بر مضامین زیارت عاشورا است. این زیارت حاوی یک دوره معارف شیعی با تکیه و تأکید بر تولی و تبری است. در مقدمه جلوه های تربیتی زیارت عاشورا بررسی شده است. فصل اول به اهمیت زیارت و برکات و آثار آن و مشروعیت زیارت اختصاص یافته و در ادامه احادیث مختلفی در فضیلت زیارت امام حسین (ع) نقل شده است. سپس فقرات و بخش های زیارت شرح و بررسی شده است.

نبراس الزائر فی زیارة الحائر، علی اکبر مهدی پور، قم، رسالت

مجموعه ای از زیارتنامه های متعلق به حضرت امام حسین (ع) به همراه روایاتی درباره فضایل آن حضرت و اهمیت زیارت او، در این کتاب گردآوری و در چهار باب و خاتمه سامان یافته است. در باب اول آثار اخروی و دنیوی و آداب زیارت امام حسین با نقل روایاتی از متون کهن بیان شده سپس مجموعه زیارات حسینی به دو بخش زیارات مطلق که به وقت معینی اختصاص ندارد و زیارات معین، تقسیم شده است. زیارات مطلق مانند: زیارت الشهداء،

امام حسین (ع)، عاشورا و کربلا از مهم ترین واژه هایی است که در متن زندگی شیعه و در عمق باورهای پاک او جریان داشته و نهضت کربلا در طول چهارده قرن با کوفری زلال و عمیق سیراب کننده جان ها بوده است. هم اکنون نیز عاشورا، کانونی است که میلیون ها دایره از ارزش ها، احساس ها، عاطفه ها، خردها و اراده ها برگرد آن می چرخد و پرگاری است که عشق را ترسیم می کند.

بی شک محتوای آن حماسه عظیم و انگیزه ها و اهداف و درس های یک فرهنگ غنی و ناب و الهام بخش را تشکیل می دهد. درباره نهضت جاودان کربلا تاکنون بسیار نوشته، سروده و تحقیق شده است و صاحبان فکر و قلم از زوایای مختلف و با دیدگاه های گوناگون به این حماسه نگرسته اند، به گونه ای که مجموعه آثار مربوط به قیام کربلا و مسائل جنبی آن، کتابخانه عظیمی را تشکیل می دهد اما همچنان زمینه و میدان برای پژوهش و عرصه های جدید در این باره باز است.

نسیم مبارک عاشورا (مروری بر نهضت خونین محرم) حضرت آیت الله خامنه ای، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی

مجموعه ای از سخنرانی ها و پیام ها و تحلیل های حضرت آیت الله خامنه ای رهبر معظم انقلاب اسلامی درباره فلسفه قیام امام حسین (ع) و تبیین درس ها و عبرت های عاشورا در این اثر گردآوری شده که در هشت فصل تدوین یافته است. اصلاح، امر به معروف، اقامه حق و عدل، بیان حقیقت و برافراشتن پرچم دین از نکات اساسی فلسفه قیام عاشورا است. حضرت آیت الله خامنه ای ضمن تحلیل سخنان و سیره امام حسین (ع) از آثار و برکات عاشورا و نقش آن در پیروزی و تداوم انقلاب اسلامی بحث کرده و بر نقش بیدارگرانه و احیاءگرانه این قیام جاودانه تأکید کرده است. اهمیت محرم، محرم و تبلیغ، اصحاب عاشورا و فلسفه عزاداری از دیگر فصول این کتاب است.

قبل از شصت و یک، به کوشش محسن میثمی، جلد ۱، تهران: راینزن

در صدر اسلام و هنگام خلافت و حکومت حضرت علی (ع)، انحرافات در میان مسلمانان ایجاد شده بود. گروهی به نام خوارج با هدف رسیدن به بهشت با حضرت می جنگیدند. این اتفاق در کربلا هم به وقوع پیوست. ابن سعد و سپاهش شعار رسیدن به بهشت سرمی دادند. این کتاب با تحلیل حوادث صدر اسلام تا سال شصت هجری مجموعه ای از این انحرافات دینی و عقیدتی و زمینه ها و پیامدهای آن را بررسی کرده است و پس از بررسی بدعت سقیفه و خوارج از بدعت ها و انحرافات دستگاه معاویه و یزید سخن رفته است. نویسنده در این میان گزیده ای از سیره سیاسی حضرت علی (ع)، امام حسن (ع) و امام حسین (ع) را به طور خلاصه ارائه می دهد.

حکمت نامه امام حسین (ع)، محمد محمدی ری شهری با همکاری سید محمود طباطبائی نژاد و سید روح الله طباطبائی، ترجمه عبدالهادی مسعودی، جلد ۱، جلد اول، دوم، قم، دارالحدیث

این مجموعه کوششی گسترده و نو در جمع آوری سخنان حکیمانه امام حسین (ع) از منابع حدیثی شیعه و اهل سنت و ارائه آن با نظمی نوین و زیباست. حکمت شامل مباحث استوار و محکم علمی و عملی و معنوی برای رسیدن به کمال و مقاصد عالی انسانی است. این جلد ۴۳۷ حدیث برجسته و پر معنا از امام

به مجموعه آثار کلامی و دانش پرهیز کردن از هر گونه خطا، ادب الدرس و به اخلاق نیکو و صفات پسندیده انسانی ادب النفس گفته می شود. در این کتاب در شش بخش جلوه های رفتاری و گفتاری حضرت حسین بن علی (ع) از لایه لای متون حدیثی شناسایی و در موضوع ادب الدرس و ادب النفس تحلیل شده است. ابتدا گزارشی از زندگی امام حسین (ع) به همراه تحلیلی از نظریات فیلسوفان اخلاق در تبیین ماهیت ادب بیان شده و پس از آن ادب عرفی و ادب شرعی در دو جنبه بلاغی و فضیلت نفسانی در زندگی امام حسین ترسیم شده است. در این زمینه قطعاتی از اشعار و گزیده ای از کلمات و خطابه های امام به همراه توصیفی از عبادت، ایثار، کرامت، شجاعت، تقوا و مکارم اخلاقی آن حضرت توضیح داده شده است.

امام حسین (ع) شهید فرهنگ پیشرو انسانیت، محمدتقی جعفری تبریزی، تهیه و تنظیم علی جعفری، تهران، مؤسسه تدوین و نشر آثار علامه جعفری، به نشر

این کتاب که در ۲۳ بخش تنظیم شده گزیده ای از نوشته ها، گفتارها و سخنرانی های علامه جعفری در توصیف شخصیت امام حسین و ابعاد و اهداف قیام عاشورا است. علامه جعفری با رویکردی تحلیلی و اجتماعی از اهمیت جهاد و شهادت و تفاوت های حق و باطل سخن می گوید و نگرش امام حسین (ع) و دشمنان آن حضرت را درباره شهادت، مرگ، حقیقت و عدالت به عنوان دو دیدگاه متضاد بیان می دارد. در ادامه درباره حکومت و رفتار معاویه و یزید و سیاست های مخرب آنها در طرد اهل بیت بحث شده است.

ابراهیم تیره بر چهره خورشید یا غلوگویی در مداحی، مرتضی حسینی، جلد سوم، قم، فرهنگ قرآن

این کتاب با هدف آسیب شناسی مجالس روضه و عزاداری به بحث درباره غالیان پرداخته و روش و اصول مداحی و نحوه خوانی را معرفی کرده است. در بخش اول سوگواری امام حسین (ع) و سیره اهل بیت (ع) در اقامه عزای به عنوان اصلی مسلم از نظر تاریخی تحلیل شده سپس آسیب های این مجالس معرفی شده است. به نظر نویسنده مداحی و عزاداری های ضد ارزشی توطئه استکبار جهانی است. غلو و ریشه ها و اقسام آن و مبارزه ائمه (ع) با غالیان از مباحث بعدی کتاب است.

نهضة الامام الحسين، هبت الدین حسینی شهرستانی، قم و اجتهاد

تحلیلی تربیتی اجتماعی از نهضت امام حسین (ع) و حادثه کربلاست. نویسنده برپایه اسناد و روایات تاریخی زمینه های شکل گیری قیام را بررسی کرده است و به نظر نویسنده دفاع از حق و فضیلت و ضرورت اصلاح امت اسلامی این قیام را به وجود آورده است. سپس به تفصیل آثار و نتایج سیاسی قیام امام حسین و تأثیر آن بر گروه های اجتماعی و تحول مبارزان سیاسی بررسی شده است. در تحلیل حوادث عاشورا و فداکاری های یاران امام حسین و نحوه شهادت هر یک از اصحاب حضرت، صحنه های حق و باطل این حادثه با قصه ها و مطالب قرآن مقایسه شده است. در پایان از اهمیت عزاداری و احیای خاطره شهیدان و تأثیر آن بر فروپاشی و تزلزل حکومت عباسیان بحث شده است.

گلچین احمدی: مدایح و مرثی ائمه اطهار (ع) به ضمیمه سوگنامه محرم، ذبیح احمدی گورچی، قم، ارم

در این کتاب در دو بخش مجموعه ای از اشعار و

مرثی آیینی و عاشورایی در سبک های مختلف سینه زنی و زنجیرزنی تنظیم شده است. در بخش اول مناجات ها و اشعاری در شرح مدایح و فضایل هر یک از چهارده معصوم ذکر شده سپس حوادث و مصائب کربلا و شهادت هر یک از یاران و فرزندان امام حسین (ع) با لحنی اندوهناک و عاطفی در قالب نظم روایت شده است.

پیوند فرهنگ عاشورا و دفاع مقدس، محمدرضا سنگری، قم، یاقوت

در این کتاب با معرفی و تبیین مشخصات و مؤلفه های فرهنگ عاشورا و جایگاه دفاع مقدس از شباهت ها و پیوندهای فرهنگ دفاع مقدس با قیام امام حسین (ع) سخن رفته است. بررسی و شناسایی این پیوندها در پنج فصل و در عناوین زیر صورت گرفته است: ویژگی های فرهنگ عاشورا، جلوه های فرهنگ عاشورا در دفاع مقدس، آزادگان، جلوه های عاشورایی در اسارت، وصیت نامه های عاشورایی، سروده های دفاع مقدس و فرهنگ عاشورا، نامه ها و نوشته های نینوایی و امام خمینی (ره) و پیوند دفاع مقدس با عاشورا.

آثار و برکات تربت امام حسین (ع)، سیدحسن سیدی، قم، زائر

در مذهب شیعه تربت امام حسین از قداست معنوی فراوانی برخوردار است که این قداست ناشی از مقام و فضایل امام حسین است. از این جهت تربت چون خاک است و مصداق بارز زمین محسوب می شود و سجده بر آن جایز است. نویسنده با پاسخ به شبهه سجده بر تربت به ذکر داستان ها و روایاتی درباره فواید، خصوصیات و برکات این تربت پاک می پردازد و حقایق معنوی متعددی را نقل می کند. در ادامه نشانه ها و علائم تربت امام حسین (ع) و آداب استفاده از آن بیان شده است.

اضواء علی ثورة الامام الحسين (ع)، سیدمحمد صدر، جلد ۶، قم، مؤسسه احیاء الکتب الاسلامیه

تحلیلی تاریخی روایی بر اهداف و زمینه های نهضت امام حسین (ع) و شرحی از زندگی و فضایل آن حضرت است. در این کتاب رابطه صمیمی و معنوی امام حسین و فرزندان و یاران آن حضرت نیز چگونگی شهادت برخی از اصحاب آن حضرت منعکس شده است. نهضت امام حسین با اهداف احیای اسلام و اصلاح جامعه اسلامی شکل گرفت. نویسنده از نقش این قیام و رابطه آن با ظهور امام مهدی (عج) و برخی از نشانه های این ظهور و قیام اسلامی هم سخن گفته است.

معصوم پنجم حسین بن علی (ع)، جواد فاضل، به کوشش فرهنگ انصاری، قم، مؤسسه انتشاراتی امام عصر (عج)

از کتاب های تأثیر گذار و کلاسیک در شرح زندگی امام حسین (ع) است و در نیم قرن گذشته در جامعه مسلمان و شیعی ایران مورد استفاده خطبا و عموم مردم واقع شده است. در این کتاب به صورت گزارش و داستانی حادثه کربلا و کیفیت شهادت امام حسین و یارانش روایت شده است به علاوه حوادث حکومت معاویه و زمینه های به خلافت رسیدن یزید و ناملاطیات و بد بختی های عمومی مسلمانان در آن عصر با قلمی دلکش تصویر شده است.

آسیب شناسی عزاداری، مرتضی فاطمی، قم، مؤسسه انتشاراتی ائمه (ع)

این کتاب ضمن بحث از اهداف و فلسفه قیام امام حسین (ع) و پیام های اصیل آن به شناسایی تحریفات و آسیب های پیرامون شخصیت و قیام حضرت می پردازد و در چهار بخش با عناوین زیر به نقد مراسم عزاداری و رد برخی از اعمال غیر اسلامی می پردازد. عناوین بخش های کتاب عبارتند از

آسیب های اغراضی، آسیب های گفتاری، آسیب های کرداری و شیوه های عزاداری مورد تأیید ائمه (ع).

جلوه های عاشورایی: گنجینه الاسرار عمان سامانی و دوازده بند محتشم کاشانی به کوشش محمد قربانپور، قم، مؤسسه فرهنگی انتشاراتی طوبای محبت

مثنوی پرشور گنجینه الاسرار عمان سامانی که در قرن سیزدهم سروده شده سوگنامه ای عرفانی، فصیح و پرتأثیر در مدح و منقبت و ذکر مصائب و مقامات معنوی امام حسین (ع) و اصحاب آن حضرت و شرح وقایع کربلاست. این مثنوی در کنار دوازده بند محتشم کاشانی که در عصر صفوی سروده شده دو اثر ماندگار در شعر عاشورایی و آیینی محسوب می شوند. در این کتاب شرح حال عمان سامانی و محتشم و گزیده هایی از اشعار آنها و توضیح مضامین و معارف آنها ارائه شده است.

مقتل امام حسین (ع) و یاران به ضمیمه قیام مختار و تواین: ترجمه نفس الهموم، ترجمه علی نظری منفرد، قم، سرور

کتاب نفس الهموم از کتب جامع و ماندگار معاصر در توصیف و تشریح حوادث کربلا و مستند به صدها مأخذ و منبع کهن است. جامعیت، اشعار و مدایح مناسب و شرح احوال شخصیت های کربلا و توصیف دقیق حوادث از ویژگی های این کتاب است. کتاب در پنج باب تنظیم شده است. مناقب امام حسین (ع) و ثواب گریه بر آن حضرت و لعن قاتلان او در باب اول آمده، رویدادهای حکومت یزید تا هنگام شهادت امام عنوان باب دوم است. وقایع پس از شهادت در باب سوم، آنچه پس از شهادت و حوادث و شگفتی هایی که در جهان رخ داده در باب چهارم و اقوال فرزندان و همسران و فضیلت زیارت امام حسین (ع) در باب پنجم ارائه شده است. در خاتمه قیام مختار و انتقام گیری از قاتلان حضرت حسین بن علی (ع) روایت شده است.

زیبایی های کربلا، محمد محمدیان، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی

بررسی آموزه های معنوی و تربیتی قیام امام حسین (ع) موضوع این کتاب است که برپایه سیره و سخنان آن حضرت و یاران و فرزندان باوفای ایشان تبیین شده است. حق محوری، عزت مداری، وفاداری، استقامت، برخورد دلسوزانه با دشمن، شورانگیزی جوانان، عبادت های عاشقانه، شهادت طلبی و شجاعت حقایق و زیبایی های روحی است که نویسنده در رفتار جوانان، سالخوردگان، زنان و نوجوانان کربلا شناسایی کرده و گزیده هایی از این معنویت ها و فضایل را در ۱۴ فصل بررسی کرده است.

موسوعه المنبر الحسينی: ستون عبیرا فی رحاب سیدالشهداء، ابی عبدالله الحسین (ع)، جلد اول، قم، الطیار

مجموعه مجالس و سخنرانی هایی است در تشریح حوادث کربلا و ابعاد قیام امام حسین (ع). در هر جلسه با استناد به آیات و روایات و اشعار پاره ای از فضایل و مناقب امام حسین و یارانش و گزیده ای از روضه ها و نحوه شهادت آنها را ضمن ترسیم مراحل قیام و هجرت امام از مدینه تا کربلا را بازگو می کند. مواظظ و درس ها و عبرت های زندگی و سیره و اخلاق امام حسین و حادثه عاشورا در میان مباحث ارائه شده است.

ادب نامه عزاداری و عزاداران، سیدمحمدحسین میرجهانی، تلخیص روح الله عباسی، قم، اعجاز

گزیده ای از کتاب اخلاقی شیعی البکاء للحسین تألیف محمدحسین میرجهانی است. در آن کتاب در بابی با عنوان وظایف عزاداران، نکات و مواظظ اخلاقی متعددی به همراه تشریح مسئولیت خطیبان،

مداحان و مستمعان بیان شده است. مؤلف بر رعایت اصول اخلاقی و پرهیز از خرافات در روضه خوانی و مداحی تأکید می کند و آداب و آیین برپایی مجالس عزاداری برای اهل بیت و امام حسین (ع) را توضیح می دهد.

این است بهشت (سفرنامه کربلا) مرتضی آقاچهانی، قم، نشر باقیات

این سفرنامه با رویکردی عرفانی و معنوی حاصل زیارت نویسنده که از عالمان و واعظان مشهور است، می باشد. گزارش اماکن مقدس، صحن و مقبره ها و مراقد کربلا خصوصاً اوصاف مرقد امام حسین (ع) همراه روضه ها و مقتل ها و ذکر مصائب جانگداز و توجه به نکات اخلاقی و آموزه های معنوی ارائه شده است. نجف اشرف، کوفه، کربلای معلی، بغداد، کاظمین و سامرا عناوین این سفرنامه است.

تکیه ها و حسینیه ها، زهره بزرگ نیا، تهران، صوفیان

تکیه و حسینیه محلی برای عزاداری و سینه زنی و روضه خوانی و شنیدن ذکر مصائب امام حسین (ع) است. در این کتاب با استفاده از تصاویر، نمودارها، جدول ها و فهرست های علمی مجموعه متنوعی از تکیه ها، حسینیه های شهرها و استان های مختلف ایران را به ترتیب حروف الفبا شناسایی کرده است. ذیل هر استان تکیه های شهرهای آن استان در حد یک معرفی کوتاه و جامع معرفی شده اند. از جمله می توان به تکایای اردبیل، اصفهان، کاشان، کرمانشاه، بوشهر، تهران، خراسان جنوبی، خراسان رضوی، خوزستان، سمنان، قزوین، کرمان، گلستان، گیلان و مازندران اشاره کرد.

حضرت علی اصغر (ع) از ولادت تا شهادت، صادق طالبی، قم، لاهوتیان

معرفی اجمالی از زندگی، سیره و سیمای شخصیت حضرت علی اصغر فرزند امام حسین (ع) است که در نهایت مظلومیت توسط ظالمان در حادثه کربلا به شهادت رسید. مطالب در چهار فصل تنظیم شده و در آن کراماتی از قبر علی اصغر و شفا بخشی و ادای حاجات مسلمانان و غیر مسلمانان از جمله مسلمان شدن یک بانوی آمریکایی آمده است.

فضائل الزینبیه (ع)، قطره ای از دریای فضائل حضرت زینب کبری (ع)، صادق طالبی، قم، لاهوتیان

جلوه هایی از معارف اخلاقی، فضیلت ها و منقبت های حضرت زینب (س) در این کتاب در هفت فصل گردآوری شده است. ابتدا حوادث مربوط به تولد، نامگذاری، القاب و ازدواج آن حضرت سپس نمونه هایی از عبادت، علم، گذشت، صبر، مقام و جلالت زینب از روایات نقل شده است. شجاعت و شهرت حضرت زینب عمدتاً معطوف به خطبه های معروف وی در مجالس زید و در مذمت ظلم و دفاع از امام حسین (ع) و حقیقت است که در فصل پنج این کتاب ترجمه این خطبه ها آمده است.

چشم در چشم فرات: بررسی زندگانی و نقش الگویی حضرت عباس (ع)، ابوالفضل هادی منش، قم، خادم الرضا (ع)

کتاب حاضر تلاش می کند زوایای شخصیت حضرت عباس (ع) و جلوه هایی از معنویت ها، رشادت ها و فداکاری های او را در صحنه کربلا در ۱۱ فصل، تصویر کند. برای این منظور به منابع تاریخی و روایی مانند تظلم الزهراء، منتخب طریحی و معالی السبطین استناد شده است. بعد از بررسی القاب و کنیه های مختلف حضرت عباس (ع)، پاره ای از حوادث زندگی و خصوصیات و اوصاف شخصیتی وی به همراه نقش آفرینی اش در قیام امام حسین (ع) و فداکاری و شهادت آن حضرت بررسی و گزیده ای از کرامات و معجزات ابوالفضل عباس بیان شده است.

مرکز نشر هاجر وابسته به مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران
آماده همکاری با مولفین، محققین، مراکز علمی و پژوهشی در زمینه انتشار کتاب
hajar@whe.ir
قم • خیابان صفائیه • کوچه ممتاز • تلفن: ۰۹۴۰۷۸۳۰۶۴۰ - ۰۲۵۱ • همراه: ۰۱۶۸۰۹۱۲۳۵۳

غلامرضا تفرشی

«کربلا و عاشورا؛ راه‌ها و انتخاب‌ها» عنوان دوم کتاب «پیشگاه حقیقت» به قلم مصطفی دلشاد تهرانی است که هفته گذشته از سوی نشر دریا چاپ و منتشر شد. مصطفی دلشاد تهرانی متولد ۱۳۳۴ تهران، دانش آموخته رشته آمار است اما در حوزه علمیه نیز دروس خارج فقه را گذرانده و در حال حاضر عضو هیئت علمی دانشکده علوم حدیث است. این استاد دانشگاه علاوه بر کتاب مذکور درباره امام حسین (ع) سرور و سالار شهیدان، آثار دیگری نیز تالیف و منتشر کرده که حتی تا سی بار هم تجدید چاپ شده‌اند. «مدرسه حسینی» و «نهضت حسینی، عزت حسینی» و «حماسه حسینی و ظهور حقیقت آدمی» کتاب‌هایی است که او در سال‌های گذشته تالیف و منتشر کرده‌است. دلشاد تهرانی نخستین کتاب خود را - که ترجمه از تاتیانازاسلافکایا به نام «دومین انقلاب سوسیالیستی» بود - توسط سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۷۰ منتشر کرد. در همین سال چهار جلد از کتاب «سیره نبوی» را که در هفت جلد تالیف کرده بود، به دست چاپ سپرد و به دنبال آن آثار متعددی در حوزه دین و حکومت اسلامی منتشر کرد که «دولت آفتاب» در زمینه اندیشه سیاسی، سیره حکومتی حضرت علی (ع)، «سیری در تربیت اسلامی»، «حکومت حکمت»، «چشمه خورشید»، «آشنایی با نهج البلاغه»، «آریاب امانت»، «اخلاق اداری در نهج البلاغه»، «ره‌نران دین»، «آسیب‌شناسی دینی و دینداری در نهج البلاغه»، «جمال دولت محمود»، «حکومت امام علی (ع) حکومت موفق تاریخ»، «طایر فرخ‌پی»، «کمالات انسانی در نهج البلاغه»، «ماه مهرپرور» و «تربیت در نهج البلاغه» عناوین برخی دیگر از آثار او در زمینه دیدگاه امام اول شیعیان است. مصطفی دلشاد تهرانی همچنین کتاب «عارض خورشید» را که مقدمه‌ای بر اندیشه سیاسی امام خمینی (ره) است در کارنامه‌اش دارد.

با مصطفی دلشاد تهرانی درباره «کربلا و عاشورا؛ راه‌ها و انتخاب‌ها»

گواهی تاریخ در پیشگاه حقیقت

او گفت: «چطور فرزندان رسول خدا از تو دعوت می‌کند و تو نمی‌پذیری؟ به ملاقات او برو و ببین که سخن او چیست؟ زهیر به ملاقات حضرت می‌رود. معلوم نیست که میان آن دو در خیمه چه گذشت چون تاریخ ساکت است اما وقتی زهیر برگشت حسینی برگشت. انتخاب عجیبی بود. عثمان به ملاقات امام رفت، حسینی برگشت، این درس‌های جالب تاریخ است. راستی آقای دکتر کتاب «مدرسه حسینی» در چه سالی منتشر شد و به چه مباحثی می‌پردازد؟

کتاب «مدرسه حسینی» اولین بار حدود سال ۷۷ چاپ و منتشر شد. بعد از آن مکرر تجدید چاپ شده‌است و اخیراً چاپ سی‌ام آن به بازار آمد. موضوع کتاب این است که حضرت امام حسین (ع) به دلیل شکل زندگی‌اش و نوع شهادتی که برگزیده، مدرسه‌ای در تاریخ بشریت بنا کرده که به تعبیر من «مدرسه حسینی» است. کربلا و عاشورا خودش یک مدرسه تربیتی است و از آن می‌توان به عنوان یک نظام تربیتی استفاده کرد. حادثه‌ای نیست که با نگاه صرفاً تاریخی قابل توضیح باشد، بلکه از دل این حادثه تاریخی یک نظام تربیتی و آموزشی بیرون می‌آید که تا پایان جهان قابل استفاده است. من در این کتاب بحثی دارم راجع به ساختار تربیتی واقعه کربلا و حادثه عاشورا و مجموعه اصولی را از آن استخراج کرده‌ام به عنوان اصول تربیتی کربلا و عاشورا. با این نگاه که اگر ما به دنبال انسان سالم و باعزت و انسان مومن و صاحب بصیرت هستیم، باید همین اصول «مدرسه حسینی» را به کار ببندیم چون به نظر می‌آید این نگاه خیلی مغفول است. یعنی ما صرفاً به کربلا و عاشورایان نگاه تاریخی داریم، نگاه آیین‌گرایانه. در حالی که کربلا و عاشورا خیلی وسیع‌تر و بزرگ‌تر و آموزشی‌تر است.

«نهضت حسینی، عزت حسینی» از چه منظری نوشته شد؟

در واقع با این نگاه به سراغ این موضوع رفتم که عزت آفرینی و عزت بخشی و محور قرار دادن عزت، تربیت و مناسبات انسانی از جمله مباحث اساسی در اسلام است. هر نهضتی و هر انقلابی را با این معیارها یعنی با معیار نهضت حسینی می‌توانیم محک بزنیم و ببینیم که این نهضت و این انقلاب چقدر به انسان عزت داده و چقدر آنها را از ذلت و خواری دور کرده‌است. با این توجه که ریشه فسادها و تباهی‌ها در بی‌عزتی و بی‌کرامتی انسان‌ها و جوامع بشری است. اگر انسان با عزت و جامعه باعزت داشته باشیم، آن جامعه یقیناً سالم خواهد بود چون تن به گناه و ریا و چاپلوسی نمی‌دهد به همین دلیل اگر بتوانیم جامعه و انسان را به سمت عزت ببریم آن وقت انسان‌ها را در برابر هر نوع آفتی مقاوم کردیم. نگاه من این بود که حرکت امام حسین (ع) حرکتی در این جهت بود. ما اگر می‌خواهیم جامعه را بسازیم و جامعه‌ای سالم داشته باشیم، باید بدانیم که جامعه با ضرب و زور درست نمی‌شود. بلکه با انسان‌های عزیز و با عزت درست می‌شود و انسان‌های عزیز تربیت کردن لازمه‌اش کار تربیتی و آموختن از سیره ائمه معصومین (ع) است.

داد. شریک بن‌اهور آسیب دیده و بیمار بود و در خانه‌هایی بن‌عروه - که از بزرگان کوفه بود - بستری شد. عبدالله بن‌زید خبر داد که من می‌خواهم برای عیادت شریک بن‌اهور به این خانه بیایم. شریک به مسلم پیشنهاد داد و گفت: وقتی عبدالله بن‌زید آمد، پشت پرده مخفی شو. من با درخواست کردن آب، به تو علامت می‌دهم و تو از پشت پرده بیرون بیا و عبدالله بن‌زید را بکش تا این ماجرا تمام شود و پس از آن کوفه به دست تو خواهد افتاد و اوضاع به کلی تغییر خواهد کرد. مسلم پذیرفت و پشت پرده مخفی شد. عبدالله بن‌زید به ملاقات شریک بن‌اهور در خانه‌هایی بن‌عروه آمد. و شریک تقاضای آب کرد ولی مسلم بیرون نیامد. شریک مجدداً تقاضایش را مطرح کرد اما باز هم بیرون نیامد. عبدالله بن‌زید مشکوک شد. بعد از این که او از خانه‌هایی بیرون رفت و مسلم از پشت پرده بیرون آمد، شریک خیلی ناراحت شد که چرا مسلم او نکشته‌است. خدا رحمت کند دکتر شهیدی را که ایشان تعبیری بسیار لطیف و زیبا دارند و می‌گویند: «مسلم وقتی این کار را نکرد، بزرگ‌ترین دشمن خود و دشمن حسین بن‌علی (ع) را از مهلکه نجات داد. فقط به خاطر این که پاینده مسلمانی خود بود. یک مسلمان پاک دین و با اعتقاد بود و جز به اجرای درست احکام دین فکر نمی‌کرد. نخواست به خاطر خودش و به خاطر پیروزی در ماموریتی که برعهده داشت احکام دین را زیر پا بگذارد. با این عمل مسیر تاریخ عوض شد، اما او پاینده به دستورات دین ماند. انتخاب مسلم، انتخابی شگفت در تاریخ محسوب می‌شود و درس‌های فراوانی برای نسل‌های آینده دارد. مثلاً انتخاب حر بن‌ریاحی، یا دیگر یاران و پیروان امام (ع)، یا بعضی از کسانی که به امام پیوستند، مانند انتخاب زهیر بن‌قین که انتخاب عجیبی است. زهیر عثمانی بود. مخالف بود. از حج برمی‌گشت و هیچ تمایلی نداشت که با امام حسین (ع) رویه‌رو شود و ناخواسته با کاروان امام رویه‌رو شود. آن حضرت پیام فرستاد تا او را ببیند اما او امتناع کرد. همسرش به

برای این که موضوع به روشنی تبیین و توضیح داده شود نمونه‌هایی از آیات قرآن و روایات آورده شده‌است که واقعه عاشورا و کربلا به عنوان یکی از صحنه‌های عجیب و آموزنده مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌است. ابتدا حضرت امام حسین (ع) و راه‌هایی که در برابر آن حضرت قرار داشت مورد بررسی قرار گرفته و انتخابی که ایشان به آن رسیدند. سپس به یاران امام حسین (ع) می‌رسیم که در برابر آنان چه گزینه‌هایی قرار داشت و نهایتاً چه راهی را انتخاب کردند.

پس از آن به کسانی که از حضرت جدا شدند پرداختم و توضیح دادم که مقابل چه راه‌هایی قرار گرفتند و چه انتخابی داشتند. در بخش بعد می‌رسیم به دشمنان امام حسین (ع) که چه نوع انتخابی داشتند و از بین تمام راه‌هایی که در برابر خود می‌دیدند کدام را برگزیدند. مثلاً امام حسین (ع) از همان ابتدا و درست زمانی که یزید نامه‌ای به استاندار مدینه نوشت تا از امام بیعت بگیرد، انتخاب خودش را کرد. برخلاف این تصور کسانی که فکر می‌کردند این انتخاب بعدها شکل گرفته، باید گفت که در همین مرحله امام انتخاب خودش را کرد و هدف خود را مقابله و قیام علیه حکومت خودکامه و ایستادگی در برابر ظلم و «نه» گفتن به بیعتی که از او می‌خواستند قرار داد. امام با این انتخاب از مدینه خارج شد و در مکه با مجموعه‌ای از پیشنهادها - از جانب برادر حضرت، اقوام حضرت و بعضی از دوستان و شخصیت‌هایی که در مکه حضور داشتند - مواجه شد. حضرت در مقابل این پیشنهادها هم دست به انتخاب زد. محمد بن حنفیه شبیه این پیشنهاد داد که امام حسین (ع) قیام نکند. عبدالله بن‌جعفر و عبدالله بن‌عباس نیز پیشنهادهایی مشابه دادند. ابوسعید خدری پیشنهاد می‌کند که حضرت با یزید بیعت کند. عبدالله بن‌عمر پیشنهاد سازش می‌دهد. در مقابل این پیشنهادها آن حضرت چه انتخابی می‌کند؟ حضرت را بین مرگ و شمشیر یا بیعت و ذلت مخیر می‌کنند. آن وقت آن حضرت تصمیم خودش را می‌گیرد و آن سخنرانی بلند را در روز عاشورا می‌کند که: «این فرومایه پسر فرومایه من را مخیر کرده میان پذیرش ننگ و ذلت و شمشیر. دور باد که من تن به ذلت بدهم و بالطبع پذیرای شمشیر خواهم بود و مرگ». این آن انتخابی بود که حضرت امام حسین (ع) داشت. یا آن مناسبات انسانی که از سوی حضرت بروز کرده و به واسطه آن، لطیف‌ترین انتخاب تاریخ شکل گرفته‌است.

انتخاب‌هایی که از سوی یاران آن حضرت صورت گرفته، چگونه تبیین و تفسیر شده‌است؟

انتخاب‌هایی که از طرف امام صورت گرفته در این کتاب بررسی شده‌اند. مثلاً مسلم بن‌عقیل یکی از انتخاب‌های شگفت تاریخ را کرده بود؛ انتخابی که شاید برای خیلی‌ها پذیرش و باورکردنش سخت و مشکل بود. روایت مشهوری هست که مسلم بن‌عقیل به دلیل آشکار شدن مخفیگاه ناگزیر شد جای خودش را عوض کند. یعنی در زمانی که به صورت مخفیانه در کوفه به سر می‌برد از خانه مختار خارج شد و به خانه‌هایی بن‌عروه تغییر مکان

آقای دلشاد! روند تالیف «پیشگاه حقیقت» یا «کربلا و عاشورا؛ راه‌ها و انتخاب‌ها» از چه زمانی آغاز شد؟

من نام این کتاب را براساس بیتی از حافظ انتخاب کرده‌ام، آنجا که می‌گوید: «فردا که پیشگاه حقیقت شود پدید / شرمند رهروی که عمل بر مجاز کرد» اما در مورد مناسبت این تالیف باید بگویم حدود پانزده سال پیش یک سخنرانی در مجلسی داشتم که بعد از پایان جلسه، دوستان پیشنهاد کردند که این سخنرانی که همین عنوان را داشت، به صورت مقاله‌ای چاپ شود که به همین انگیزه آن را پس از بازنویسی و اندکی تغییر در قالب یک کتاب منتشر کرده‌ام.

اگر ممکن است ماحصل یا جوهره موضوع سخنرانی را برای علاقه‌مندانی که این کتاب را نخوانده‌اند، توضیح دهید.

موضوع کتاب این است که انسان در طول تاریخ پیوسته در معرض انتخاب راه‌های گوناگون است. فلسفه زندگی انسان براساس انتخاب بنا می‌شود، با انتخاب معنا پیدا می‌کند، با انتخاب مسیر آینده‌اش را می‌سازد و در واقع نوع انتخاب است که سرنوشت انسان را رقم می‌زند.

کربلا و عاشورا از منظرهای مختلفی قابل بررسی است و درس‌های فراوانی برای آموزش انسان دارد و یکی از وجوه جالب و عبرت‌آموز کربلا و عاشورا همان راه و انتخاب‌هاست که اشخاص مختلف و گروه‌های اجتماعی گوناگون در واقعه کربلا و عاشورا خودشان را در برابر دوراهی یا چندراهی دیدند و لاجرم دست به انتخاب زدند.

این انتخاب‌ها پیامدهای بزرگی به همراه داشت و سرنوشت‌های عجیبی را در تاریخ رقم زده‌است. چون در جریان کربلا و عاشورا انسان‌ها هم به صورت فردی، هم به صورت جمعی، بین دنیا و آخرت، انسانیت و حیوانیت، صعود و سقوط، بهشت و دوزخ خودشان را مختار دیدند تا هر کدام را خواستند بپذیرند و انتخاب کنند.

شما در مقدمه کتاب به علت انتخاب انسان اشاره کرده‌اید و فلسفه این انتخاب را توضیح داده‌اید.

بله. در مقدمه توضیح دادم که وقتی انسان در شرایطی ویژه دست به انتخاب می‌زند، آن انتخاب معلول چیست و حاصل چه چیزهایی می‌تواند باشد و پس از آن توضیح دادم که انتخاب انسان محصول چهار گروه عامل است؛ ادراک انسان، تعلقات انسان، تمنیات انسان و تربیت انسان. یعنی هر انتخابی که انجام می‌دهیم براساس این چهار گروه عامل شکل می‌گیرد. بینش ما، فهم ما تلقی ما یک گروه عامل هستند، یک گروه هم وابستگی‌ها، دل‌بستگی‌ها و تعلقاتی است که به چیزهای مختلف داریم. گروه سوم هم خواست‌ها، تمایلات، تمنیات و خواسته‌هایی است که به دنبالش هستیم تا به آن برسیم و گروه چهارم نیز ساختار تربیتی انسان است. این مجموعه که در چهار گروه دسته‌بندی شده‌اند، انتخاب ما را تشکیل می‌دهند.

آیا در توضیح این چهار گروه نمونه‌هایی هم آورده‌اید؟

دکتر بهروز ثروتیان از گردآوری و تصحیح دیوان «نیر تبریزی» می گوید

روایت سوگ، رویت عشق

ویژه ای دارد. در ادبیات کلاسیک فارسی موارد زیادی وجود دارد که در آن به واقعه کربلا اشاره شده است. حتی در مثنوی این واقعه بازتاب دارد. البته مولانا در مثنوی به این واقعه اشاره دارد ولی مستقیماً اسم نمی برد، به نظر من سلسله این گروه از شاعران محتشم کاشانی است که با آن ترجیع بند معروف «باز این چه شورش است که در خلق عالم است» دل های همه شیعیان را به تسخیر درآورده است. البته قبل از محتشم هم شاعرانی بوده اند که از عاشورا و سالار شهیدان امام حسین (ع) سروده اند، اما حد کمال با محتشم است. چرا که زیباترین و تاثیرگذارترین شعر عاشورایی را که همان ترجیع بند معروف است، سروده که هر مخاطبی را شدیداً تحت تاثیر قرار می دهد. این منظومه از زمان سروده شدن تا امروز در قله شعر عاشورایی نشسته و هیچ شاعری نتوانسته شعری برتر از آن بسراید.

در زمینه مرثی عاشورایی و شعر عاشورایی چه منابع تحقیقاتی وجود دارد که علاقه مندان می توانند از آن استفاده کنند؟

برخی از بهترین مرثی عاشورایی در اردبیل سروده شده است. یعنی مرثی شاعران این منطقه بسیار مشهورند. اما من در این زمینه تحقیق نکرده ام. از بین مداحان الان حدود دویست تا سیصد نفر را داریم که در منظومه سرایی فعالند. منظومه هایی که به موضوع عاشورا می پردازند. الان اغلب این منظومه ها به صورت شفاهی و یا به صورت نسخه های دستنویس در ایام محرم خوانده می شود. کمتر منظومه ای در این میان به شکل کتاب چاپ و منتشر شده است. البته این اشعار هم به زبان فارسی است و هم به زبان ترکی. در گذشته بیشتر این اشعار به زبان فارسی بود.

آیا از بین شاعران ایرانی کسی را می شناسید که در دوران گذشته اشعار عاشورایی خود را به زبان عربی سروده باشد؟

واقعیت این است که من در این زمینه تحقیقات چندانی ندارم اما فرهاد میرزا معتمد الدوله پسر صفی علیشاه اشعاری سروده است که در کتاب «مقام ضحار و صمصام تبار» به معنی (دریای لبالب و شمشیر برنده) آمده است. وی در این کتاب پیرامون واقعه عاشورا تحقیقات مفصلی انجام داده که منابع تحقیقش عموماً مربوط به هزار سال پیش یا بیشتر است، یعنی از هیچ مأخذی که مربوط به بعد از این تاریخ باشد بهره نبرده است. فرهاد میرزا از ۱۲۱ مآخذ معتبر کهن استفاده کرده است. ماجرا از این قرار بود که او در جریان سفر به حج و زیارت خانه خدا. که با کشتی انجام می شد. کشتی آنها در رود نیل گرفتار موج و طوفان می شود. ولی در آن لحظه و در آن موقعیت با خداوند عهد می بندد که اگر از این بلا به سلامت عبور کند و جان سالم دربرد، به محض رسیدن به مقصد یک کتاب تحقیقی درباره تاریخ عاشورا و سرگذشت و مظلومیت امام حسین (ع) بنویسد و به این عهد خود هم وفادار می ماند و چنین کتابی را در سال ۱۲۵۰ هجری قمری می نویسد البته این کتاب به نام «مقام ضحار و صمصام تبار» در کتابخانه ملی موجود است و سال هاست که کسی به فکر تصحیح و انتشار آن برنیامده است. من حدود چهل سال پیش یک نسخه خطی از این کتاب را در تبریز دیده بودم.

هر چه بر اوست من ز دل و جان بر آنمی در هر حال این کتاب بسیار زیبا و باسلیقه چاپ شده اما اغلاطی هم در برخی از ابیات هنگام حروفچینی به متن راه یافته که امیدوارم در تجدید چاپ تصحیح شود. البته در حال حاضر غلط ها اصلاح شده و برای چاپ دوم آماده است چون چاپ اول دیوان به سرعت رو به اتمام است.

شما نسخه های خطی و چاپی این دیوان را از کجا فراهم کردید؟

یک نسخه از دیوان شاعر را که در آن زمان در تبریز چاپ شده بود، پیدا کردیم. یک نسخه از مشهد به دست آوردیم که در سال های بسیار دور چاپ شده بود. دوستانم نسخه های بسیار قدیمی از دیوان نیر تبریزی را که در تهران وجود داشت، پیدا کردند و در اختیارم گذاشتند. به اضافه یک نسخه خطی که ناقص بود فراهم آمد و من براساس این چند نسخه دیوان مذکور را تصحیح و شرح کردم.

بقیه آثار این شاعر در چه زمینه ای است؟

مثنوی در خوشاب را که در سال ۱۳۰۷ سروده بود، رویکرد عاشورایی دارد. مثنوی دیگرش به نام «برف و شیره انگور» که به زبان ترکی سروده، پاسخی است به مثنوی آقامیرزا محمود خونی. یک کتاب هم به زبان عربی دارد که در طرائف است. کتاب دیگرش به نام «کشف فی التحقيق و الصفات» است. شرح حدیث، صحیف الابرار، علم الساعه، رساله لمع البصر، مفاتیح الغیب، رساله نصرت الحق و ... از دیگر آثار حجت الاسلام نیر تبریزی است که برخی از این آثار به زبان عربی و برخی هم به زبان فارسی است. به هر حال این را از نیک بختی خودم می دانم که دیوان اشعار این شاعر عاشورایی را تصحیح و شرح کردم.

آقای ثروتیان در قرن های گذشته چه شاعرانی در آثارشان به واقعه عاشورا و شهادت امام حسین (ع) پرداخته اند؟

نویسندگان و شاعران زیادی در طول تاریخ به واقعه عاشورا پرداخته اند. از محتشم کاشانی گرفته که سالار و پیشوای شاعران عاشورایی است تا شاعران معاصر هر یک بسته به توانایی و استعداد خود عاشورا را در شعر خود تصویر کرده اند. از دوران قدیم در آثار سنایی به ویژه در آثار ناصر خسرو این واقعه که در تاریخ هیچ ملتی نظیر ندارد، بازتاب

آن جا نامش را شنیده بودم. یعنی هنوز بچه بودم که با نام و آثارش آشنا شدم. به خاطر این که پاره ای غزل هایش را از جمله مثنوی آتشکده را در آن مجالس می خواندند. من در آن زمان به کتاب های این شاعر دسترسی نداشتم تا این که سال گذشته نشر بین الملل وابسته به انتشارات امیر کبیر پیشنهاد چاپ آثارش را داد و من هم تعدادی از نسخه های خطی و چاپی دیوان او را پیدا کردم. اما فرصت نبود که این دیوان را زودتر از این آماده چاپ کنم. در اولین گام مثنوی آتشکده را شرح کردم ولی بقیه اشعار را فقط تصحیح کردم و در یک مجلد به دست چاپ سپردم. لآلی منظوم او و غزل های شرح نشده باقی ماند تا فرصتی دیگر. من برای استفاده عموم قسمت مربوط به گزارش عاشقانه وقایع عاشورا را شرح کردم که او دیدگاه مخصوصی دارد و معتقد است که حضرت امام حسین (ع) برای حفظ سلامت اسلام با معاویه که فرزند خودش را به عنوان جانشین خود انتخاب کرده، به مخالفت می پردازد. نیر تبریزی معتقد است که امام حسین (ع) این راه را عاشقانه برگزیده و مظلومانه به شهادت رسیده است. این شاعر شیعی در منظومه ای دیدگاه های خودش را توضیح داده که من ابیاتی از این منظومه را برای شما می خوانم.

من خود مجرد از همه نام و نشانی بر هر صفت که عشق تو گفت آنچنانمی گاهی به جست و جوی تو دربان مسجدم گاهی سبکش ره دیر مغانمی پیر طریقت من آن شاه اولیاست با مهر او بری ز فلان و فلانمی قشری و صوفی و متفلسف ندانم و

قبل از محتشم هم شاعرانی بوده اند که از عاشورا و سالار شهیدان، امام حسین (ع) سروده اند، اما حد کمال با محتشم است. چرا که زیباترین و تاثیرگذارترین شعر عاشورایی را سروده

دیوان نیر تبریزی گزارش عاشقانه واقعه کربلاست که به تصحیح دکتر بهروز ثروتیان اخیراً از سوی انتشارات امیر کبیر به بازار آمد. بهروز ثروتیان متولد ۱۳۱۶ میاندوآب دارای دکترای ادبیات فارسی و استاد بازنشسته دانشگاه تبریز است که در شهرستان کرج اقامت دارد. وی تحقیقات مفصلی درباره شهریار شعر فارسی (محمدحسین بهجت تبریزی) تحت عنوان «شهریار ملک سخن» چاپ و منتشر کرده و «منظومه حیدربابا» اثر مشهور شهریار را به فارسی ترجمه کرده است. علاوه بر این آثار دیگری نیز در کارنامه اش دارد که «هنر و اندیشه در شعر نیما» و «صدای پای آب» در شناخت سهراب سپهری و شعر او، تصحیح و شرح آثار نظامی، شرح غزلیات حافظ (در چهار جلد)، شرح آثار عطار، شرح گلشن راز، فن بیان و ... عناوین برخی از این آثار را تشکیل می دهند.

آقای ثروتیان، دیوان نیر تبریزی در میان دیوان شاعران کلاسیک فارسی از چه ارزش و اهمیتی برخوردار است و با چه انگیزه ای به سراغ تصحیح این دیوان رفته اید؟

واقعیت این است که نیر تبریزی حدود یکصد و پنجاه سال پیش در تبریز زندگی می کرد. وی یکی از علمای برجسته و مسلم عصر خودش محسوب می شد و تحصیلات دینی اش را در نجف اشرف گذراند. نیر تبریزی علاوه بر فعالیت در حوزه شعر و ادبیات یکی از مبارزان فعال در عرصه سیاست بود. ایشان در مقام حجت الاسلام علاقه مندان بسیاری داشت. در سال ۱۳۴۸ هجری قمری مطابق با ۱۲۱ شمسی به دنیا آمد و در سن ۲۲ سالگی برای تحصیل علوم دینی عازم نجف اشرف شد. در بین فضلا و شعرا و ادبا دوستان بسیاری داشت و در اشعارش به لحاظ زبان و فصاحت به سعدی پهلوی می زند. اگر چه در سروده هایش بیشتر متأثر از حافظ بود. اصلیت او هم مغانی است و نام اصلی اش «محمدتقی نیر» بود.

مضامین اشعارش بیشتر در چه زمینه هایی است؟ نیر تبریزی در دیوان اشعارش یک مثنوی تحت عنوان «مثنوی آتشکده» دارد که گزارش عاشقانه وقایع کربلاست. کمتر کسی در میان شاعران همعصرش و شاعران گذشته این توانایی و خلاقیت را داشته که گزارشی تا این اندازه عاشقانه و زیبا و منظوم از واقعه کربلا ارائه دهد. شاعر در این مثنوی از منظری عاشقانه به سالار شهیدان امام حسین (ع) و موضوع عشق یعنی واقعه عاشورا می پردازد. البته ایشان در همه شعرها حتی در غزل هایش چنین رویکردی را به اتمه اظهار (ع) و امام حسین (ع) و یارانش دارد.

عمده اشعار این دیوان در قالب غزل سروده شده یا مثنوی؟ آیا قالب های دیگر هم در این دیوان دیده می شود؟

در قالب غزل هم ابیات بسیار زیبایی در دیوان نیر تبریزی وجود دارد که مربوط به اتمه اظهار (ع) خصوصاً درباره امام حسین (ع) است. شما چگونه با این شاعر عاشورایی و شعرش آشنا شدید؟

ما خانواده ای بودیم که در میاندوآب زندگی می کردیم و در محله خود حسینی ای داشتیم که در

پیوند ادبیات معاصر با حماسه عاشورا از نگاه کارشناسان

انسان، وامدار حماسه

مورد می گوید: «عرصه داستان نویسی و به طور کلی ادبیات، عرصه ای عظیم و نامحدود است که با قدرتی شگرف و قابلیت انعطاف پذیری گسترده، توانایی بیان بالاترین احساسات بشری و نقل پیچیده ترین حقایق تاریخی را به دست می دهد.»

وی برای بیان بهتر عقیده خود، از تلاش هایی که برای به تحریر در آوردن زندگی پیامبرانی چون مسیح (ع) صورت گرفته، مثال می آورد. به باور او چنین تلاش هایی در ادبیات معاصر صورت گرفته و به خلق آثاری بسیار موفق نیز بدل گشته است.

زنوزی جلالی، در ادامه صحبت هایش نصیحتی هم برای فعالان این زمینه دارد. او نویسندگان و ادیبانی که قصد دارند در ادبیات عاشورایی قلم بزنند را ترغیب می کند تا ابتدا ظرافت های این عرصه را بشناسند و پس از آن قلم را بر روی کاغذ به حرکت در آورند. وی توضیح می دهد: «ما نویسندگان شرقی بیشتر از دلمان راهنمایی می گیریم و در پهنه احساس حرکت می کنیم. این در زندگی مردمان مشرق زمین هم قابل رویت است. اعتنا به عقل در میان ما کم رنگ تر از ارزش احساسات است و این گاهی پاشنه آشیل آثار ادبی در سرزمین ما می شود. در حوزه ادبیات عاشورایی فعالیت ما باید باور پذیر باشد و از شعار فاصله بگیرد. این عرصه بسیار ظریف است و این ظرافت ها و شکنندگی را باید شناخت و رعایت کرد. نویسنده در ژانر داستان های مذهبی، نباید تنها با احساس سخن بگوید.»

وی پس از ابراز نظرات خود در مورد کیفیت این آثار، از کمیت آن ها سخن می گوید: «نویسندگان ما تعداد زیادی داستان خلق کرده اند که زندگی تمامی امامان و معصومین (ع) را دربر می گیرد. دست کم در ۲۰ سال اخیر، در کمیت عقب نیستیم. تنها شایسته است که افراط و تفریط را از این ژانر کنار بگذاریم و تلاش کنیم آثاری درخور و قابل اعتنا به وجود بیاوریم. این نویسنده در پایان از مرزها و خط قرمزها سخن می گوید. به باور او هنرمند باید توانایی های ویژه ای را در خود بیابد تا بتواند حقیقت های تاریخی و وقایعی چون عاشورا را به تصویر بکشد. وی در این مورد تصریح می کند: «هنرمندی که تصمیم دارد در این حوزه قلم بزند، باید اعتماد بالایی به قلم خود داشته باشد. گاهی می شنویم که عده ای می گویند بهتر است ادبیات وارد حریم های مقدس نشود. آن ها این حرف را از سر احتیاط می زنند. برای همین است که نویسنده ابتدا باید مرزها را بشناسد و شکنندگی

گونه از ادبیات شاهد هستیم.» این نویسنده با استدلال دیگری نیز از ایده استفاده از سبک های نوین ادبیات در بستری از حقایق عاشورا، دفاع می کند. به باور او هر نسلی از سبک و سیاق معاصر خود برای واگو کردن و به تصویر کشیدن این ماجرای تاریخی بهره جسته است و زبان و سبک و شیوه امروز جهان، داستان و داستان کوتاه و رمان است. او در این مورد توضیح می دهد: «سوم و فرهنگ در هر منطقه ای، توسط نسل های مختلف به روز و معاصر می شود و آنچه ما را به امروز ربط می دهد، زبان ویژه روزگار است. امروزه نیز به عنوان مثال قالب رمان، از شیوه های نوین بیان و نشر فرهنگ محسوب می شود. رمان در کشور ما ۸۰ سال بیشتر سابقه ندارد و بسیار نوین و امروزی محسوب می شود. استفاده از زبان روز است که واقعبیت و حقیقت های تاریخی ما را به فرهنگی معاصر مرتبط می کند و نسل های امروز تنها به همین شیوه است که این حقایق را می شناسند و درک می کنند.»

فیروز زنوزی جلالی، نویسنده دیگری است که عقایدی مشابه دارد. این نویسنده عرصه داستان راه بستری گسترده و وسیع می داند برای پرداختن به حقیقت های تاریخی و بیان امروزی آنچه در گذشته رخ داده و گفتنی است. این نویسنده، ادبیات و هنر را تا حدی گسترده و وسیع می داند که به باور او این عرصه امکان بیان عظیم ترین وقایع و حوادث تاریخ را دارد. وی در این

عاشورا، مانع از آن است که نویسندگان به سراغ آن بروند. مؤذنی در این مورد می گوید: انسان هنرمند می تواند وارد عالم هنر شود و به ابعادی بزرگ دست پیدا کند. گاهی می گویند که مثلاً ابعاد جنگ تحمیلی آن قدر بزرگ است که در داستان و رمان نمی گنجد. این نشان از عدم درک ظرفیت های هنر است. چرا که ظرفیت های ادبیات و هنر می تواند بسیار وسیع و گسترده باشد.»

این نویسنده معتقد است که اگر قرار است چنین حقایقی پا به عرصه ادبیات و هنر بگذارد، شایسته است تا توسط ادیبی زبردست و هنرمندی قابل، پرداخته شود. او هنرمند قابل را این گونه تعریف می کند: «هنرمند قابل یعنی کسی که خلاقیتی مناسب و درجه یک در کارش عرضه می کند. چنین فردی هم باید مفاهیم را خوب درک کند و هم بضاعت و استعداد آن را داشته باشد که این حقایق را در بالاترین حد زیباشناسانه به تحریر و تصویر بکشد.»

به باور مؤذنی، آنچه در سالیان اخیر تحت عنوان ادبیات عاشورایی عرضه شده است، ادبیات قابل توجه و پرمایه ای بوده است. او این مساله را با عظمت این فرهنگ مرتبط می داند و می گوید: «این ادبیات آنچنان دارای ظرفیت است که هر تلاشی در آن می تواند مقبول بیفتد. انسان هنگام مواجهه با این حقایق آنچنان تحت تاثیر قرار می گیرد که استعداد های درونیش سر به طغیان می گذارند و متبلور می شوند و عجیب نیست اگر آثاری در خور و فاخر را در این

بسیاری از آثار ادبی مدرن و کلاسیک جهان بر اساس حقیقت شکل گرفته اند و یادست کم در بستری از حقیقت جریان داشته اند. نویسندگان و هنرمندان سبک های مختلف ادبی، همواره واقعه ای روزمره و یا تاریخی را دستمایه خلق عظیم ترین آثار ادبی و هنری قرار داده اند و گاه از یک حقیقت، ده ها و بلکه صدها اثر ادبی و هنری، در انواع سبک و ژانر و شیوه مختلف شکل گرفته است.

شاید در مرد میان امروز جهان به سختی بتوان انسانی را یافت که به عنوان مثال از جنگ دوم جهانی چیزی ننشیده باشد، کتابی از حواشی آن نخوانده باشد، مستندی تلویزیونی بر اساس آن ندیده و یا فیلمی از این واقعه را تماشا نکرده باشد. حال همه می دانند که مثلاً چه کسانی جنگ به پا کردند و اروپا را به خاک و خون کشیدند. تصویر آدولف هیتلر به هیولایی تبدیل شده که کمتر کسی نداند او که بوده و چه کرده است.

واقعه عاشورا، بدون تردید از تاثیرگذارترین حوادث تاریخی است که ارتعاش آن را می توان در جای جای جهان مشاهده کرد. چه بسیار سنت ها و مراسمی که از این حقیقت تاریخی و برای بزرگداشت آن شکل گرفته اند. در هر کدام از شهرها و شهرستان های کشورهای همانند ایران، خود به تنهایی رسم ها و آیین هایی ویژه روزهای ماه محرم شکل گرفته است. موسیقی ویژه سوگواری، سبک ویژه و نادری در هنر نمایش که آن را شبیه خوانی و تعزیه نامیده اند و انواع و اقسام هنرهای بومی دیگر، همه زاده باورهای عاشورایی اند.

حال این سوال شکل می گیرد که مردان قلم چه کرده اند؟ این حقیقت تاریخی که سالیان سال، دستمایه آفرینش انواع هنرها و ابداع شیوه های گوناگونی از مراسم سوگواری و بزرگداشت بوده است، در ادبیات مدرن معتقدان به آن، چه نمودی داشته و یا باید داشته باشد. شیوه های بروز ادبیات مدرن، اعم از داستان کوتاه و رمان، چگونه می توانند ادامه دهند راه پیشینیانی باشد که صدها سال به شیوه های متفاوت و هر کدام در بضاعت خود از عاشورا چیزی گفته اند و چیزی خلق کرده اند.

علی مؤذنی، داستان نویس و فیلمساز که خود داستان هایی را با الهام از واقعه عاشورا به تحریر در آورده است، به تصویر کشیدن حقیقت های عاشورا را در قالب ادبیات نوین امری بسیار پسندیده می داند. وی مخالف این باور است که عظمت حقیقت

رویکردهای شعر عاشورا در دوران گذشته و معاصر

خط خون، از دیروز تا فردا

شعر عاشورایی در گستره ادبیات تشیع همواره حضوری قاطع داشته است. شاعران شیعی از گذشته تا امروز، به زبان های مختلف با رویکردهای گوناگون به بیان عظمت این واقعه پایدار پرداخته اند. با استقرار حکومت شیعی صفویه، این رویکردهای شاعرانه شکلی متفاوت به خود گرفت، چرا که با آزادی ایجاد شده در برگزاری مراسم تعزیه خوانی به مناسبت تاسوعا و عاشورای حسینی پس از صفویه تعداد زیادی از این شعرها برای استفاده توسط تعزیه خوان ها در این گونه مراسم انتخاب می شدند و بنابراین، لازم بود که به جنبه های مختلف این حادثه توجه شود. این جا بود که تعداد قابل توجهی از این شعرها، دیگر بیان مصائب صرف محسوب نمی شد، بلکه جنبه های حماسی و رزمی حضور یاران امام (ع) در صحرای کربلا نیز به اندازه ذکر مصائب واجد اهمیت شد و شاعران در این حوزه نیز آثار ارزشمندی پدید آوردند.

با حمید سبزواری، حسین اسرافیلی و مرتضی امیری اسفندقه درباره ادبیات عاشورایی به گفت و گو نشستیم. در این بین، حمید سبزواری، شعر عاشورایی را نه سوگ نامه، که فتح نامه یاران امام (ع) در صحرای کربلا می خواند.

وی با بیان این که عاشورا حادثه ای بود که تمامی شاعران شیعه در طول تاریخ، از گذشته تا امروز درباره آن آثار ارزشمندی خلق کرده اند، می گوید: «امروز هم شاعران ما از این واقعه عظیم غافل نیستند و تا حد امکان، تلاش دارند به شیوه های مختلف کلامی، به درک اعماق این حماسه جاودان راه پیدا کنند.»

وی با یاد از کتاب «سرور المومنین»، می افزاید: «در این کتاب تعداد زیادی از شعرهای عاشورایی به همراه ذکر دقیق وقایع روزهای تاسوعا و عاشورا و آنچه بر امام حسین (ع) در ایام محرم گذشت، گردآوری شده است.»

سبزواری که خود از شاعران مطرح عاشورایی محسوب می شود، به شعر «در قربانگاه عشق» اشاره می کند و می گوید: «در گذشته نیز شاعران بزرگی چون باذل مشهدی در این حوزه آثار ارزشمندی از خود بجا گذاشتند. شیعیان همیشه به عاشورا توجه داشته اند و این

شامل شاعران شیعه نیز می شود.» وی با اشاره به این که ادبیات عاشورا سوز و گداز خاصی دارد تاکید می کند: «این گزندگی باعث پرداخته شدن آثار جاودانی چون «خاوران نامه» و نیز «حمله حیدری» شده است. هر روز جلوه عاشورا در ادب فارسی به شکلی تابناک تر مطرح می شود.»

سبزواری خاطر نشان می کند: «از طریق بررسی دقیق این شعرها، می توان به عمق این حقیقت پی برد. عاشورا پیروزی جاودان اسلام و شکست جاودان کفر بود. باید دید چرا با وجود آن که ظاهر این حادثه برای مسلمانان شکل شکست دارد، آنها پیروز واقعی روز عاشورایند.»

وی با بیان این که کشته شدگان کربلا واجد عظمتی معنوی و ژرف در بین مسلمانان هستند، می افزاید: «این ارزش، عرضه کننده «مقام حق» به جوامع بشری است. عاشورا برای ما همیشه هم حماسه است و هم حماسه ساز. عاشورا، گره گشای مردم ایران است. چنان که در طول جنگ تحمیلی بزرگترین مشکلات با توسل به حقیقت عاشورا از سوی رزمندگان ما از پیش رو برداشته می شد. این روز بزرگ، مهر تاییدی بر پیروزی جاودان مسلمانان در تاریخ است.»

واقعۀ عاشورا؛ دستمایه‌ای غنی برای هنر و ادبیات شیعی

مرور، هنر نمایشی تعزیه را در جهان اسلام و خاصه ایران شیعی، بنیان می‌دهد.

البته، تعزیه، مجموعه‌ای از نمایش‌های مذهبی است که مبتنی بر مصیبت‌هایی است که بر خاندان پیامبر اسلام و بعضاً حتی دیگر پیامبران الهی وارد شده است. اما مهم‌ترین و مشهورترین نوع آن، مربوط به رویداد عاشورا (۶۱هـ) است.

هنر مرکب تعزیه را آمیزه‌ای از نوحه خوانی، روضه خوانی، شبیه‌سازی و داستان‌ها و روایت‌های مذهبی شکل می‌دهد، در عین حال که از بسیاری عناصر داستانی مورد توجه مردم، بهره می‌گیرد (۱).

پی نوشت:

۱. در تاریخ‌های موجود، راجع به تعزیه آمده است:

تعزیه در واقع از زمان آل بویه (نیمه اول قرن ۴) شکل گرفت. احمد بن بویه در سال ۱۳۲۰ به حکومت رسید. در ۱۳۳۴ بغداد را گرفت و خلیفه المستکفی راتحت سلطه خود در آورد، و خلیفه او را «معزالدوله» لقب داد.

معزالدوله که شیعه بود از محرم همان سال دستور داد تمام بازارهای بغداد را ببندند و همه جا را سیاه بپوشند و به عزاداری سید الشهدا بپردازند. بعد، تا پایان حکومت آل بویه یا دیالمه (۳۲۰ تا ۴۴۸هـ) که در ایران جنوبی و عراق حکومت می‌کردند، همه ساله، شیعیان در دهه اول محرم در تمام شهرها عزاداری می‌کردند.

در دولت سلجوقیان (۴۴۹ تا ۷۰۰هـ) سوگواری برای خاندان رسول اکرم عمومی شد، طی چندین سده، مرحله به مرحله شکل نمایشی تعزیه یا شبیه خوانی به خود گرفت.

زندگانی تن را حفظ کنند. اما هیبت‌ها که آنان چنین ذلتی را بپذیرند! پس، جسم را فدای عزت و آزادی روح می‌کنند. اینجاست که آن عمل شگرف، که لازمه و اساس تراژدی است، صورت می‌پذیرد؛ و به واقع، اراده آزاد انسان، با انتخاب شایسته خود، سبب رستگاری او می‌شود.

واقعۀ عاشورا، اینها همه را دارد، ولی همه، اینها نیست. بلکه دارای یک سلسله ویژگی‌های اضافی خاص خود نیز هست. پس، در بیان نمایشی نیز، قالب ابداعی ویژه خود را می‌طلبد، بنابراین، «تعزیه» پدید می‌آید؛ که از هر جهت، بدیع، خاص و بی‌بدیل است. اما مدت‌ها باید بگذرد و مقدماتی باید طی شود، تا این هنر برجسته مرکب شیعی، شکل کامل و نهایی خود را بیابد.

رایج‌ترین قالب ادبی زمانه وقوع حادثه عاشورا در بلاد عرب نشین، شعر است. پس، ادبیات، نخست از طریق قالب شعر، از این واقعۀ تأثیر می‌گیرد و آن را در خود بازتاب می‌دهد و در حافظه تاریخ، ماندگار می‌سازد. این اشعار که متضمن بیان واقعۀ عاشورا و زبان حال شهیدان و اسیران این عرصه است، هنگامی که از سر سوز دل و سویدای جان، توسط مویه‌گران خوش صدا خوانده می‌شود، مبدل به «نوحه» می‌شود؛ که از نخستین هنرهای نمایشی اسلامی، خاصه شیعی است. از اینجاست که مداحان و مرثیه‌گران اهل بیت، در کنار واعظان و روایتگر واقعۀ عاشورا پا به عرصه وجود می‌گذارند و مداحی، به عنوان یک هنر ناب شیعی، شکل می‌گیرد.

آمیختگی تدریجی روایت و زبان حال شهیدان و اسیران واقعۀ کربلا با برخی حرکات نمایشی، برای هر چه مؤثرتر ساختن این بازنمایی نیز، به

حقیقت این است که واقعۀ عاشورا چنان شگفت، فوق‌العاده بزرگ، باشکوه، حماسی و زیباست، که به خلاف حماسه‌های ملی و قومی و نژادی، اصلاً نیازی به افزودن شاخ و برگ به آن و درآمیختنش با تخیل و آمال و آرزوهای بازگوکنندگان، برای هر چه جذاب‌تر شدن، نیست. به عکس، قهرمانان آن، در چنان ارتفاعی از معنویت، انسانیت و بزرگی ایستاده‌اند، که بزرگترین و اصلی‌ترین اهتمام بازگوکننده، اگر همین باشد که آنان و اعمالشان را، همان‌گونه که بوده‌اند وصف کند، به وظیفه خود عمل کرده و اجر خویش را برده است. با این همه، عمده‌ذاکران، در همین کار نیز به شدت احساس عجز کرده و آشکارا به این ناتوانی اعتراف کرده‌اند. اما، به مصداق ضرب‌المثل «آب دریا را اگر نتوان کشید، هم به قدر تشنگی باید چشید» و به قصد قربت و نیت ثواب هم که شده، قدم در این راه نهاده و قلمی زده‌اند.

این جریان به حدی فراگیر و همگانی بوده، که بی‌کمترین تردید می‌توان گفت که در طول تاریخ شیعه، هیچ حادثه و مراسم مذهبی، به اندازه واقعۀ عاشورا، ذهن و دل مردم را به خود مشغول نکرده است.

اما واقعۀ عاشورا اگر از منظر آسمانی، همه حماسه است، از نگاه دنیایی و انسانی، یک تراژدی محض است.

پایان واقعۀ عاشورا، شهادت همگی مردان و جوانان - حتی پیران و نوجوانان و حتی یک پسر شیرخواره - و اسارت زنان و کودکان مربوط به طیف قهرمان است. در تاریخ ادبیات جهان، شاید هیچ حماسه‌ای را نتوان یافت که پایان آن، تا بدین پایه تلخ و سوگ آمیز باشد. و حماسه، چون چنین «سوگ انجام» شد، تبدیل به نوعی تراژدی (سوگنامه) می‌شود؛ که خود یک نوع باستانی دیگر ادبی است.

اگر در تراژدی، تقدیر شوم گریز ناپذیر، موقعیتی تلخ و دشوار را بر قهرمانان تحمیل می‌کند، در این جا، این جبر، ناشی از شرایط تاریخی و اجتماعی حاکم بر سرزمین‌های اسلامی، و در مقابل، احساس تعهد دینی و انسانی امام حسین (ع) و یاران اوست که چنین شرایط دشواری بر ایشان تحمیل می‌شود. اما امام و یاران و خانواده‌اش نیز، همانند قهرمانان تراژدی‌های کهن، حتی در این شرایط تلخ و دشوار، ذره‌ای از آن‌ها و روح و رفعت معنوی خود فرو نمی‌آیند و بی‌نشان دادن کمترین ضعف، تا آخرین نفس، در برابر این جبر می‌ایستند، و مغلوب و مقهور آن نمی‌شوند. برای آنان آسان است که خواسته به ظاهر ساده دشمن را بپذیرند، و به بهای مرگ روح،

این سبک را درک کند. تنها در آن هنگام توانایی دارد که وارد چنین حریمی شود.

راضیه‌تجار، دیگر ادیبی است که در زمینه ادبیات عاشورایی حرف‌هایی دارد. وی دیدگاهی را مطرح می‌کند که بر اساس آن هر نویسنده‌ای با بضاعت خود می‌تواند در این زمینه قلم بزند و از طرف دیگر تعریف ویژه‌ای برای اثر برگزیده و مناسب در این حوزه مطرح می‌کند.

به باور تجار، هر نویسنده‌ای که این واقعۀ برایش درونی شده باشد، می‌تواند با رویکرد خود و در حد بضاعت و توانایی‌اش، در هر ژانری اعم از زندگی‌نامه و رمان و داستان به این ماجرا بپردازد. به عقیده او، نمی‌توان کسی را از فعالیت در این زمینه نهی کرد. اما تعریفی که او برای اثری فاخر و ارزشمند قائل است شرایط ویژه خود را دارد. وی این شرایط را این‌گونه برمی‌شمارد: اگر یک نویسنده ایرانی و مسلمان بخواهد اثری شایسته با الهام از عاشورا و یا در مورد آن خلق کند، باید ابتدا خود از این رخداد و حقیقت تاریخی تأثیر عمیق پذیرفته باشد. این برای خلق اثری تکان‌دهنده، شرطی لازم است.

وی سپس به نویسندگان جوان توصیه می‌کند که از ورود به این حوزه هراس نداشته باشند و می‌گویند: «برای یک نویسنده جوان و انقلابی که تحت تأثیر حقیقت عظیم عاشورا قرار دارد، بسیار مناسب است که مجموعه آثارش را با این واقعۀ مزین کند. از عاشورا الهام بگیرد و جانمایه آثارش را با پرداختن به آن به تعالی برساند. او با این کار نشان می‌دهد که نویسنده‌ای تربیت شده در این مکتب الهی است.»

تجار هم همانند نوزی، از ادبیات معاصر جهان مثال می‌آورد: «مروزه در ادبیات جهان به وفور آثاری را می‌یابیم که از انجیل کمک گرفته‌اند و یا به کلیسا و مضامین آیین مسیحیت پرداخته‌اند. ما در اسلام باید بیش از پیش حقایق اسلام و اعتقادات قلبی خود را در قالب ادبیات، شعر، داستان و رمان، بیان کنیم» وی آثاری را که تاکنون در زمینه ادبیات عاشورایی خلق شده است آثاری درخور می‌داند و کیفیت و کمیت آن‌ها را مناسب ارزیابی می‌کند و می‌گوید: «من به عنوان داور در برخی از جوایز ادبی فعالیت کرده‌ام و گذشته از آن به عنوان ناظر بی‌طرف، از دور سیر ادبیات مذهبی و آثاری که با محور امام حسین (ع)، نوشته شده است را رصد کرده‌ام. ما نویسندگانی داریم که آثاری بسیار مناسب خلق کرده‌اند و توانسته‌اند حق مطلب را ادا کنند. برخی از آنان ثری فاخر داشته‌اند و دسته‌ای دیگر به صورت عامه فهم تحریر شده‌اند.»

این نویسنده در پایان، همانند نوزی جلالی، از برخی آثار مذهبی انتقاد دارد: بعضی از آثاری که در این زمینه‌ها تالیف شده‌اند، سبک و سیاقی بازاری دارند. نه تنها ادبی نیستند، بلکه به مرزهای ادبیات هم نزدیک نشده‌اند. باید آثاری که در مورد چنین حقایق عظیمی نگارش می‌شوند، در ساحت ادبیات باشند و فرازی از هنر و ادب را به تصویر بکشند که در شان و اندازه واقعۀ عاشورا باشد.

بهره برده است.»

اسرافیلی می‌گوید: «در آثار این شاعران جوان، جهان بینی نقش مشخصی دارد و برخلاف اشعار عاشورایی سروده شده پیش از انقلاب، توصیفات و نمادها و سطحی نبوده است. بلکه شاعران به عمق جریان نظر داشته‌اند.»

وی خاطر نشان می‌کند: «از میان این شاعران، می‌توانم به سیدحسن حسینی اشاره کنم که به ویژه با مجموعه عاشورایی «گنجشک و جبرئیل» نقش موثری در ایجاد نگاهی تازه به شعر عاشورا داشت. همچنین شعر زیبای «خط خون» اثر دکتر علی موسوی گرمارودی، که متأسفانه عامه مردم با آثار ایشان کمتر آشنا شده‌اند.»

این شاعر با اشاره به زبان تازه و نوری شعر «خط خون» یادآور می‌شود: «شعری که در محافل و مجالس خوانده می‌شود، باید زبان ساده‌تری داشته باشد تا با عموم علاقه‌مندان رابطه برقرار کند. ای کاش دکتر گرمارودی مجموعه اشعار آیینی خود را در یک کتاب منتشر می‌کردند تا امکان مطالعه دقیق‌تر آنها فراهم شود.»

وی همچنین از شعر «روزی که بر جام شفق گل کرد خورشید» نام می‌برد: «این شعر از استاد علی معلم و اشعاری از آقای رضا اسماعیلی،

سبزواری ادامه می‌دهد: «اشک ما در عاشورا دو گونه است یکی اشک شوق به خاطر پیروزی حقیقی و دیگری اشکی برآمده از سوختن دل به ظلمی که ناروا به خاندان مطهر پیامبر (ص) گذشت. عاشورا به قدری بزرگ است که شاعران هر چه بگویند کم گفته‌اند. شعر عاشورایی برخی شاعران، خود به خود اشک را جاری می‌کند، چرا که شاعر خود به هنگام سرودن آن، خون گریه می‌کرده است.»

وی در پایان تأکید می‌کند: «بسیاری از اشعار عاشورایی که توانسته‌اند به ژرفای این حقیقت متعالی دست یابند، به راستی نه سوگ‌نامه که فتح‌نامه هستند؛ فتح‌نامه پیروزی حقیقی اسلام در عاشورا.» از سوی دیگر حسین اسرافیلی با توجه به مخاطب انواع مختلف شعر، می‌گوید: «هر نوع شعر مخاطب خاص خودش را دارد. اما شعر آیینی در این بین تا حدودی متفاوت است، چرا که هم مخاطب خاص دارد و هم مخاطب عام.»

وی با اشاره به پیوند ناگسستنی مردم ایران با اهل بیت (ع) تصریح می‌کند: «خوشبختانه پس از انقلاب، شاعران جوانی به سرودن شعر عاشورایی پرداخته‌اند که آثارشان بسیار ارزشمند بوده است و نگاه‌هایشان واجد عمقی قابل توجه بوده و از جهان بینی مشخصی نیز

از جمله آثار ماندگار ادبیات عاشورایی پس از انقلاب هستند.» مرتضی امیری اسفندقه نیز با اشاره به آثار دکتر قیصر امین پور در حوزه شعر عاشورایی، اظهار داشت: «ایشان چه در قالب‌های کلاسیک و چه معاصر، به دلیل شناخت کافی خویش از اندیشه عاشورا، آثار بسیار موفقی را در این حوزه به یادگار گذاشته‌اند.»

وی همچنین از آثار عاشورایی دکتر سیدحسن حسینی، به دلیل سرایش اشعار عاشورایی در قالب شعر بی‌وزن و نشان دادن استعداد این قالب در ادب آیینی، به نیکی یاد کرد و افزود: «با این وجود، در این حوزه، حق تقدم با دکتر علی موسوی گرمارودی به دلیل سرایش شعر زیبای «خط خون» است.»

امیری اسفندقه، به آثار استادعلی معلم دامغانی در این حوزه اشاره کرد و یادآور شد: «آثار ایشان به دلیل شناخت حماسه جاری عاشورا و شرح آن در قالبی از جنس مثنوی، شایسته توجه ویژه است.» این شاعر، با یاد از عرصه ادبیات شاهد گفت: «فرزندان شهدا را در این حوزه نباید فراموش کرد. چرا که اینان در زمینه شعر و به ویژه شعر عاشورایی بسیار موفق بوده‌اند که برای مثال، می‌توان از علیرضا حامدی یاد کرد.»

گفت و گو با محمدحسین ناصر بخت درباره کتاب «نقش پوشی در شبیه خوانی»

تعزیه، پرده نخست تئاتر ملی

وضعیت کنونی شبیه خوانی چگونه است؟

متأسفانه ماهنوز در دوران افول شبیه خوانی به سر می بریم. «شبیه خوانی» با دوران شکوه و جلال خود فاصله گرفته است. دورانی که در آن «تکیه دولت» وجود داشت و تعداد نمایش ها از چند نمایش سوگ بسیار بیشتر بود.

بسیاری از دستاوردهای شبیه خوانی پس از آن که در دوران پهلوی آن را به روستا تبعید کردند از میان رفت. هر چند در طول این سال ها این هنر انسانی مورد توجه ویژه قرار گرفته، اما هنوز با آنجایی که باید به آن برسد، کمی فاصله دارد. از این گذشته اکنون رقبای سرسختی مانند سینما و تلویزیون و حتی تئاتر غربی وارد شده اند. فناوری هم به «شبیه خوانی» لطماتی زده. امروزه هر جا تعزیه ای می بینید، حتی در روستاهای دورافتاده «نقش پوشان» از میکروفون استفاده می کنند که مشخص است تا چه حد توان بازیگری و حرکت را کم می کند. در «شبیه خوانی» های امروز بازیگری را بیشتر نزد «مخالف خوانان» می بینید. «موافق خوانان» به خواندن آوازهای اندوهناک قناعت می کنند. با این وجود باید تمامی توان خود را به کار گرفته ایم تا «شبیه خوانی» زنده شود. تلاشی هم که ما انجام می دهیم برای زنده نگاه داشتن این هنر ملی است.

با وجود این تلاش ها، آیا می توان به حیات شبیه خوانی در آینده امید داشت؟

در وهله اول باید سعی کنیم هنر «شبیه خوانی» را همان ویژگی های اصلی اش ثبت کنیم. پس از آن باید تلاش کنیم تا از ویژگی های «شبیه خوانی» برای نمایش های امروزی بهره بگیریم. واضح است که در این مسیر نیز نقطه آغاز «شناخت» است. شناخت در مورد چیستی «شبیه خوانی» و در این مرحله، آن تبیین موزه ای که از آن صحبت کردیم کاملاً کارآمد و لازم است. علاوه بر اینها سعی ما بر این است که نیروهایی تربیت کنیم؛ نیروهایی که توان تدریس دانشگاهی این نمایش را داشته باشند.

آیا آن گونه که نمایش های سنتی ژاپن و هند به دنیا معرفی شده است، ما هم «شبیه خوانی» را معرفی کرده ایم؟

متأسفانه این گونه نیست. آن کشورها پژوهشگرهایی خاص نمایش های سنتی خود ساخته اند؛ مکان هایی را برای اجرای دائمی این نمایش ها بنا کرده اند و علاوه بر این دو، به آموزش نمایش های سنتی شان به نسل های بعدی پرداخته اند. حتی نمایش های خود را به صورت جاذبه های گردشگرانه در آورده اند. مطمئناً «شبیه خوانی» نیز چنین ویژگی هایی دارد. هر کجا مردم دنیا این نمایش سنتی ما را دیده اند از آن استقبال کرده اند و برایشان جذاب بوده است.

چراکه موضوعاتی که در «شبیه خوانی» مطرح می شود، موضوعاتی انسانی است. مسئله انتخاب میان «تکیه» و «بدی» است. اتفاقات عاطفی که در تعزیه رخ می دهد می تواند هنر انسانی، در هر کجای دنیا را متأثر کند. من خود این تأثیر را در اجرای تعزیه در کشور کره از نزدیک مشاهده کردم. اما تلاش ها برای حفظ «شبیه خوانی»، در حال حاضر «فردی» است. متأسفانه این تلاش ها سازمانده نمی شود. در حالی که کشورهای دیگری که صاحب نمایش های سنتی هستند برنامه ریزی های منسجمی برای حفظ و معرفی این نمایش ها صورت می دهند.

«بیضایی» و «نصیریان» را می توان نام برد. بیضایی از ویژگی ها، قواعد و اصول «شبیه خوانی» بهره گرفت و آثاری را بر صحنه برد که گرچه «تعزیه» یا «شبیه» نبودند، اما ادامه همان سنت بودند. البته دیگران هم کارهایی انجام داده اند.

برخی مانند آقای سهیل پارسا که «مکبث» را به فرم «شبیه خوانی» اجرا کردند، آثاری را بر صحنه برده اند. تأثیر «شبیه خوانی» به کارگردانان ایرانی محدود نمی شود. بزرگانی مانند «بروک» و «یوجینو باربا»، نیز از «شبیه خوانی» تأثیر پذیرفته اند. حتی آقای «روبرتو جولی» که چند سالی به مناسبت جشنواره تئاتر فجر به ایران آمده اند از موسیقی و قواعد «شبیه خوانی» در آثارش استفاده می کنند.

چه ویژگی هایی شبیه خوانی را تا این حد ممتاز کرده که شرق شناسان و تئاتر شناسان را تا این حد مجذوب می کند؟

یکی از مهم ترین گرایش هادرتئاتر امروز، بازگشت به قراردادهای نمایشی و تئاتر ناب است؛ تئاتری که بازیگران خود را پشت نقاب شخصیت ها پنهان نمی کنند. حتی خود «نمایش بودن» پنهان نمی شود. برشت، بروک و دیگران از این ویژگی های تئاتر شرقی برای بنا کردن ساختمان تئاتر خود الهام گرفتند. آنها قواعدی را که نشان دهنده «تئاتر یکالیت» است، از نمایش های شرقی اقتباس کردند. علاوه بر اینها کسانی مانند «آرتو» نیز بودند که خواستار تئاتر به مثابه آیین بودند. آیینی که طبعاً تماشاچیان هم در آن حضور دارند. آنها اعتقاد داشتند در تئاتر های معمول تماشاچی عنصری منفعل است؛ بنابراین تئاتری را پی ریزی کردند که نمایش در همه جای آن، حتی در میان تماشاچیان جاری است. نه مانند تئاتر های رئالیستی و یا تئاتر هایی با صحنه های یکسویه که تئاتر فقط بر صحنه جاری است. «گروتسکی» و «آرتو» می خواهند با به کارگیری قواعد آیین ها تماشاچیان را درگیر تمامی «تجربه تئاتر» کنند؛ بنابراین دو دسته گرایش به وجود آمد. یک گروه از قواعد نمایش های آیینی برای اهداف خود استفاده کرد و دیگری از ذات آیینی تئاتر و تئاتر را اساساً آیینی می خواست. بدیهی است که نمایشی مانند «شبیه خوانی» به عنوان نمایشی آیینی، می تواند برای هر دو دسته جالب و حاوی آموزه های فراوان باشد.

نمایش هایی را دربرگیرد که به شهادت اولیا مربوط می شوند؛ درحالی که تمام مجلس هایی که در «شبیه خوانی» وجود دارد، مجالس سوگ نیستند. مجالس حماسی هم داریم؛ مثلاً در مورد حضرت علی (ع) که حتی در این مجالس پیروزی حضرت به نمایش درمی آید؛ یا نمایش ها و مجالس اخلاقی مان که اصلاً سوگ ندارد. به این ترتیب چون تمام مجالس نمایشی ما نمایش های سوگ نیستند، من اصطلاح «شبیه خوانی» را برای این نمایش بهتر از «تعزیه» می دانم.

آیا «شبیه خوانی» می تواند مبدا و پایه ای برای تئاتر ملی باشد؟

بله. به تاریخ که بنگریم می بینیم مستشرقانی که در دوران اوج تعزیه به ایران سفر کردند و با «شبیه خوانی» روبه رو شدند آن را زمینه به وجود آمدن تئاتر آینده ایران دانسته اند. مثلاً الکساندر کوچکو هنگامی که به ایران سفر کرد با توجه به رونق تعزیه در آن دوران پیش بینی کرد که این نمایش پایه و اساس تئاتر معاصر ایران شود. چراکه تعداد «شبیه خوانی» ها بسیار بیشتر بود و محدود به موضوعات و ماه هایی مشخص نبود. مستشرقان هم می دیدند که این تئاتر پایه پای مسائل روز می آید؛ اما با آغاز دوران پهلوی ممنوعیت تعزیه نیز آغاز شد. تعزیه از شهرها به دلیل ممنوعیت به روستاها کوچ کرد؛ در واقع تبعید شد و دوران افول «شبیه خوانی» آغاز شد. اما در دهه ۴۰ تعدادی از روشنفکران در حوزه تئاتر بر آن شدند که بر مبنای «شبیه خوانی» نمایش هایی خلق کنند؛ از آن جمله استادانی چون

اتفاقات عاطفی که در تعزیه رخ می دهد می تواند هر انسانی، در هر کجای دنیا را متأثر کند. من خود این تأثیر را در اجرای تعزیه در کشور کره از نزدیک مشاهده کردم

محمدحسین ناصر بخت از معدود کسانی است که تمامی عمر هنری اش را معطوف به نمایش های سنتی ایران کرده است. در کارنامه او کمتر اثری را می توان یافت که به «شبیه خوانی» یا دیگر اشکال نمایش های سنتی ایران مربوط نباشد. در این میان بخش اعظم تکاپوهای او کاوش های «نظری» است. او این کاوش ها را از طریق ده ها مقاله و چندین کتاب در اختیار علاقه مندان به فرهنگ و هنر این مرز و بوم قرار داده است. اثری که گفت و گوی زیر حول آن شکل گرفته، کتابی با عنوان «نقش پوشی در شبیه خوانی» است. این کتاب که پژوهشی درباره نمادها، قرار دادها و شیوه های بازیگری در شبیه خوانی است، در سال ۱۳۷۸ برای نویسنده اش عنوان «پژوهشگر فرهنگی سال» را به ارمغان آورد و یک سال بعد برای اولین بار چاپ شد. اکنون به فاصله هفت سال از چاپ اول انتشارات نمایش برای بار دوم این کتاب را چاپ کرده است. گرچه کتاب هایی در زمینه «تعزیه» و «شبیه خوانی» کم نیستند، اما این کتاب از نظر جامع بودن و ذکر تمامی حرکات نمادین «نقش پوشان» (بازیگران شبیه خوانی) و بیان معانی و کارکرد آنها کم نظیر است. محمدحسین ناصر بخت که تحصیلات کارشناسی و کارشناسی ارشد خود را در دانشگاه هنر تهران سپری کرده، امسال موفق به اخذ مدرک در رشته پژوهش هنر از دانشگاه تربیت مدرس شده است. او علاوه بر فعالیت در عرصه های اجرایی، نظری و مدیریتی تئاتر، مدرس تئاتر در دانشگاه هنر و دانشگاه آزاد دانشگاه سوره است.

عنوان کتاب شما «نقش پوشی در شبیه خوانی» است. از آنجا که اصطلاح «نقش پوشی» برای غیر حرفه ای های تئاتر ناآشناست، لطفاً در ابتدا در مورد این اصطلاح توضیح دهید.

کتاب «نقش پوشی در شبیه خوانی» به ویژگی های خاص بازیگری در شبیه خوانی یا همان تعزیه می پردازد و اصطلاح نقش پوشی مترادفی برای بازیگری در شبیه خوانی است. چنانچه می دانید در تعزیه، تعزیه خوانان و بازیگران برای ایجاد فاصله بین خود و نقش هایشان، اصطلاح «شبیه» را استفاده می کنند. از دیگر سو، این اصطلاح برای کلیت نمایش هم به کار می رود و من هم همین اصطلاح را ترجیح می دهم. به این ترتیب وقتی سراغ بازیگری در تعزیه هم می روم ترجیح می دهم از اصطلاحاتی مانند «نقش پوشی» و «دست پوشی» استفاده کنم. یادآور می شوم که شاید بهترین جایگزین برای واژه بازیگر در شبیه خوانی همان «شبیه خوان» باشد. اما اگر این گونه عمل کنیم، به جای «نقش پوشی در شبیه خوانی» باید می گفتیم «شبیه خوانی در شبیه خوانی» که البته عنوانی گمراه کننده است پس به دنبال اصطلاحی به جای «شبیه خوان» و «بازیگر» گشتم تا با توجه به سابقه ای که ذکر کردم بهترین اصطلاح جایگزین را «نقش پوشی» تشخیص دادیم. در کتاب اصطلاح «شبیه خوانی» را صحیح تر از «تعزیه» دانسته اید. در حالی که «تعزیه» کاربرد بیشتری دارد.

از آنجا که تعزیه به معنای سوگ است، تنهایی نتواند

حسین بن علی^(ع)، ادامه دهنده راه انبیاء

محمود حکیمی

حسین بن علی^(ع) مظهر و تبلور ایمان و تجسم دین و اهداف نهضت حسینی در واقع همان اهداف انبیا الهی است. به نظر من زیارت وارث از جمله نیایش هایی است که این حقیقت را آشکار می سازد که حسین بن علی^(ع) و یارانش در راه تحقق آرمان های همه پیامبران توحیدی شهید شدند.

اهداف پیامبران توحیدی را می توان از قرآن کریم آموخت که این اهداف بر سه ستون اصلی استوار است: دعوت انسان ها به پرستش خدای واحد، پیکار و مبارزه مداوم با جهل و ناآگاهی و تلاش برای ایجاد عدالت. در صورتی که بتوانیم این سه هدف را با زبانی ساده و روان برای نوجوانان شرح دهیم در واقع زمینه را برای بیان اهداف نهضت حسینی فراهم ساخته ایم. آنچه که در بررسی تاریخ تمدن انسانی به دست می آید این است که در جامعه ای که فراغت و دشمنان آزادی انسان حکومت می رانند شکوفایی استعدادها و خلاقیت انسان ها امکان پذیر نیست و معاویه و فرزندش یزید نیز حکومتی همچون حکومت فراغت برقرار ساخته بودند. ظلم و ستم و تلاش برای بی خبر گذاشتن مردم، از ویژگی های اصلی حکومت های استبدادی از جمله حکومت بنی امیه بود. بیهوده نیست که امام علی بن ابی طالب^(ع)

در چندین خطبه از نهج البلاغه، حکومت امویان را فتنه ای بزرگ می داند.

بر این عقیده ام که هر نویسنده و شاعر و خطیب و مخصوصاً نویسندگانی که برای کودکان و نوجوانان می نویسند قبل از هر چیز، خود باید به اهداف نهضت عاشورا پی ببرند و مقدمه ورود به چنین شناختی وارد شدن به فرهنگ اهل بیت^(ع) است.

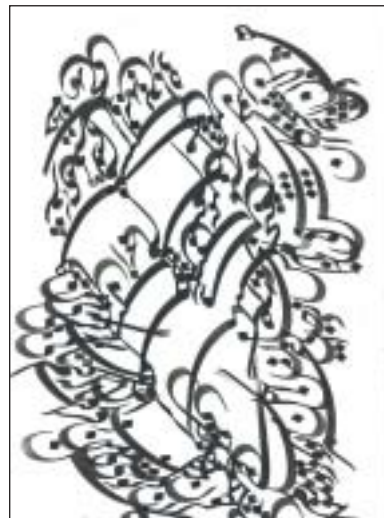
ما در هر کتاب و اثری که در مورد قیام عاشورا می نویسیم باید بر این نکته تاکید کنیم که هدف نهایی آن قیام باشکوه دعوت انسان ها به پرستش خدای یکتا و رهایی از ستایش غیرخداست و خوشبختانه منابعی که در زمینه آن قیام در دست داریم هر کدام گوشه ای از اهداف آن حضرت را به خوبی و روشنی بیان می کنند. نامه تاریخی حسین بن علی^(ع) به معاویه که خلافت اسلامی را تبدیل به ملوکیت کرده بود، سخنرانی بسیار عبرت انگیز سیدالشهداء^(ع) در منا که همه دانشمندان و آگاهان را متوجه مسئولیت های بزرگشان می ساخت، وصیت نامه شگفت انگیز امام به برادرش محمدبن حنفیه، گفت و گوی امام با حر، سخنان امام در روز عاشورا به راستی روشن کننده اهداف نهضت حسینی است. ما باید محتوای آن نامه ها و سخنرانی ها را به زبان ساده و روان برای نوجوانان بازگو کنیم و سپس به تحلیل آنها بپردازیم. با تجربه ای که در این زمینه دارم نیک می دانم که این کاری است بسیار دشوار. اما همه عاشقان محمد^(ص) و علی^(ع) و امامان برحق و عاشقان دیدار مهدی^(عج) این دشواری ها و مشکلات را

به جان می خرند. ما باید با گل خوشبوی جهان خود، حضرت مهدی^(عج) پیمان ببندیم که هیچ تهاجم تبلیغاتی دشمن را بی پاسخ نگذاریم. تشیع پیام آور مهرورزی و محبت است. باید به نوجوانان خود تفهیم کنیم که آنچه دشمنان تبلیغ می کنند تا مذهب ما را عامل خشونت معرفی کنند دروغی بیش نیست. مکتب تشیع همان گونه که امام صادق^(ع) فرمود، مکتب محبت است و نویسندگان ما برای گسترش و بیان آرمان و اهداف اهل بیت^(ع) و آشکار ساختن اهداف قیام حسینی تلاش بسیار می کنند. بزرگترین فایده ای که تفهیم شخصیت امام حسین^(ع) به نوجوانان نصیب جامعه می شود ورود آنان به قلمروی انسان دوستی و دوری از بی تفاوتی است. فرهنگ اهل بیت^(ع) فرهنگ عشق، محبت و انسان دوستی است.

آن که حسین^(ع) را دوست دارد همه انسان ها را دوست دارد. در روز عاشورا، برترین حضیر همدانی تمیمی قاری قرآن و معلم قرآن کوفه چون به لشکر حسین^(ع) پیوست سرشار از عشق و محبت به الله و مخلوقات او بود. در روز عاشورا چون به میدان آمد آیات بسیاری از قرآن کریم خواند و از مردم فریب خورده خواست که از دشمنی با حسین^(ع) دست بردارند. اما مردمی که به لشکر باطل پیوسته بودند مردمی سخت قسی القلب بودند و باید به نوجوان آموخت آن کس که از قلمروی عشق و محبت اهل بیت^(ع) بگریزد بدون تردید در چاه هول انگیز قساوت قلب دشمنان آزادی انسان فرو خواهد رفت. انسان قسی القلب حتی اگر نقاب دین خواهی برچهره زند همچون نمرود و فرعون، معاویه و یزید عامل شرک و موجب دور ساختن انسان ها از ستایش خدای یکتاست.

فارسی، زبانی مدرن و اخلاقی

مجید اسدی

اخیراً یکی از نویسندگان در مصاحبه ای علت حضور نداشتن زبان فارسی در عرصه ادبیات جهانی را مدرن نبودن زبان فارسی ذکر کرده بود به این معنی که بسیاری از کلمات متداول و ساختارهای معمول در زبان های غربی، در خصوص ارتباط عاشقانه و جنسی اعم از مخالف یا موافق، در زبان ادبیات فارسی استفاده نمی شود یا کم استفاده می شود به همین دلیل آثار فارسی یا قابل ترجمه نیست یا اگر هم ترجمه شود با نبود اقبال جهانی روبه رو می شود و نتیجه گرفته بود که زبان فارسی تا مدرن شدن و جهانی شدن راهی طولانی در پیش دارد.

اما سوال این است که واقعا مدرن شدن و جهانی شدن زبان فارسی این است؟

این گونه استدلال، یادآور واقعه کشف حجاب با هدف رسیدن به دستاوردهای سیاسی - اجتماعی و علمی - صنعتی مغرب زمین است که تجربه عملی و تاریخی ما در ایران، پوچ بودن چنین ادعاهایی را ثابت کرده است. حال به زعم این افراد ما نیازمند تکرار همان تجربه در عرصه ادبیات هستیم تا با خلق آثاری خارج از اصول فرهنگی و اخلاقی فارسی زبانان و زبان فارسی و ترجمه این آثار وارد ادبیات دنیای مدرن شده و جهانی شویم!

اما حقیقت این است که انسان امروز مانند انسان دیروز به دنبال همان فضایل انسانی و کلمات روحی - اخلاقی است با این تفاوت که انسان امروز می خواهد این فضایل انسانی را با دستاوردهای اجتماعی و علمی جهان معاصر، هماهنگ و همسو باشد. بهترین شاهد این سخن، استقبال از مثنوی معنوی مولانادر غرب و خصوصاً آمریکاست که برای چندین سال کتاب اشعار او جزو پر فروش ترین کتاب های سال اعلام شد و همین امر به طور نسبی در خصوص دیوان حافظ، آثار سعدی و اشعار خیام و سایر ادبای فارسی زبان نیز مصداق دارد.

نکته مهم و قابل طرح این است که چه عناصری در زبان فارسی نهفته است که پس از صدها سال

است که باعث شده طی قرون متمادی به حیات خود ادامه دهد و به عنوان زبان اصلی در مناسبات اجتماعی و فرهنگی و علمی مورد استفاده قرار گیرد. اما آغشتگی زبان فارسی با عناصر معنوی و عرفانی امری بدیهی است که با کمترین تحقیقی می توان به آن پی برد.

زبان فارسی شدیداً متأثر از بزرگان ادبیات و شعر فارسی است و بزرگان ادبیات نیز شدیداً متأثر از حکمت و عرفان دینی و اسلامی هستند به شکلی که شروع بسیاری از دیوان اشعار با حمد و ثنای الهی و مدح پیامبر عظیم الشان اسلام حضرت محمد و اهل بیت او - صلوات الله علیهم اجمعین - آغاز می شود و در هر فرصت و مناسبتی اشعار خویش را مکرراً با حمد و ثنای الهی و مدح پیامبر و اهل بیت او و نکات قرآنی و عرفانی را به همراه حکمت های نهفته در روایات قرین می سازند. این مصاحبت بین عناصر معنوی و زبان فارسی چیزی فراتر از همنشینی ظاهری است. معنویت و معناگرایی، فضیلت مداری و کمال جویی، روح حاکم بر زبان فارسی است و همین امر زبان فارسی را زبان اول عرفان اسلامی ساخته و جالب آن که فارسی زبانان نیز از آن استقبال کرده و با همدلی عنصر معنویت را در زبان فارسی تداوم داده و آن را تقویت می کنند. انس فارسی زبانان با دیوان حافظ و مثنوی مولوی حکایت از همین حقیقت دارد، با این وجود طبیعی است هر آنچه با روح حاکم بر زبان فارسی در تضاد باشد به حاشیه رانده شود و مورد استقبال قرار نگیرد و نهایتاً نیز به عنوان اثری قابل توجه در ادبیات فارسی شناخته نشود.

مملو بودن ادبیات فارسی از پیام های انسانی، ویژگی مهم دیگر این زبان است که آن هم تحت تاثیر آموزه های دینی و اسلامی شکل گرفته است. آغاز و فرجام و مشترکات انبیا بشر، وابستگی انسان ها به یکدیگر، جست و جوی سعادت و خوشبختی با وجود تمام اختلاف در مصداق سعادت و خوشبختی از نکاتی است که از دید بزرگان ادب فارسی به دور نمانده است و در آموزه های تربیتی و اخلاقی آن به صورت متناوب در آثارشان لحاظ شده است که برای اهل فن نیازی به ذکر مصادیق آن نیست و در

این گونه آثار نه تنها برای مخاطبان فارسی زبان بلکه برای غیرفارسی زبانان هم در دنیای مدرن مورد علاقه قرار می گیرد و جهانی می شود که برگزاری ده ها سمینار و همایش بین المللی گواه آن است. جالب آن که با این همه استقبال، متأسفانه هنوز با ترجمه های غیردقیق از آثار این بزرگان فارسی زبان مواجه هستیم.

بررسی دقیق و مفصل عناصر تاثیرگذار زبان فارسی از حیث ساختاری و محتوایی خارج از حوصله این اوراق است و فرصت دیگری می طلبد، اما با توجه به موضوع مورد بحث لازم است به دو ویژگی خاص زبان فارسی اشاره شود:

۱- آغشتگی زبان فارسی به عناصر معنوی و عرفانی

مملو بودن ادبیات فارسی از پیام های انسانی
این دو ویژگی غیرقابل انکار در زبان فارسی، آن را به زبانی اخلاقی و جهانی به معنای فرازمانی و مکانی تبدیل کرده و از این حیث با دنیای مدرن نیز هماهنگ است. در عین حال در زبان فارسی عناصری می توان یافت که آن را به زبانی مدرن و یا حداقل با قابلیت مدرن شدن تبدیل کرده و شاید یکی از مهم ترین این عناصر، انعطاف پذیری (flexibility) زبان فارسی

این مجمل نیز نمی گنجد.

اما به طور مشخص تر و دقیق تر جایگاه عشق در ادبیات فارسی و خصوصاً عرفان اسلامی باید گفت که هنرنمایی و کیمیاگری ادبیات فارسی در آن است که مرز بین عشق زمینی و آسمانی و به تعبیر دیگر عشق الهی و غیر الهی را از میان برداشته است. عشق در ادبیات فارسی، عشق متعالی و تقدیس شده است و به تبع آن معشوق نیز درهاله ای از تقدیس و پاکی و احترام جلوه گری می کند. معشوق زمینی را دینی از عشق آسمانی الهی دربردارد و معشوق الهی نیز با خط و خال چشم و ابرو و دلبری می کند. و همین رمز معماگونه است که کسی نمی داند معشوق حافظ و شمس و مولانا و سعدی کیست و روی سخن آنان در اشعارشان با کدام معشوق است و آنان از کدامین عشق جامه خویش چاک کرده اند که اگر از خود آنها هم بپرسی، خواهی شنید که از عشق هر کدام هم که جامه چاک کرده باشند ملامتی نیست چرا که دوگانگی در کار نیست و تنها یک عشق است که در عالم تجلی کرده و اگر بر همه عالم عاشقند به خاطر آن است که همه عالم از اوست و واقعا هم بر چنین عشقی ملامتی نیست. این گونه نگرش به عشق در ادبیات فارسی از شاهکارهایی است که کمتر می توان به این سبک و سیاق در دیگر ادبیات جهان یافت. البته شکی نیست که انتخاب سوز، مضامین اصلی و فرعی، ساختار کلام و سبک و سایر مولفه ها در خلق اثر ادبی و هنری در هر دوره تاریخی و ادبی در جایگاه خودش بسیار مهم و نقش تعیین کننده ای دارد و باید زبان و ادبیات فارسی معاصر به آن مجهز شود اما آنچه که امروز زبان و ادبیات فارسی نیازمند آن است و مغفول نیز واقع شده، آن است که با تکیه بر فرهنگ و تمدن ایرانی و اسلامی، زبان و ادبیات فارسی معاصر با ویژگی های مذکور یعنی جنبه های معنوی و پیام انسانی تقویت شود و راه های همدلی و همزبانی در دهکده جهانی و عصر ارتباطات را بیابد. آن گاه یقیناً آثاری که اینچنین خلق شده هم در زبان و ادب فارسی ماندگار و قابل احترام خواهد بود و هم اگر ترجمه شود اثری ادبی در جهان مدرن به شمار خواهد رفت و طبیعتاً اثری جهانی نیز خواهد بود.

سهام‌الدین یعقوبی

«قیام‌های شیعه در تاریخ اسلام» عنوان کتابی به قلم صادق آینه‌وند است که تاکنون بارها و بارها تجدید چاپ شده است. «حمزه بن عدی انقلابی شیعی» و «مالک بن نبی اندیشمند مسلمان» از دیگر آثار تالیفی این استاد دانشگاه است که در زمینه تاریخ اسلام نوشته شده و به چاپ‌های متعددی رسیده است. صادق آینه‌وند متولد ۱۳۳۰ تویسرکان، دکترای تاریخ اسلام است و اکنون در دانشگاه تربیت مدرس به تدریس می‌پردازد. وی در حال حاضر آثاری چون «چهار مقاله در مقام زن» و «سیره نبوی و سیره نگاران» آماده چاپ دارد، ضمن این که چاپ جدید کتاب «علم تاریخ در گستره تمدن اسلامی» او طی روزهای آینده به بازار خواهد آمد. دکتر آینه‌وند در کارنامه‌اش نزدیک به ۳۵ عنوان کتاب منتشر شده اعم از تالیف و ترجمه دارد و بیش از صد مقاله از او در نشریات و کتب مختلف چاپ و منتشر شده‌اند.

ضرورت تحلیل روزآمد واقعه عاشورا در گفت و گو با دکتر صادق آینه‌وند

روز ابدی

مشخص شود. یعنی نسل جدید می‌تواند با ادبیات خاصی با عاشورا و واقعه کربلا ارتباط برقرار کند. مثلا ما عزاداری را صرفا برای عزاداری برگزار نمی‌کنیم که تبدیل به یک هدف شود. عزاداری‌های که در ایام محرم برگزار می‌شود برای جنبه‌های متعالی تری است که در آن درک معرفتی از قیام حسینی وجود دارد و آن درک معرفتی هم باید به شناخت بیشتر و عمیق‌تر ما از اسلام کمک کند و به ما جهت بدهد و الگو بدهد برای این که از آن بهره‌برداری کنیم و به صورت عملی و بتوانیم این رسالت را در خودمان مجسم کنیم و عملی و کاربردی کنیم. این مهم امروز وظیفه مورخان و وظیفه تحلیل‌گران تاریخ اسلام و عاشورا است.

درواقع نیاز به زمینه‌ای احساس می‌شود تا نسل‌های جوان امروز و نسل آینده در مواجهه با دشمن آموزه‌های عاشورا را به کار ببندند.

دقیقا همین طور است. در واقع باید از حادثه کربلا تفسیر و تحلیلی امروزی به دست بدهیم و آن را به زمان حال بیاوریم که فهم دقیقی از واقعه داشته باشیم. عاشورا باید به ما الگو بدهد. در مواجهه با دشمن با استفاده از آن سرمشق عمل کنیم. یعنی اگر شرایط زمانه دگرگون شد و افرادی پیدا شدند که مانند دشمن امام حسین (ع) بودند و هجمه بر دین و ملت و سرزمین اسلامی ما را شروع کردند ما هم با استفاده از آموزه‌ها و درس‌هایی که از قیام کربلا گرفته‌ایم در مقابله با دشمن درست عمل کنیم. گمراه نشویم و دوست و دشمن را با یکدیگر خلط نکنیم. آیا ادبیات امروز فارسی می‌تواند این رسالت را به دوش بکشد؟

ادبیات خیلی می‌تواند به این امر کمک کند. ادبیات می‌تواند برای انتقال آن رسالت تاریخی کمک فراوانی بکند. همان‌گونه که ادبا و شعرا بزرگ ما مثل منصور نبوی و ذعبل خزایی و... کمک می‌کردند به بیان رسالت انقلاب امام حسین (ع). امروز باید شعر و ادبیات ما به کمک تاریخ بیاید. اما این شعر و ادبیاتی که ما امروز به کار می‌گیریم و معمولا مداحان ما در مجالس عزا می‌خوانند، اولاً کمی قدیمی است. ضمن این که در گذشته ما در حاشیه قرار داشتیم و از آن نوع اشعار و عزاداری در مجالس استفاده می‌کردیم تا مضمون و محتوای قیام کربلا را حفظ کنیم. الان موقعیت ما در جهان معاصر عوض شده و عزاداری ما برای قیام امام حسین (ع) باید پیام تازه‌ای داشته باشد یعنی به زبان امروز باشد. امروز حاکمیت اسلام در کشور ما مستقر است و حکومت در دست ماست. ما باید برای جهان با استفاده از ادبیات عاشورا پیام داشته باشیم. باید مطابق شأن آن تفسیر درست داشته باشیم و در این تفسیر ادبیات هم باید به ما کمک کند. بنابراین باید ادبیات ما عوض شود و ادبیات رساتری برای انتقال این پیام باید به وجود بیاید. ادبیات گذشته بیشتر برای عزاداری و گریه بود. بیشتر برای حفظ آن قیام و حفظ پیام آن قیام بود. سوگ و اعتراض به آن صورت در آن مقطع بهترین وسیله بود اما از این به بعد رسالتی به عهده ماست که باید این رسالت را عملی کنیم. با راهکارهای تازه‌ای که می‌یابیم. شأن حکومت ما ایجاب می‌کند برای یک حیات دینی، با اقتباس از الگوی امام حسین (ع) به رسالت خود عمل کنیم.

که بتواند تفسیر و تحلیل درستی از واقعه ارائه بدهد. یعنی تحلیل بعد از نقل حقیقت ماجراست. کار مورخ تحلیل نیست بلکه باید حادثه را آن گونه که اتفاق افتاده، درست گزارش کند، یعنی از لابه‌لای تحریف‌ها و جعل‌ها و شاخ و برگ‌هایی که اطراف واقعه اضافه شده، اصل واقعه را بیرون بکشد. حالا اگر خودشان تحلیل کنند هیچ ایرادی ندارد. دیگران هم می‌توانند تحلیل کنند. البته این کار الان انجام گرفته است. این تحلیل‌هایی که اخیرا در زمینه تاریخ اسلام منتشر می‌شوند و زیاد هم هستند، مخصوصا راجع به عاشورا قابل تقدیر است. البته هم عرب‌ها در این زمینه کار کرده‌اند هم ایرانی‌ها. کتاب‌هایی که در اول گفت و گو اشاره کردم، همه آنها تحلیلی هستند. هم نقل دقیق و درستی کردند، هم تحلیل و تفسیر از ماجرا داشتند.

آقای دکتر! در صورت امکان در این زمینه بیشتر توضیح بدهید؟ یعنی چه باید کرد تا نسل جدید اهداف عاشورا را متوجه شود؟

در طول تاریخ، عاشورا را برحسب شرایط و اقتضائات تفسیر کرده‌اند در واقع برحسب درک خود و زمانه خود عاشورا را تحلیل کرده‌اند.

زمان ما در زمان با توجه به انقلاب‌ها و تحولات عظیمی که در علم و فناوری پدیده و تحولات اجتماعی و تحولات اندیشگری و گسترش رسانه‌های جدید و انفجار اطلاعات، نیازمند تدوین روشن‌تر و واضح‌تری از قیام عاشورا است تا خطوط این قیام مشخص‌تر بشود. در حقیقت هدف قیام مشخص شود و کاربرد آن قیام رابطه آن با جوامع امروز

آقای آینه‌وند تاریخ‌نویسی در زمینه عاشورا از چه زمانی شروع شده است؟

راجع به عاشورا از همان زمان که این فاجعه اتفاق افتاده، مورخان نوشته‌اند و اقدام به ثبت آن کرده‌اند. در متون معتبر هست، یعنی از زمانی که عصر تدوین شروع می‌شود. از نیمه دوم قرن دوم هجری این کار انجام شده است. یعنی مورخان راجع به واقعه عاشورا بحث کردند، چون مسئله مهمی در تاریخ بوده است و مورخان بزرگی مانند مسعودی، طبری، یعقوبی و... همه به این واقعه اشاره دارند.

در مورد عاشورا اولین کتاب مقتل‌نویسی مربوط به ابومخنف بوده که متن اصلی این کتاب از بین رفته و بعدها...

البته اگر کتابی مستقل منظورتان باشد بله، کتاب‌های مختلفی راجع به مقتل نوشته شده است. آنچه که ابومخنف نوشته از بین رفته. این متن‌هایی هم که در بازار هست، متن واقعی نیست. ولی در لابه‌لای برخی کتاب‌ها، مانند تاریخ طبری روایت شده است، که اغلب از تاریخ طبری استخراج کرده‌اند و تحت عنوان «مقتل‌الحسین» آن را منتشر کردند.

در قرن‌های بعد از آن چطور؟ چه آثاری در این زمینه نوشته شد؟

در قرن‌های بعد آثار زیادی نوشته شده است، مثلا کتاب‌های زیادی راجع به عاشورا نوشته شد که در حقیقت اصل واقعه را از دید خود روایت کرده‌اند. البته قدما هم مقتل‌های مهمی نوشته‌اند که این مقتل‌ها بعضی هنوز هست مثل مقتل خوارزمی یا لهوف سید طاووس.

اما در بین معاصران که به صورت تحقیق راجع به عاشورا و واقعه کربلا نوشته باشند، عرب‌ها زیاد و خود ایرانیان و حتی مسلمانان شیعه خارجی مثلا انگلیسی‌زبان کار کرده‌اند. آثار زیادی در این زمینه داریم که برخی از آنها به فارسی هم ترجمه شده‌اند. کتاب‌های خوبی در این زمینه نوشته شده که چند تا از این آثار جزو بهترین کتاب‌ها راجع به عاشورا شناخته می‌شوند. از میان آثار فارسی یکی پس از پنجاه سال به قلم زنده‌یاد سیدجعفر شهیدی است که راجع به قیام سرور شهیدان حسین بن علی (ع) است. این کتاب را دفتر نشر فرهنگ اسلامی چاپ کرده‌اند و کتاب بسیار خوبی است و بارها هم تجدید چاپ شده است. کتاب دیگر به اسم «نهضت امام حسین (ع) و قیام کربلا» هست که دکتر غلامحسین زرگری نژاد نوشته‌اند. ناشر این کتاب هم انتشارات سمت بود. یک کتاب هم هست که آقای محمدصادق نجمی نوشته‌اند که راجع به سخنان حسین بن علی (ع) از مدینه تا کربلاست. این کتاب را دفتر انتشارات اسلامی قم چاپ کرده است.

آقای دکتر! در زمینه عاشورا پژوهی در چه وضعی قرار داریم؟

راجع به عاشورا کتاب‌های خوب زیادی نوشته شده که به برخی از آنها اشاره کردم. این آثار بهترین آثار در زبان فارسی هستند. در زبان عربی هم آثار زیادی داریم مثلا کتابی داریم که اخیرا مورخ معروف لبنانی دکتر ابراهیم بیضون نوشته و کتابی دیگری هست که شیخ عبدالله اعلاعلی نوشته است. این کتاب به اسم «اسم‌الذات و سموبالمعنا» چاپ و منتشر شده است. این کتاب به اسم «حیات‌الحسین

و الامام‌الحسین» هم معروف است. این کتاب توسط سیدمحمد مهدی جعفری هم به فارسی ترجمه و منتشر شد. کتاب بسیار خوبی است. کتاب دیگری را مرحوم عباس محمود العقاد نوشته به نام «الامام‌الحسین بن علی (ع)» که در حقیقت کتاب بسیار معتبر و قابل تاملی است. این کتاب هم بسیار معروف و مشهور است و ترجمه‌ای هم پنجاه سال پیش از آن منتشر شده است.

صرف نوشتن تاریخ و روایت یک رویداد هنر نیست. مهم‌تر از آن در تاریخ تحلیل واقعه است.

تاریخ‌نویسی صرف، نقل حوادث است. البته نقل حادثه هم خیلی مهم است. یک مورخ مهم و معتبر کسی است که بتواند از لابه‌لای شاخ و برگ‌هایی که اطراف یک رویداد رشد می‌کند، اصل واقعه را درست و صحیح منتقل کند. این یک رسالت برای مورخ است. بعد از آن رسالت دیگر مورخ این است

الان موقعیت ما در جهان

معاصر عوض شده و

عزاداری ما برای قیام

امام حسین (ع) باید پیام

تازه‌ای داشته باشد و ادبیات

رساتری برای انتقال این

پیام باید به وجود بیاید

گفت و گو با رسول جعفریان درباره مقتل و مقتل نویسی

صدای گریه تاریخ

«تاریخ تشیع در ایران» تازه‌ترین کتاب رسول جعفریان است که سرگذشت شیعه را از آغاز تا طلوع دولت صفوی روایت می‌کند. این کتاب ماه گذشته از سوی نشر علم به بازار آمد. «تاملی در نهضت عاشورا» کتاب دیگر این مورخ برجسته و پژوهشگر تاریخ اسلام و تشیع تا امروز بارها تجدید چاپ شده است. رسول جعفریان متولد ۱۳۴۳ اصفهان، تحصیلات خود را در حوزه علمیه قم تا سطح چهارم به پایان برده که معادل دکترا محسوب می‌شود و اکنون در دانشکده ادبیات دانشگاه تهران به تدریس و تحقیق مشغول است. این استاد تاریخ آثار فراوانی اعم از تالیف و ترجمه چاپ و منتشر کرده که کتاب دو جلدی «تاریخ اسلام» و «جریان‌ها و سازمان‌های مذهبی و سیاسی ایران در دوره پهلوی دوم» و «تاریخ مکه» و «رقابت عباسیان و فاطمیان در سیادت بر حرمین شریفین»، «میراث مکتوب شیعه» از آن جمله است. «صفویه در عرصه دین، فرهنگ و سیاست» در سه جلد، دولت امویان، دولت عثمانی از اقتدار تا انحلال، دولت عباسیان و... عناوین برخی دیگر از آثار او را تشکیل می‌دهند.

کتاب جدید شما «تاریخ تشیع در ایران» ماه گذشته از سوی نشر علم به بازار آمد. در این کتاب به چه مسائلی پرداخته‌اید؟

قرن چهارم و پنجم، دوران رشد شیعه در تمامی جهان اسلام و از جمله ایران بود و مهم‌ترین مناطقی که تشیع در آنها رشد کرد، عراق و شام و مغرب بود که تحت سلطه آل بویه، فاطمیان مصر و حمدانیان سوریه درآمد. آن زمان تشیع در ایران هم به دلیل فعالیت علمی شیعیان در بخش مرکزی و همچنین حمایت‌های آل بویه و وزیران آنان پیشرفت‌هایی داشت. سقوط فاطمیان، برفتادن حمدانیان و روی کار آمدن دولت‌های افراسی سنی مذهب از قبیل ایوبیان و سپس ممالیک و در نهایت عثمانی، سرنوشت تشیع را در بلاد عرب با مشکل روبه‌رو کرد. این در حالی بود که شانس موفقیت تشیع در آن نواحی، اگر پیش از ایران نبود، قطعاً کمتر از آن هم نبود. آخرین بازمانده جامعه شیعه در حلب، توسط دولت عثمانی به شدت سرکوب شد و البته این دولت نتوانست تشیع را از بعلبک و جنوب لبنان از میان ببرد، چنان‌که نتوانست علویان آناتولی را قلع و قمع کند.

البته در این مقطع، ظاهراً فراگیر شدن تصوف، مانعی برای رشد و گسترش مذاهب اسلامی می‌شود.

طی دورانی که تشیع در شام زیر فشار ممالیک بود، تشیع در ایران به آرامی رشد کرد. آن زمان، مانع مهم رشد تشیع که همزمان عامل ترقی آن هم بود و این امری شگفت است، فراگیر شدن تصوف بود. تصوف، مذاهب اسلامی را خنثی می‌کرد، به همین دلیل هم تسنن را خنثی کرد و هم تشیع را از فعالیت چشمگیر بازداشت. در این وقت، خلافت سنی هم از میان رفته بود، گرچه در این اواخر وجود آن هم مانعی برای رشد تشیع نبود. اما از همه مهم‌تر آن که این زمان مهم‌ترین حامی تشیع در ایران، تشیع حله و عراق بود که روی ایران تأثیر می‌گذاشت. مکتب حله برای دو قرن پیاپی بر تشیع ایران تأثیر گذاشت. در همین مدت پیدایش نحله‌های صوفیه، سیاسی، شیعی سرداران، مرعشیان و مشعشعیان به تدریج زمینه‌هایی را برای برآمدن خانقاه‌های شیعی فراهم ساخت.

دویست سال طول کشید تا خانقاه شیخ صفی، یکی از همان نحله‌های صوفی - سیاسی بتواند از مرز تصوف عبور کند و به تشیع امامی وارد شود. این اتفاقی بود که در سال‌های پایانی قرن نهم هجری رخ داد. آن هم زمانی که علائق شیعی تقریباً در بیشتر مناطق مرکزی ایران جاگیر شده بود. تشیع دولت قراقریونلو که از بغداد تا تبریز و از آنجا تا اصفهان حکومت می‌کرد، توجیه طلوع و ظهور دولت صفوی در مرحله بعدی بود. در نهایت دولت صفوی در سال ۹۰۶ تشکیل شد و تشیع امامی، پس از یک هزار سال سرکوب و تقیه، توانست دولت مطلوب خود

اسلامی بوده است. پیش از این درباره ابوالمخافر باید گفت که وی یکی از شعرای پارسی زبان قرن ششم بود که قصیده بلند او در ستایش امام هشتم (ع) از قصاید بسیار معروف این عصر است که شاعران بسیاری به تبع آن شعر سروده و یا شروحنی بر آن نوشته‌اند. مهم‌ترین اثر این شاعر که از بین رفته، مقتل الحسین است که در شرح واقعه کربلا بود. اثر وی در دست ملاحسین واعظ کاشفی مولف روضه الشهداء بوده و وی بسیاری از اشعار وی را در آنجا نقل کرده است. این دانشمند شیعی، با ترجمه رجزهای کربلاییان به رجزهای فارسی، سهم عمده‌ای در مقتل نویسی به زبان فارسی داشت، نقل نمونه‌ای از اشعار او در مقتل الحسین که می‌تواند درآمد شعر عمومی کربلا باشد، خالی از لطف نیست: خوشا حر فرزانه نامدار/ که جان کرده بر آل احمد نثار ز رخسار تکبر فرود آمده/ شده بر براق شهادت سوار به عشق جگر گوشه مصطفی/ بر آورده از جان دشمن دمار

سابقه برگزاری مراسم عاشورا به چه زمانی برمی‌گردد؟

مراسم عاشورا از جمله مراسمی است که سابقه بسیار طولانی در میان شیعه دارد. نخستین تعزیت رسمی را توابعین بر سر مرقد امام حسین (ع) برپا کردند. زمانی که در آغاز سال ۶۵ هجری برای جنگ با سپاه شام، عازم بودند. ابتدا به کربلا آمده و چندی بر سر قبر حسین بن علی (ع) به گریه و زاری پرداختند و پس از آن تک افراد با قبر امام خدا حافظی کردند و رفتند. بعدها نیز مراسم تعزیت به وسیله شعر و محافل شعرخوانی که توسط ائمه اطهار علیه السلام برپا می‌شد، توسعه یافت. کم‌کم به مناسبت و به موازات شکل‌گیری سنت‌های رسمی، شیعه روز عاشورا را روز تعزیت اعلام کرد. این مسئله وقتی گسترش یافت که بنی‌امیه در این روز به سنتی که برای دشمنان علنی اهل بیت (ع) باقی ماند و امروز ناخودآگاه روز عاشورا را به عنوان روز عید تلقی می‌کنند. زمانی نیز که بنی‌ایوب بر سر کار آمدند، این سنت را گسترش دادند.

مقتل خوانی در ایران پیش از صفویه نیز کاملاً رایج بوده است. کاشفی در مقدمه روضه الشهداء به این مطلب اشاره کرده است. افزون بر این مقتل ابوالمخافر رازی نشان می‌دهد که تا چه اندازه این مراسم در بین مردم مرسوم بوده است.

کوتاهی آمده که اختصاص به تشیع در عراق و حلب دارد. هدف از ارائه این فصل آن بود تا در مقایسه، وضعیت تشیع ایران در قرن‌های پنجم تا نهم بهتر شناخته شود.

در زمینه تاریخ نگاری عاشورا سابقه امر به چه دورانی برمی‌گردد؟

یکی از مهم‌ترین چهره‌های این نگرش ملاحسین کاشفی بود که موضعی میانه‌رو داشت. وی در سبزواری منسوب به تسنن و در هرات منسوب به تشیع بود. وی کتاب «روضه الشهداء» را تالیف کرد و نشان داد که سنت عزاداری برای امام حسین (ع) در ادب فارسی جایگاه بلندی داشته و پیش از عصر صفوی این سنت در میان شیعه‌های ایرانی رواج کامل داشته است. البته یکی از دلایل قطعی نفوذ تشیع در ایران، ظهور جریان تسنن دوازده امامی در ایران قرن هفتم به بعد است. این حرکت سبب شده تا نام ائمه اطهار (ع) در آثار این دوره رواج یافته و مناقب و فضایل و کرامات آن بزرگواران میان مردم منتشر شود. این حرکت به تدریج سبب شد تا جایگاه امام علی (ع) به ویژه امام حسین (ع) در میان مردم شرق اسلامی فرونی یافته و به مرور وسیله‌ای برای اثبات محکومیت کسانی باشد که از سوی شیعیان مسبب فاجعه کربلا بوده‌اند. تقدیر چنین بود که در چنین فضایی کاشفی قدم بزرگی بردارد. گرچه کاشفی سبزواری به قصد هرات ترک کرد و در آنجا تمایلات مذهبی جامی و امیر علیشیر نوایی را پذیرفت، اما با تالیف روضه الشهداء حرکت ایجاد شده را تسریع کرد. در آن زمان همه ساله در سالگرد قیام عاشورا در ماوراءالنهر، مراسمی برپا می‌شد و همین امر زمینه تالیف روضه الشهداء بوده است. کاشفی در مقدمه کتاب خود، هدف از تالیف این کتاب را آماده کردن متنی برای این سوگواری‌ها دانسته است. بنابراین روضه الشهداء نقش مهمی در روند شیعی شدن بیشتر مردم این نواحی و اندکی بعد تمام نواحی ایران ایفا کرد.

آیا پیش از روضه الشهداء، آثار مشابه دیگری هم در زمینه واقعه کربلا و روز عاشورا و فلسفه این نهضت سراغ دارید؟

جدای از مصابیح القلوب از مولی حسن شیعی سبزواری که کاشفی از آن برای تالیف اثر خود بهره گرفته، مقتل الشهداء ابوالمخافر رازی با اشعار نغز آن، بر پایه آنچه کاشفی از آن نقل کرده، یکی از مهم‌ترین آثار فارسی در زمینه ادب کربلا در مشرق

مروری بر طرح پیک افتخار و ترویج فرهنگ ایثار و تلاش

یاد آلاله ها بر بال آسمان

فرهنگ کتابخوانی از دیرباز در کشورهای مختلف جهان به تناسب و با نوسانات مختلف رایج بوده که تاثیر آن در ساخت فرهنگ عمومی، تقویت سطح آگاهی های همگانی و ارتقاء اندیشه علمی بسیار موثر و ریشه دار است به طوری که برخی از اندیشمندان معتقدند که تاثیر کتاب بر انسان از سیستم آموزش و انتقال مستقیم علوم بیشتر است.

در کشور پهناور ایران از دیرباز و با سابقه ای نسبتاً طولانی این فرهنگ رواج داشته و ایرانیان جزو کشورهای فعالی بوده اند که در همه رده های سنی با کتاب و کتابخوانی آشنا بودند و حاصل آن را در تاریخ روشن کشورمان با آمار بالا و روبه رشد تعداد اندیشمندان، نویسندگان حتی نخبگان به وضوح می توان دید.

در حال حاضر متوسط زمان مطالعه مردم در تمامی سطوح مختلف سنی بسیار پایین است و لازم است با ایجاد تسهیلات و حمایت دولت، فرهنگ کتابخوانی توسعه یافته و از فرصت های موجود نهایت استفاده به عمل آید. ترویج فرهنگ ایثار به عنوان فرهنگ پایه در عرصه عمومی کشور می تواند در همه بخش های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی به سالم سازی فضای جامعه کمک کند و حفظ افتخارات و حماسه ها و یاد شهدای دوران دفاع مقدس برای الگو برداری و اعتلای فرهنگ در میان نسل جوان نیاز به تلاش ویژه و هنرمندانه دارد که استفاده از کتاب با ویژگی های متناسب با روحیات جوانان یکی از زمینه های تحقق این اهداف است.

با این مقدمه و برای ترغیب هر چه بیشتر مردم به ویژه جوانان به فرهنگ کتابخوانی و استفاده بهینه از اوقات فراغتی که بدون پیش بینی قبلی با آن مواجه می شوند و با اهمیتی که برای وقت به عنوان نخستین سرمایه انسان ها قائلیم بر آن شدیم تا با تهیه و تولید کتاب های پالتویی کم حجم اما پر محتوا به سیره عملی شهدای گرانقدر دفاع مقدس بپردازیم و در توسعه کتابخوانی و ترویج فرهنگ شهید و شهادت تلاشی کوچک اما با گام های استوار انجام دهیم و در ابتدای راه با حمایت بی دریغ معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی روبه رو شده و در هماهنگی به عمل آمده با سازمان هواپیمایی کشوری و شرکت فرودگاه ها اقدام به استقرار گنجینه کتاب در پایانه های فرودگاه مهرآباد کرده و در پروازهای داخلی و خارجی نیز تاکنون یکصد هزار جلد (۳۵ عنوان) کتاب توزیع شده و بر این تیم تاین فرهنگ را فراگیر کرده تا ضمن آشنایی با حماسه ها و خاطرات عملی و آموزنده ایثارگران با کتاب به عنوان همراهی بی توقع و سودمند ارتباط برقرار کنیم.

در همین راستا ضمن توزیع کتاب دفاع مقدس به تولید نیز پرداخته و تاکنون شش عنوان کتاب به چاپ رسیده و بیش از شصت عنوان دیگر در آینده ای نزدیک به چاپ خواهند رسید. کتاب های منتشر شده تحت عنوان پیک افتخار با عناوین نگین هویزه (شهید حسین علم الهدی)، سردار خرمشهر (شهید سید محمد جهان آرا)، صیاد دل (شهید علی صیاد شیرازی)، سردار سالک (شهید مصطفی چمران)، کاک احمد (شهید احمد متوسلیان) و مسیح در کردستان (شهید محمد برجردی) که به چند خاطره کوتاه اشاره ای داریم.

خاطراتی از شهید سید حسین علم الهدی

۱. در پاسخ به این سوال که چرا به هویزه آمده است، گفت: من قبلاً نهج البلاغه را به صورت نظری تدریس می کردم و حالا می خواهم در هویزه آنچه را که تدریس کرده ام، به صورت عملی پیاده کنم.

۲. چند روز قبل از عملیات هویزه، حسین در نامه ای خطاب به حضرت آیت الله خامنه ای، تقاضای کمک می کند و می نویسد: اینجانب سید حسین علم الهدی، به همراه ۶۲ نفر پاسداری که ۲۱ نفرشان بدون سلاح است، تا آخرین قطره خون، مقاومت خواهیم کرد. اسلحه ما ۴۰ عدد کلاش و ۲ عدد آرپی جی است که یکی از آنها خراب است و ...

۳. سید حسین پشت وانت نشسته بود؛ ناگهان با شدت به شیشه اتومبیل زد و به راننده گفت: بایست! از ماشین پیاده شد و رفت به سراغ زن روستایی که با چند بچه و مقداری اثاثیه منزل در کنار جاده ایستاده بود: پرسید کجا می روی! گفت: می خواهیم به شهر برویم. حسین به ما گفت: کمک کنید اثاثیه اش را سوار ماشین کنیم. اعتراض کردیم که در این جاده خطرناک نزدیک بود ما را به کشتن بدهی! حسین گفت: ما برای نجات همین ها می جنگیم!

۴. برای تهیه تدارکات و اسلحه به اهواز رفته بود. بعد از آن که اسلحه و تدارکات را تهیه می کند، به کتابفروشی می رود و به تعداد بچه ها «نهج البلاغه» تهیه می کند. به هر کدام از بچه ها اسلحه و نهج البلاغه را با هم تحویل می دهد و به همه می گوید: همراه با آموزش نظامی، باید با نهج البلاغه هم آشنا شوید.

۵. شبی که خبر شهادت حسین رسید؛ حضرت آیت الله خامنه ای، به رغم ناامن بودن شهر، به منزل شهید تشریف آوردند. در بین راه یکی از آقایان از ایشان می خواهد که خاطره ای یا سخنی از حسین بگویند. ایشان می فرمایند: از حسین همین بس که هر وقت با هم به جبهه می رفتیم، از ایشان می خواستم که به جای من برای رزمندگان صحبت کند.

۶. بعد از شهادت سید حسین یکی از دوستان صمیمی او به منزل ما آمد و تقاضا کرد که یک پیراهن یا وسیله شخصی از حسین به عنوان یادگاریه او بدهیم. من سراغ کمد حسین رفتم؛ جز کتاب و دفتر چیزی در آن ندیدم؛ پیراهن حسین همانی بود که پوشیده بود.

۷. شبی که خبر شهادت حسین رسید؛ حضرت آیت الله خامنه ای، به رغم ناامن بودن شهر، به منزل شهید تشریف آوردند. در بین راه یکی از آقایان از ایشان می خواهد که خاطره ای یا سخنی از حسین بگویند. ایشان می فرمایند: از حسین همین بس که هر وقت با هم به جبهه می رفتیم، از ایشان می خواستم که به جای من برای رزمندگان صحبت کند.

۸. شش صبح راه افتاد؛ درجه هم با خودش برد. باید فرمانده گردان صد و بیست و پنج تشویق بشه! باید بهش درجه بدهم؛ همین امروز! گفتیم: درجه را باید ستاد تصویب کنه. بعد. الان دارند پل را می کوبند. نمی توانی رد شوی؟ می دانم. اما باید همین امروز این کار را بکنم. الان بدهم حسابش فرق می کند؛ تاثیرش بیشتر است! راه افتاد. همین طور گلوله می آمد. قدم به

۹. شش صبح راه افتاد؛ درجه هم با خودش برد. باید فرمانده گردان صد و بیست و پنج تشویق بشه! باید بهش درجه بدهم؛ همین امروز! گفتیم: درجه را باید ستاد تصویب کنه. بعد. الان دارند پل را می کوبند. نمی توانی رد شوی؟ می دانم. اما باید همین امروز این کار را بکنم. الان بدهم حسابش فرق می کند؛ تاثیرش بیشتر است! راه افتاد. همین طور گلوله می آمد. قدم به

۱۰. شش صبح راه افتاد؛ درجه هم با خودش برد. باید فرمانده گردان صد و بیست و پنج تشویق بشه! باید بهش درجه بدهم؛ همین امروز! گفتیم: درجه را باید ستاد تصویب کنه. بعد. الان دارند پل را می کوبند. نمی توانی رد شوی؟ می دانم. اما باید همین امروز این کار را بکنم. الان بدهم حسابش فرق می کند؛ تاثیرش بیشتر است! راه افتاد. همین طور گلوله می آمد. قدم به

۱۱. شش صبح راه افتاد؛ درجه هم با خودش برد. باید فرمانده گردان صد و بیست و پنج تشویق بشه! باید بهش درجه بدهم؛ همین امروز! گفتیم: درجه را باید ستاد تصویب کنه. بعد. الان دارند پل را می کوبند. نمی توانی رد شوی؟ می دانم. اما باید همین امروز این کار را بکنم. الان بدهم حسابش فرق می کند؛ تاثیرش بیشتر است! راه افتاد. همین طور گلوله می آمد. قدم به

نمی کرد. حتی اگر من در تهران بودم و دور از او، نامه ای می نوشت و آن روز خاص را یادآوری می کرد. هنوز هم این نامه ها را دارم و هر بار که می خوانمشان از روحیه لطیف و عمیق او در شگفت می شوم؛ روحیه ای که در محیط خشن جنگ همچنان پایدار مانده بود.

۳. صدام پرسیده بود: چرا نمی روید داخل شهر؟ مگر چقدر نیرو و اسلحه دارند؟ جواب شنیده بود: نه نیروی زیادی دارند نه اسلحه! جوانانی دارند که فرمانده جوانی به اسم محمد جهان آرا دارند! به همین دلیل بود وقتی سید محسن جهان آرا اسیر شد، دیگر نه زنده اش را به ما دادند نه مرده اش را!

۴. روزهای آخر مقاومت بود که بچه ها با بی سیم به جهان آرا اطلاع دادند که شهر دارد سقوط می کند. او با صلابت به آنها پیام داد: باید مواظب باشیم ایمانمان سقوط نکند.

۵. یک بار با حمزه پسرم که چهار ماهه بود به خرمشهر رفته بودیم. محمد برای این که بچه های خرمشهر را دلداری بدهد و به همه آنها بی که از راه دور و نزدیک برای دفاع از خرمشهر آمده بودند بگوید من با شما هستم، حمزه را به خط اول برد. بعداً به من گفت: وجود حمزه امید زیادی در دل بچه های خط به وجود آورده بود.

نظرات مخاطبان

دیللم: حرکت فرهنگی صورت گرفته بسیار عالی است. امیدوارم که نسل جوان ما بتوانند از زندگی عزیزانی چون همت درس بگیرند.

استاد دانشگاه: ضمن قدردانی و تشکر از نوع نگاه جدید به فرهنگ جبهه و جنگ، امید است فرهنگ غنی دفاع و مقاومت بر بلندای افتخار به نمایش گذاشته شود.

نوجوان (اول راهنمایی): ما افتخار می کنیم که چنین فرماندهانی داشته ایم و به ایرانی بودن خود افتخار می کنیم.

دیللم: هر حرکت فرهنگی در جهت توسعه فرهنگ کتابخوانی و زنده نگه داشتن یاد شهدای انقلاب بسیار ارزشمند و گرانقدر است.

لیسانس: فرهنگ سازی هزینه دارد و آموختن به نسل های آینده نیازمند صبر و حوصله است، کارتان خوب است، ادامه دهید.

فوق لیسانس بازرگانی: متن کتاب ها خوب، روان و سلیس بود. گویای صداقت و پشتکار شهید صیاد

راه خوبی بیان می کرد، می بایست مسئولان بعضی وقت ها سرگذشت این فداکاران را بخوانند و به یاد داشته باشند که شهدا چه بی منت فداکاری کرده اند.

فوق دیپلم الکترونیک: ای کاش این طرح زودتر شروع شده بود، سر نوشت ساز است، امید است که استقبال شود.

دکتر: خدا خیرتان بدهد، تبلیغ یعنی این، مختصر و مؤثر.

کارشناس: از این کتاب ها به رایگان در تمامی اماکن عمومی مانند مترو، ترمینال های مسافربری، ایستگاه قطار و ورودی مراکز دولتی قرار دهید.

لیسانس مکانیک: با تشکر از خدمات ارزنده شما، کتاب ها را خواندم. دویار به حال و هوای زمان جنگ رفتم، اشک ریختم، حسرت خوردم از ماندنم و جان گرفتم از شهدا که زنده و کمک حال ما در این زمانه هستند.

دیللم: بنده تا به حال کتاب های زیادی در مورد شهدا خوانده ام، کتاب های شما طرح بسیار زیبا و جالبی است.

قدم خمپاره می خورد زمین. جلسه که تمام شد، صدایم زد و گفت: جلسه امروز همه اش اداری نبود؛ حرف و کار شخصی هم بود. هرچقدر بابت پذیرایی هزینه کرده اید، بنویس به حساب من.

۳. پانزده سال بود که اسم نوشته بودم بروم حج. گفتم: مادر، اگر می توانی، اسمم را ببنداز جلو! گفت: عزیز جان، به حق خودت قانع باش. چرا می خواهی حق مردم را بگیری؟ این جور که حج ات درست نیست؛ هست؟

۴. از ایشان درخواست دست خط یادگاری کردم و خواستم در صفحه ای از کتاب شهید چمران باشد که نام هر دو را یک جا داشته باشم. نوشتند: من کان الله، کان الله له (هر که با خدا باشد، خدا با اوست).

۵. وقتی طلبه های شیراز خدمت آیت الله مرحوم بهاء الدینی رسیدند، از ایشان درخواست کردند که: درسی به ما بدهید! حضرت آیت الله فرمودند: بروید از صیاد شیرازی درس زندگی بگیرید. اگر تیمسار صیاد شیرازی شدید، هم دنیا را دارید، هم آخرت را!

۶. پس از دریافت درجه سرلشکری، توی راه بهش تبریک گفتم. پرسید: تبریک برای چه؟ گفتم: درجه سرلشکری تان! گفت: تو که می دانی من بیست سال است که به دنبال شهادت می دوم. درجه برایم مهم نیست، دعا کن شهید شوم.

۷. چهل، پنجاه روز بعد از شهادتش، چند نفری که از ظاهرشان پیدا بود انسان های مستحق هستند، آمدند در خانه مان. می گفتند: ما نمی دانستیم ایشان فرمانده بوده. نمی شناختمش. تازه وقتی تلویزیون نشانش داد، فهمیدیم چه کسی بوده. او فقط می آمد به ما کمک می کرد و می رفت.

چند خاطره از سردار شهید

محمد علی جهان آرا

۱. مهریه من یک جلد کلام الله مجید و یک سکه طلا بود. محمد به شوخی می گفت: با این طلاهایی که برای مراسم ما خواهند خرید، چکار کنیم؟ من گفتم: طرح این مسئله کوچک کردن من است! محمد یک جلد قرآن را پس از ازدواج خرید و در صفحه اول جمله هایی نوشت که هنوز آن را دارم. نوشت: امیدم در این است که این کتاب اساس حرکت مشترک ما باشد و نه چیز دیگر، که همه چیز فناپذیر است جز این کتاب!

۲. محمد تمام روزهای ازدواج، عقد، تولد و عید را یادش بود و هیچ وقت هدیه ای این روزها را فراموش

قافله واژه‌ها در کتاب عاشورا

کتابی با عنوان «حسین بن علی (ع)، امام ارزش‌ها» در سال ۱۳۸۳ منتشر شد.

اما مجموعه ارزشمند «دانشنامه شعر عاشورایی» بخش دوم تحقیق و پژوهش خانم محمدزاده است که به نحوی در بردارنده ادبیات شیعه و عقاید و احساسات و جهت‌گیری شاعران عرب و پارسی‌گوی در طول تاریخ و به‌ویژه در محور حادثه جانسوز کربلاست. در این اثر ماندگار، سعی شده از ارزشمندترین آثار عاشورایی این شعراء نمونه‌های آورده شود تا بر مبانی مذهبی و حق‌جویی شیعه استدلال شود که چگونه شاعران ارزشمند از جان می‌گیرند تا خصلت‌های نیکوی آل محمد(ص) را نمودار سازند.

«دانشنامه شعر عاشورایی» یا انقلاب حسینی در شعر شاعران عرب و عجم (عنوان فرعی کتاب) در قطع رحلی و در دو جلد به دانش پژوهان عرضه شده است. جلد اول دربرگیرنده زندگی شاعران عرب و نمونه‌هایی از بهترین اشعار و مرثی‌های آنان و جلد دوم به همین شکل در مورد شاعران پارسی‌گوی است.

موسوعه کلمات الامام الحسین (ع)

این کتاب اختصاص به سخنان امام حسین (ع) دارد و در آن حدود هزار حدیث از امام را جمع‌آوری کرده است. این اثر اگرچه در نوع خودش بسیار کامل است اما برخلاف عنوانش فاقد ساختار دایره‌المعارفی است که به دو شکل موضوعی و تاریخی احادیث را تفکیک کرده است.

دانشنامه شعر عاشورایی

اثر وزین و دو جلدی مزبور حاصل تحقیقات پنج ساله خانم مرضیه محمدزاده در مورد زندگی امام حسین (ع) است که پژوهش وی در دو بخش متمایز انجام گرفت. بخش اول، بررسی زندگی آن امام از بدو تولد تا پس از شهادت با رویکردی تحلیلی به وقایع هفتادسال اول هجرت و بررسی زمینه‌ها، علل و انگیزه‌ها و فلسفه و محتوای فکری قیام عاشورا بود که در قالب

هدف از این تحقیق، گردآوری و دسته‌بندی همه مطالبی است که از قدیم تاکنون درباره عاشورا در کتاب‌ها و مقاتل مختلف آمده است تا به این ترتیب، نویسندگان، ادبا، محققان و خطبا بتوانند به آسانی و به‌طور مطلوب از آن استفاده کنند. این طرح ابتدا توسط آقایان محسن چینی‌فروشان، سیدمهدی شجاعی و مصطفی رحماندوست پی‌ریزی شد و سیدمهدی شجاعی نظارت بر این کار را برعهده گرفت.

به گفته مسئولان این پروژه، منابع و مآخذ تشکیل دهنده این پژوهش بیش از ۲۵۰ عنوان است که از قرن اول هجری تاکنون را در برمی‌گیرد. در این پژوهش از کتاب‌های خطی استفاده شده است.

دایرة المعارف الحسینیة

این مجموعه که در خارج از ایران در دست تدوین است بالغ بر ۵۰۰ جلد خواهد شد که برنامه حال حاضر متولیان آن ارائه در ۳۳۲ جلد است که تاکنون حدود چهل جلد آن منتشر شده است. این مجموعه که نمی‌توان آن را دایرة المعارف به معنی مصطلح دانست، براساس موضوع تقسیم‌بندی شده و شاید بتوان گفت که ترتیب تاریخی دارد. در جلد‌های منتشر شده به غیر از البدایه، جلد چهارم و پنجم در مورد دیوان‌هایی از قرن اول است، شامل اشعار، مدایح، قصاید و مرثی‌ها که راجع به حادثه عاشورا و امام حسین (ع) سروده شده است. جلد ششم و هفتم جزو دیوان‌های قرن دوم و سوم هجری است و به همین ترتیب جلد‌های بعد، جلد ۳۹ و ۴۰ مربوط به دیوان‌های قرن پانزدهم هجری است. یعنی آنچه شاعران در قرن پانزدهم در مورد امام حسین (ع) سروده‌اند را در این مجلدات آورده است. به هر حال این دایرة المعارف اگرچه عنوان دایرة المعارفی دارد اما در واقع و به معنای مصطلح دایرة المعارف نیست.

فرهنگ عاشورا

مجموعه‌ای یک جلدی، فشرده و کاربردی، حاوی لازم‌ترین دانستنی‌ها پیرامون موضوعاتی است که به این نهضت جاوید چه در عصر حادثه و چه زمان‌های پس از آن تا به امروز مربوط می‌شود.

حجت الاسلام جواد محدثی، روحانی ۵۵ ساله‌ای که هم شاعر و لایبی و هم نویسنده و پژوهشگر فعال در زمینه علوم و معارف اهل بیت (ع) است، مؤلف کتاب مزبور است. فرهنگنامه عاشورا با مدخل «آب» که در حادثه کربلا و عطش لازم و ملزوم یکدیگر شمرده می‌شوند، آغاز و با مدخل «یوم‌الله» از نام‌های روز عاشورا، به معنی روز خدا پایان می‌پذیرد.

موضوع امام حسین (ع) و قیام عاشورا محور و موضوع بسیاری از تحقیقات و پژوهش‌های حوزه کتاب در سال‌های پس از انقلاب بوده است. تحقیقات مزبور بسیاری به صورت فردی و شخصی انجام گرفته که نتیجه آن نیز در قالب انتشار صدها عنوان کتاب در طول ربع قرن اخیر بوده است، اما بخش دیگر و عمده‌ای از این پژوهش‌ها به صورت گروهی و توسط نهادها و موسسات با پشتوانه عمومی و بعضاً دولتی انجام گرفته است. برخی از این تحقیقات و طرح‌ها در حال انتشار است. این نوشتار به بررسی اجمالی آثار مرجع منتشر شده و در حال انتشار در مورد امام حسین (ع) و عاشورا پرداخته است.

دانشنامه امام حسین (ع)

تدوین موسوعه الامام الحسین (ع) از طرح‌هایی است که از سال‌ها قبل وعده انجام آن توسط موسسه دارالحدیث داده شده و متولیان آن پیش‌بینی می‌کردند که پروژه مزبور در ده‌مجله قابل عرضه باشد. در طراحی موسوعه مزبور گفته می‌شد که از چهارده بخش اصلی با حدود هزار عنوان و صدبیان و تحلیل کوتاه و بلند و چندین نقشه تشکیل خواهد شد. بخش‌های چهارده‌گانه موسوعه امام حسین (ع) عبارتند از: بخش اول، زندگی‌نامه، در این بخش نقل‌های مربوط به ولادت، نام‌گذاری، مشخصات ظاهری، پرورش و دوران کودکی، همسران و فرزندان امام (ع) خواهد آمد. در موارد بسیاری از جمله درباره شهربانو (همسر امام (ع)) و حضرت رقیه (س) (فرزند امام (ع)) بحث و بررسی صورت می‌گیرد.

بخش دوم، امام حسین (ع) با پیامبر (ص) نام دارد. موضوع بخش سوم، امام حسین (ع) در دوران خلفا و حوادث رخ داده در این برهه از جمله شهادت مادر و عملکرد ایشان است. در بخش چهارم به بررسی تحولات تاریخی دوران پدر و تلاش‌های امام حسین (ع) در روزگار پرحادثه خلافت امیر مومنان (ع) از جمله جنگ‌ها، سخنان محبت‌آمیز پدر و اخباری که از شهادت فرزندشان داده‌اند، می‌پردازد. بخش پنجم به پس از پدر تا قیام حضرت اختصاص دارد. بخش ششم قیام و شهادت امام را مورد بررسی قرار می‌دهد و مهم‌ترین بحث و بیشترین حجم آن نیز به این موضوع اختصاص دارد. در بخش هفتم وقایع پس از شهادت مورد توجه است و در هشتمین قسمت، پیامدهای قیام امام حسین (ع) بررسی می‌شود. در بخش نهم مسائل مربوط به امامت امام حسین (ع) مطرح می‌شود و در بخش دهم عبادات امام و کرامات منقول از حضرت بیان می‌شود. بخش یازدهم به ذکر مصیبت و گریستن بر امام حسین (ع) اختصاص دارد. زیارت امام حسین (ع) موضوع قسمت دوازدهم است. در بخش سیزدهم کلمات امام حسین (ع) می‌آید و سرانجام در قسمت چهاردهم مخدوشات بررسی می‌شود. در حال حاضر از تدوین موسوعه مزبور اطلاع دقیقی در دست نیست و موسسه دارالحدیث تنها مجموعه‌ای دو جلدی با نام حکمت‌نامه امام حسین (ع) را به فارسی و عربی چندین پیش منتشر کرد.

تاریخ امام حسین (ع)

دفتر انتشارات کمک آموزشی از سال ۱۳۶۴ تحقیق جامعی را پیرامون شخصیت امام حسین (ع) و نهضت عاشورا آغاز کرد که تا به حال ۱۴ جلد آن منتشر شده و به گفته متولیان آن در مجموع به ۲۴ مجلد خواهد رسید. از مجموعه مزبور به تازگی جلد هشتم که در ترتیب انتشار با تاخیری چند ساله رویه رو بود در دو مجلد منتشر شد.

مروری بر روند ترجمه ادبیات عاشورا به سایر زبان ها

ترجمان تشنگی

آثار مکتوب ایرانی طی چند سال گذشته بیش از پیش مورد توجه مخاطبان سایر کشورها قرار گرفته است. هر چند در عرصه ادبیات هنوز به دلایلی این توجه چندان مناسب نبوده است، اما در عرصه های دیگر - که اغلب به حوزه های تحقیق و پژوهش مرتبط می شوند - آثار قابل توجهی از نوشته های فارسی به زبان های دیگر برگردانده شده است. بسیاری بر این گمانند که آثار مکتوب ایرانی در حوزه های تاریخ، فلسفه، علوم اجتماعی و دین قابلیت توجه بیشتر از سوی توسط مخاطبان دیگر کشورها را دارند، اما نکاتی سبب شده است که این آثار آنچنان که باید مورد توجه قرار نگیرند. دلایل متعددی برای این توجه محدود مطرح می شود. برخی از کارشناسان در اساس پرسش دارند و معتقدند که آثار مکتوب ایرانی در حوزه های دین، تاریخ و علوم اجتماعی مورد توجه مخاطبان دیگر قرار می گیرد و نمونه آن را می توان حجم مناسب آثار عاشورایی دانست که به زبان های دیگر ترجمه شده است. برخی دیگر اعتقاد به ترجمه اندک آثار مذهبی باور دارند و دلایلی را بر این مورد بر می شمردند. گروهی از این دسته معتقدند که مترجمان کاردان و پادانش سبب می شود آثار کمتری به زبان های دیگر ترجمه شود و گروهی دیگر تفاوت های مذهبی را از دلایل عمده بر می شمردند.

عبدالحسین فرزاد، کارشناس ادبیات عرب و یکی از مترجمان مطرح کشور، وجهی دیگر از ماجرا را

مورد بررسی قرار می دهد. او معتقد است آثاری که بر مبنای اصول آکادمیک نوشته شود، مورد توجه دیگران قرار خواهد گرفت. وی به آثار سید جعفر شهیدی در مورد واقعه کربلا و دیگر مسائل دینی و اسلامی اشاره می کند و می گوید: «آثار این نویسنده و پژوهشگر بزرگ که بنده هم افتخار شاگردی اش را داشتم بر مبنای مسائل علمی و تاریخی نوشته شده است.» او برای مسائلی که در کتاب طرح می کند، به آثاری استناد می کند که همگان به اعتبار آن اذعان دارند. از همین روست که آثار او نه تنها در ایران، بلکه در سایر کشورها هم مورد توجه قرار می گیرد. وی می افزاید: «آثار دیگری نیز که دارای چنین قابلیت هایی باشند، به زبان های دیگر ترجمه شده اند.»

عبدالحسین فرزاد در مورد ترجمه های آثار عاشورایی می گوید: «توجه ما در بسیاری از این آثار، بیشتر معطوف به مسائل احساسی و عاطفی است. عاشورا بخش لاینفکی از فرهنگ ماست که کسی نمی تواند آن را از هویتمان جدا کند. از همین رو و با توجه به علاقه ای که ما به امام حسین (ع) داریم، در حوزه آثاری که در مورد ایشان می نویسیم، به این جنبه بیشتر توجه داریم. در حالی که اگر در مورد عاشورانیز به مستندات توجه بیشتری داشته باشیم، قطعاً می توانیم توجه جهانیان را بیشتر به آثار این حوزه جلب کنیم.» فرزاد که از جمله مترجمان مطرح ادبیات عرب است، سپس به آثار نویسندگان فلسطینی و چهره هایی

همچون آدونیس و نزار قبانی اشاره می کند که به استفاده از حماسه عاشورا آثار شاخصی نوشته اند. وی در این مورد می گوید: «امام حسین (ع) برای مقابله با یزیدیان آرمان های بزرگی داشت؛ آرمان هایی که هرگز غبار زمان بر آنها نمی نشیند. اگر این آرمان و افکار بلند اما مهم در آثار ما متجلی شود، به طور حتم متن های شاخص تری خواهیم داشت.» فرزاد سپس به شعری از آدونیس اشاره می کند که در مورد امام حسین (ع) سروده شده است. در این شعر، سربریده امام (ع)، با مردم سخن می گوید.

موسی بیدج معتقد است برای آن که اطلاعات جامعی در مورد ترجمه آثار مذهبی ایرانی به سایر زبان ها داشته باشیم، باید دست به پژوهش گسترده ای زد. بیدج می افزاید: «به طور مثال آثاری توسط حیدر نجف از زبان فارسی به زبان عربی ترجمه شده، اما نام ایشان چندان مطرح نیست. او چند آثار مذهبی فارسی را به عربی ترجمه کرده است.» بیدج در مورد این پرسش که آیا مترجمانی قابل برای ترجمه این دسته از آثار وجود دارند، می گوید: «ما مترجمان خوبی داریم. اما توجه کمی به آنها شده است.»

موسی اسوار برای توجه محدود آثار مذهبی و عاشورایی به زبان های دیگر، سه عامل را ذکر می کند. او در مورد توانایی های مترجمان و وجود مترجمان قابل که بتوانند آثار مذهبی فارسی را به دیگر زبان ها برگردانند، می گوید: «ما آثار شاخصی داریم که قابل

گزارش آماری هفته

گزارش آماری هفته از سوی بخش کتابداری و اطلاع رسانی 'خانه کتاب' و بر اساس اطلاعات ثبت شده در بانک اطلاعات این موسسه ارائه می شود. از شنبه ۱۳۸۵/۰۱/۱۵ تا چهارشنبه ۱۳۸۵/۰۱/۱۹. ۶۰۶ عنوان کتاب در بانک اطلاعات خانه کتاب ثبت شده است. بیشترین تعداد کتابها در موضوع کودک و نوجوان، و پس از آن به ترتیب موضوعات کمک تحصیلی ادبیات، علوم علمی، علوم اجتماعی و سایر موضوعات قرار دارند.

گزارش آماری کتابهای منتشره در هفته گذشته (به تفکیک موضوع)

رشته	موضوع	عنوان	تعداد	تاریخ	ترجمه	مقدار چاپ	تیراژ	نوع	موضوع
۱	کلیات	۱۴	۱۲	۲	۱۲	۲	۱۲	۲۳۰	۴۹۹۲
۲	فلسفه و روانشناسی	۱۵	۵	۱۰	۵	۱۴	۱	۱۸۰	۱۹۸۰
۳	ادبیات	۵۶	۵۶	۹	۳۶	۳۰	۴۹	۷	۸۸۶۴
۴	علوم اجتماعی	۶۵	۵۷	۸	۳۶	۳۹	۶۱	۴	۴۲۱۲
۵	زبان	۲۱	۲۰	۱	۹	۱۲	۱۹	۲	۴۲۵۸
۶	علوم طبیعی و ریاضیات	۲۶	۲۲	۴	۱۱	۱۵	۲۴	۲	۲۹۴۶
۷	علوم عقلی	۸۰	۲۰	۴۰	۲۲	۴۷	۷۱	۹	۲۱۹۹
۸	هنر	۲۹	۱۷	۱۲	۲۰	۹	۲۶	۳	۲۸۴۴
۹	ادبیات	۸۷	۲۸	۲۸	۲۸	۴۹	۷۷	۱۰	۲۴۶۶
۱۰	تاریخ و جغرافیا	۲۴	۱۹	۴	۸	۲۰	۱۴	۲	۲۰۵۸
۱۱	آموزشی و کمک درسی**	۹۵	۹۵	-	۲۰	۷۵	۹۱	۴	۲۷۰۹
۱۲	کودک و نوجوان	۹۶	۸۴	۱۲	۳۸	۳۸	۶۸	۲۷	۵۱۴۲
	جمع بندی	۶۰۶	۵۸۸	۱۱۸	۲۲۶	۲۸۰	۵۲۲	۷۲	۲۸۸۲

* ناگفته به نامی آثاری باقی می ماند که ترجمه نشده، آثاری چون اسبوح، نون، گردآورد، تحقیق شعر و نظائر آن.
** منظور از موضوع آموزشی و کمک درسی، کلیه کتابهایی است که به نحوی با مواد درسی و برنامه های آموزشی عام مطابقت محسوس آید. و اینها را، در صورتی که مربوط به مستند و مطالب آنها دانش آموزان از پیشرفتگی تا دیپلمات هستند.

گزارش آماری کتابهای کودک و نوجوان

رشته	موضوع	عنوان	تعداد	تاریخ	ترجمه	مقدار چاپ	تیراژ	نوع	موضوع
۱	کلیات	۱۲	۱۲	۰	۱۲	۰	۱۲	۰	۱۲
۲	فلسفه و روانشناسی	۱۵	۵	۱۰	۵	۱۴	۱	۱۸۰	۱۹۸۰
۳	ادبیات	۵۶	۵۶	۹	۳۶	۳۰	۴۹	۷	۸۸۶۴
۴	علوم اجتماعی	۶۵	۵۷	۸	۳۶	۳۹	۶۱	۴	۴۲۱۲
۵	زبان	۲۱	۲۰	۱	۹	۱۲	۱۹	۲	۴۲۵۸
۶	علوم طبیعی و ریاضیات	۲۶	۲۲	۴	۱۱	۱۵	۲۴	۲	۲۹۴۶
۷	علوم عقلی	۸۰	۲۰	۴۰	۲۲	۴۷	۷۱	۹	۲۱۹۹
۸	هنر	۲۹	۱۷	۱۲	۲۰	۹	۲۶	۳	۲۸۴۴
۹	ادبیات	۸۷	۲۸	۲۸	۲۸	۴۹	۷۷	۱۰	۲۴۶۶
۱۰	تاریخ و جغرافیا	۲۴	۱۹	۴	۸	۲۰	۱۴	۲	۲۰۵۸
۱۱	آموزشی و کمک درسی**	۹۵	۹۵	-	۲۰	۷۵	۹۱	۴	۲۷۰۹
۱۲	کودک و نوجوان	۹۶	۸۴	۱۲	۳۸	۳۸	۶۸	۲۷	۵۱۴۲
	جمع بندی	۶۰۶	۵۸۸	۱۱۸	۲۲۶	۲۸۰	۵۲۲	۷۲	۲۸۸۲

گزارش آماری کتابهای بزرگسال

رشته	موضوع	عنوان	تعداد	تاریخ	ترجمه	مقدار چاپ	تیراژ	نوع	موضوع
۱	کلیات	۱۴	۱۲	۲	۱۲	۲	۱۲	۲۳۰	۴۹۹۲
۲	فلسفه و روانشناسی	۱۵	۵	۱۰	۵	۱۴	۱	۱۸۰	۱۹۸۰
۳	ادبیات	۵۶	۵۶	۹	۳۶	۳۰	۴۹	۷	۸۸۶۴
۴	علوم اجتماعی	۶۵	۵۷	۸	۳۶	۳۹	۶۱	۴	۴۲۱۲
۵	زبان	۲۱	۲۰	۱	۹	۱۲	۱۹	۲	۴۲۵۸
۶	علوم طبیعی و ریاضیات	۲۶	۲۲	۴	۱۱	۱۵	۲۴	۲	۲۹۴۶
۷	علوم عقلی	۸۰	۲۰	۴۰	۲۲	۴۷	۷۱	۹	۲۱۹۹
۸	هنر	۲۹	۱۷	۱۲	۲۰	۹	۲۶	۳	۲۸۴۴
۹	ادبیات	۸۷	۲۸	۲۸	۲۸	۴۹	۷۷	۱۰	۲۴۶۶
۱۰	تاریخ و جغرافیا	۲۴	۱۹	۴	۸	۲۰	۱۴	۲	۲۰۵۸
۱۱	آموزشی و کمک درسی**	۹۵	۹۵	-	۲۰	۷۵	۹۱	۴	۲۷۰۹
۱۲	کودک و نوجوان	۹۶	۸۴	۱۲	۳۸	۳۸	۶۸	۲۷	۵۱۴۲
	جمع بندی	۶۰۶	۵۸۸	۱۱۸	۲۲۶	۲۸۰	۵۲۲	۷۲	۲۸۸۲

گزارش آماری کتابهای درسی

رشته	موضوع	عنوان	تعداد	تاریخ	ترجمه	مقدار چاپ	تیراژ	نوع	موضوع
۱	کلیات	۱۴	۱۲	۲	۱۲	۲	۱۲	۲۳۰	۴۹۹۲
۲	فلسفه و روانشناسی	۱۵	۵	۱۰	۵	۱۴	۱	۱۸۰	۱۹۸۰
۳	ادبیات	۵۶	۵۶	۹	۳۶	۳۰	۴۹	۷	۸۸۶۴
۴	علوم اجتماعی	۶۵	۵۷	۸	۳۶	۳۹	۶۱	۴	۴۲۱۲
۵	زبان	۲۱	۲۰	۱	۹	۱۲	۱۹	۲	۴۲۵۸
۶	علوم طبیعی و ریاضیات	۲۶	۲۲	۴	۱۱	۱۵	۲۴	۲	۲۹۴۶
۷	علوم عقلی	۸۰	۲۰	۴۰	۲۲	۴۷	۷۱	۹	۲۱۹۹
۸	هنر	۲۹	۱۷	۱۲	۲۰	۹	۲۶	۳	۲۸۴۴
۹	ادبیات	۸۷	۲۸	۲۸	۲۸	۴۹	۷۷	۱۰	۲۴۶۶
۱۰	تاریخ و جغرافیا	۲۴	۱۹	۴	۸	۲۰	۱۴	۲	۲۰۵۸
۱۱	آموزشی و کمک درسی**	۹۵	۹۵	-	۲۰	۷۵	۹۱	۴	۲۷۰۹
۱۲	کودک و نوجوان	۹۶	۸۴	۱۲	۳۸	۳۸	۶۸	۲۷	۵۱۴۲
	جمع بندی	۶۰۶	۵۸۸	۱۱۸	۲۲۶	۲۸۰	۵۲۲	۷۲	۲۸۸۲

طنین جهانی ادبیات عاشورا بار دیگر به گوش رسید

رستاخیز روز دهم

همزمان با فرارسیدن ایام عزاداری حسینی، هفته گذشته بازار نشر کتاب در ترکیه شاهد انتشار چند عنوان کتاب مهم شیعی به زبان استانبولی با موضوع نهضت حسینی بود. کتاب های لَهوف نوشته عالم نامدار سید بن طاووس، کتاب ائمه در کربلا نوشته سید محمدتقی مدرس پیرامون زندگی امام حسین (ع) و امام زین العابدین (ع) و کتاب فغان بر کشتگان کربلا نوشته دو محقق ترک: موسی گوئش و جعفر بندیدریا عناوین این کتاب ها هستند که در استانبول منتشر شده اند.

لهوف که یکی از منابع معتبر تاریخی درباره عاشورا است و در اکثر تحقیقات مربوط به حادثه کربلا به عنوان منبع اصلی مورد استفاده قرار می گیرد، در ۱۵۵ صفحه به زبان ترکی در حالی منتشر شد که کتاب ائمه کربلا در ۵۶ صفحه توسط سمیل نارلی به زبان ترکی استانبولی برگردانده شده و با همکاری انتشارات ذوالفقار فاطمه آنا در هزار نسخه انتشار یافته است.

کتاب فغان بر کشتگان کربلا توسط دو محقق ترک تألیف شده است. در این کتاب نویسندگان موضوع گریه کردند برای شهدا و به ویژه امام حسین (ع) را از دیدگاه قرآن و احادیث نبوی بررسی کرده اند. این کتاب نیز در ۲۰۶ صفحه منتشر شده است.

از دیگر اخبار کتاب در هفته گذشته اظهار نظر پائولو کونیلو، نویسنده برزیلی رمان کیمیاگر است که به تازگی با تأکید بر الهام گیری از سنت ها و آموزه های اسلامی در نوشته هایش تأکید کرده است که در اسلام چیزهایی یافته که در دیگر ادیان آسمانی ندیده است.

وی با اشاره به سفرهای متعددش به کشورهای اسلامی در مصاحبه ای با تلویزیون امارات گفت که رمان کیمیاگر از تأثیر عمیق اسلام برخوردار بوده است. او گفت: من قرآن را به صورت عمیق می خوانم تا از افکار و اعتقادات مسلمانان آگاهی یابم. بنابراین از فریختگان و اندیشمندان غربی نیز می خواهم که قرآن و میراث اعتقادی مسلمانان را مطالعه کنند و در از بین بردن شکاف میان شرق و غرب سهیم شوند. وی ادامه داد: من در اسلام چیزهایی یافته ام که در دیگر ادیان آسمانی و حتی غیر آسمانی ندیده ام. عبادت خداوند، احترام به همه انبیاء و داشتن زندگی خوب برای همه مردم از جمله مسائلی بود که در این کتاب آسمانی وجود دارد.

دستنوشته های بی نظیر بوتو

به چاپ می رسد

هفته گذشته سخنگوی انتشارات هارپر کولینز اعلام کرد که تا ماه آینده خاطرات بی نظیر بوتو را روانه بازار کتاب خواهد کرد.

روابط عمومی این انتشارات با بیان اینکه بوتو چند روز قبل از کشته شدنش این کتاب را به انتشارات تحویل داده اضافه کرد که این کتاب با توافق خانواده بوتو قرار شده است روز ۱۲ فوریه منتشر شود.

آشتی، اسلام، دموکراسی و غرب کتابی است که در آن بوتو آینده روشنی را برای پاکستان و جهان اسلام پیش بینی کرده است.

آدونیس، جایزه گرانترانی کافور را برد
آدونیس شاعر بزرگ سوری و دنیای عرب، برنده جایزه بین المللی گرانترانی کافور از ایتالیا شد.

آدونیس یکی از مهم ترین نویسندگان بزرگ عرب است که اکنون در پاریس زندگی می کند. وی تا کنون توانسته جوایز بین المللی بسیاری را به دلیل آثار ارزنده ادبی و فرهنگی اش از آن خود کند.

آدونیس همچنین تا کنون بارها برای دریافت جایزه نوبل ادبیات نامزد شده است. قرار است این جایزه را طی مراسمی در کاخ سلطنتی بلاتسو ریالی در تورینو از دستان جورجو آمیرانو مترجم نامدار ایتالیایی دریافت کند.

۲۰۰ ساعت گفت و گو در چشم انداز بی انتها
روال تولید همواره از سوی کتاب به سمت فیلم است در حالی که این هفته خبری مبنی بر تولید یک کتاب از فیلم مستند سیاسی و ضد بوش با عنوان چشم انداز بی انتها، به کارگردانی چارلز فرگوسن ارائه شد.

مستند چشم انداز بی انتها که با تمرکز بر انتقاد از اشتباه بزرگی که دولت آمریکا با حمله به عراق مرتکب شد، ساخته و ارائه شده است با استقبال خوب مخاطبان روبرو شده است و از این رو ممکن است در صورت تولید به صورت کتاب با اقبال خوب کتابخوان ها مواجه شود.

انتشارات روابط عمومی یا پابلیک افرز براساس این مستند کتاب عراقی ها در آبراه هیاهو را در ماه فوریه (ماه آینده میلادی) منتشر خواهد کرد.

پنا برای گزارش، این کتاب ۲۰۰ ساعت مصاحبه فرگوسن را برای ساخت مستند چشم انداز بی انتها،

لهوف که یکی از منابع معتبر تاریخی درباره عاشورا است و در اکثر تحقیقات مربوط به حادثه کربلا به عنوان منبع اصلی مورد استفاده قرار می گیرد، در ۱۵۵ صفحه به زبان ترکی منتشر شد

به رشته تحریر در آورده است.

رمان برتر سال ۲۰۰۷ ترکیه

رمان وداع نوشته عایشه کولین برنده جایزه رمان سال ۲۰۰۷ ترکیه از سوی اتحادیه نویسندگان شد. این رمان، داستان حکومت رو به زوال امپراتوری عثمانی را دستمایه روایت قرار داده است و زندگی مردمی را که تحت سلطه امپراتوری عثمانی بارنج هایی فراوان همراه بوده اند، در کنار افراط ناسیونالیست های آن زمان به تصویر می کشد.

عایشه کولین در سال ۱۹۴۶ در ترکیه به دنیا آمد و فعالیت ادبی را با روزنامه نگاری آغاز کرد. او سپس با فیلمنامه نویسی و کارگردانی کارش را ادامه داد و در سال ۱۹۸۴ اولین رمانش را با نام زو به آفتاب منتشر کرد. این رمان به عنوان بهترین رمان سال انتخاب شد. وی بعدها همان موفقیت را در سال های ۱۹۹۶ و ۱۹۹۷ با رمان های حضور موفق و نامش آیلین کسب کرد و خود را در زمره نویسندگان موفق کشورش قرار داد.

سال های دور او در سال ۱۹۹۸ منتشر شد که سال گذشته فیلمی هم بر اساس آن به تولید رسید. یکی بود یکی نبود و آواهای شبانه از دیگر آثار این نویسنده اند.

ساراماگو در بستر بیماری

ژوزه ساراماگو نویسنده پرتغالی و برنده نوبل ادبیات در بیمارستانی در جزیره لانزاروته اسپانیا بستری شد.

این در حالی است که برخی رسانه های داخلی اسپانیا علت بیماری ساراماگو و مدت بستری شدن وی را مشکل تنفسی اعلام کرده و گفته اند که وی از اواسط ماه دسامبر در بیمارستان بستری شده است. با این حال عنوان شده که هیچ خطر جسمی جان ساراماگو ۸۵ ساله را تهدید نمی کند. او هم اینک در لانزاروته - شرقی ترین جزیره از جزایر قناری در اقیانوس اطلس - به سر می برد.

جایزه نادال

برگزیده خود را شناخت

شصت و چهارمین دوره جایزه رمان نادال به فرانسیسکو کاساویا رسید. این رمان داستان پسر جوانی است که برای بقای خود در اروپا تلاش می کند. به گفته نویسنده، این داستان با نگاهی عمیق به زندگی، مفاهیمی از قبیل هویت انسانی و مسئله هستی را در نظر داشته است. فرانسیسکو کاساویا در سال ۱۹۶۳ در بارسلون متولد شد. او اولین رمانش را با نام پیروزی در سال ۱۹۹۰ به چاپ رساند و از دیگر آثار او می توان به راز تعطیلات و بمان اشاره کرد. این جایزه به مبلغ ۱۸ هزار دلار در زمره معتبرترین جوایز رمان اسپانیا محسوب می شود که هر ساله در بارسلون به بهترین رمان تعلق می گیرد.

نویسنده سرخپوست

در ۱۰۱ سالگی درگذشت

آندرس هنشتروسا نویسنده و شاعر مکزیکی هفته گذشته در حالی در سن ۱۰۱ سالگی چشم از جهان فرو بست که نقش بسزایی در توسعه و ترویج ادبیات کهن مکزیکی ایفا کرده بود.

این نویسنده مکزیکی که بر اثر نارسایی کلیوی در خانه شخصی خود، زندگی را بدرود گفت، نویسنده و شاعری بود که با اشعار، داستان ها و مقالاتش تاریخ و زبان و ادبیات مکزیکی را غنی کرد. آندرس هنشتروسا مورالس در ۳۰ نوامبر ۱۹۰۶ در یک خانواده سرخ پوست متولد شد. او در رشته حقوق تحصیل کرد. وی چنان به زبان مادری خود علاقه داشت که نوشتن را با این زبان آغاز کرد و همیشه سعی می کرد آن را در برابر زبان اسپانیایی گسترش دهد. آندرس پس از فارغ التحصیلی از دانشگاه ادبیات و فلسفه مکزیکی به معرفی اسطوره ها، افسانه ها و قصه های سرخ پوستی از طریق نوشتن پرداخت و سپس فرهنگ اسپانیایی و زاپوتی را نوشت. از وی آثار زیادی در مکزیکی به زبان های اسپانیایی و زاپوتی چاپ شده است.

دایرة المعارف برای قرآن

سید سعید حسینی: قرآن پژوه

به همراه برخی از همکاران مرکز فرهنگ و معارف قرآنی مشغول تدوین و ادامه انتشار دایرة المعارف قرآنی هستیم که تاکنون از این مجموعه دو جلد چاپ و دو جلد آن هم در دست چاپ است و در مجموع بین ۲۷ تا ۳۰ جلد خواهد شد.

تاکنون حدود ۲ هزار موضوع برای این دایرة المعارف شناسایی شده و برای هر موضوعی به سبک دایرة المعارفی یک مقاله از دیدگاه قرآن نوشته می شود.

ما در این پژوهش از دیدگاه قرآن و تفاسیر برای هر کدام از موضوعات یک تفسیر ذکر می کنیم مثلاً آب در قرآن به چه معنایی به کار رفته و در مورد این موضوع تمام اطلاعات را که مفسران از قرآن استنباط کرده اند، جمع آوری و در اختیار مخاطبان قرار می دهیم.

جز این چند مورد که ذکر شد کار دیگری نیز در بخش فرهنگ قرآنی در دست تهیه است که نگاهی نو به موضوع ها و مفاهیم الهی دارد.

ترجمه ای تفسیر محور از قرآن کریم

کریم زمانی: متن پژوه و مولوی شناس

پس از تجدید انتشار کتاب شرح موضوعی مثنوی با عنوان 'میناگر عشق' از سوی نشر نی چندی است که کار ترجمه و تفسیر قرآن کریم به پایان رسیده و قصد دارم در اولین فرصت آن را به ناشر بسپارم. بر مبنای صحبت هایی که با دو نشر نامک و قطره داشته ام کتاب حاضر در قطع رحلی منتشر خواهد شد.

من در این کتاب ضمن ارائه ترجمه ای از قرآن، در ذیل ترجمه هر آیه توضیحاتی مربوط به آن را برای رفع ابهام ذکر کرده و علاوه بر شرح و تفسیر، گزینشی از اقوال مفسران را نیز آورده ام.

علاوه بر این در ادامه پژوهش های پیشین در باب مولانا، براساس روشی که در طول ۲۰ سال در نگارش هفت جلدی 'شرح جامع مثنوی' به دست آمده مشغول نوشتن کتاب دیگری با عنوان 'شرح غزلیات مولانا' هستیم.

البته تاکنون تفسیر ۸۰۰ غزل مولانا به پایان رسیده اما قصد دارم در طول امسال به توضیح و شرح باقی غزل ها بپردازم. در کتاب 'شرح غزلیات مولانا' سه هزار غزل از مولانا شرح و تفسیر می شود.

تحلیل شعر عاشورایی

غلامرضا کافی: پژوهشگر ادبی

تصور می کنم همین روزها انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی کتاب 'شرح منظومه ظهر' مرا روانه بازار کند.

من در این کتاب ضمن طرح بحث 'شعر عاشورایی در ادبیات عرب' در مقدمه کتاب به بررسی و نقد و تحلیل چهار دوره شعر عاشورایی پرداخته ام. دوره اول تا پایان سال ۹ هجری قمری، دوره دوم عصر صفویه، دوره سوم عصر قاجاریه و دوره چهارم جهان معاصر (از ۱۳۰۰ شمسی تا ۱۳۸۰) را دربر می گیرد.

در هر بخش کتاب ویژگی های هر دوره اعم از سیاسی اجتماعی و ویژگی های شعری مطرح شده و سرانجام هر فصل رسیدن به همان محور اصلی 'شعر عاشورا' است.

در این کتاب از دو منظر محتوا و فرم شعر عاشورایی بررسی و تحلیل شده و حکم هایی هم صادر شده است و برترین دوره شعرگویی عاشورایی 'عصر قاجار' و برترین شاعر 'یغما جندی' معرفی شده است. کتاب حاضر حجمی بیش از

هفتصد صفحه دارد.

حقوق تطبیقی ملل مسلمان

زینب فیروزی: حقوقدان

کلمه الحقیع عنوان کتابی است مفصل که در آن با ارائه تحلیلی جدید از فلسفه حقوق، تفاوت دریافت ها و تبیین ها از واژه مقدس حق مورد بررسی قرار گرفته است. من در این کتاب رویکردی تاریخی به درک بشر از واژه حق در طول تاریخ (چه در گستره مغرب زمین و چه در حیطه مشرق زمین و جهان اسلام) داشته و تفاوت برداشت بین متقدمان اندیشه های مختلف و متاخران را تحلیل کرده ام.

چندی است درگیر نوشتن کتابی با محوریت حقوق کشاورزان و صنعت شده ام. در این کتاب ضمن بازخوانی وضعیت صنعت و کشاورزی در دوره های مختلف تاریخ معاصر، رویکردهای حقوقی دولت ها را در دو دوره زمانی قبل و پس از انقلاب مورد اشکافی قرار داده و تعامل قانونی بین کشاورزان و صاحبان صنایع مختلف را با دیگر ارکان همکار در زمینه های حقوقی تحلیل کرده ام. نگارش این کتاب تقریباً به پایان رسیده و با وجودی که کتاب به شکل حقوقی به رشته تحریر درآمده سعی کرده ام تا اهالی صنعت نیز از آن استفاده کنند.

کتاب بعدی با عنوان بررسی تطبیقی حقوق اسلامی میان کشورهای مسلمان نیز طرحی است برای بازمی و ویژگی های حقوق اسلامی و قرائت های مختلفی که از نصوص دینی در رفع معضلات جوامع اسلامی صورت می گیرد. در این کتاب تفاوت های ساختاری حقوق در کشورهایی چون اردن با حقوق در جمهوری اسلامی ایران به عنوان نمونه واکاوی شده است.

'حقوق بشر اسلامی' عنوان کتاب دیگری است که در آن سعی کرده ام برخی از خلأ های موجود در حقوق بشر را تحلیل و با نیمی نگاهی تطبیقی، ساختار و وجوه ممیزه حقوق بشر اسلامی را تبیین کنم.

قصد دارم همانند گذشته این کتاب ها را به نشر انصاف واگذار کنم. تا چه پیش آید...

پنجره ای برای تماشای عشق

احد ده بزرگی: شاعر

تصور می کنم انتشارات سوره مهر در آینده ای نه چندان دور مجموعه اشعار مذهبی مرا در مدح و ثنای خاندان عصمت و طهارت در هیئت کتابی با عنوان 'پنجره ای همیشه باز' روانه بازار کند.

این کتاب مجموعه اشعار مذهبی من در نعت چهارده معصوم (ع) است و طبعاً از پیغمبر اکرم (ص) آغاز شده به امیرالمؤمنین (ع)، حضرت زهرا (س)، امام حسن (ع) و امام حسین (ع) می پردازد و ادامه می یابد تا به اشعار این جانب در مدح امام عصر، حضرت مهدی (عج) ختم می شود.

اشعار در قالب های کلاسیک (غزل و مثنوی) سروده شده و در حجمی بیش از ۲۰۰ صفحه تمامی مراحل تهیه و طراحی را گذرانده و در حال چاپ است و نهایتاً تا ابتدای سال جدید منتشر خواهد شد.

از تجدید چاپ کتاب هایی چون 'سروده های عاشورا'، 'رباعیات عاشورا'، 'آرزوی کربلا' و 'طوفان خطبه ها' نیز اطلاع دقیقی ندارم اما تصور می کنم چند کتاب از بنده به زودی تجدید چاپ خواهد شد.

نمادپردازی در هنر اسلامی

امیر نصری: مترجم فلسفه هنر

هم اکنون مشغول برگردان مجموعه مقالات تیتوس بورکهارت در دو جلد 'مبانی هنر اسلامی' و 'مبانی هنر مسیحی' هستیم که هر کدام از آنها به یک سنت فلسفه هنر تاکید دارند و می توانند به عنوان یکی از جامع ترین آثار درباره فلسفه هنر اسلامی و مسیحی مورد استفاده پژوهشگران زیبایی شناسی قرار گیرند.

'مبانی هنر اسلامی' دربرگیرنده ۱۰ مقاله با طرح مباحث نظری مراتب

نمادپردازی در هنر اسلامی، فضاهای خالی در هنر اسلامی و تأثیر زبان عربی بر هنرهای بصری اسلامی است.

بورکهارت در این کتاب با رویکردی عرفانی به بررسی مبانی هنر اسلامی پرداخته است. این اثر دربرگیرنده آخرین مقاله بورکهارت است؛ به طوری که مقاله 'معنویت هنر اسلامی' را که دو هفته پیش از مرگ نوشته، در این کتاب وجود دارد و به فارسی برگردانده خواهد شد.

علاوه بر این نیز در مقدمه خودم بر کتاب ضمن شرح مختصر مؤلفه های فکری و دیدگاه های بورکهارت، توضیحی درباره مقالات و اهمیت آنها داده ام.

'مبانی هنر اسلامی' توسط انتشارات حقیقت منتشر خواهد شد.

کریم زمانی

زینب فیروزی

اما در مجلد بعدی یعنی 'مبانی هنر مسیحی' بورکهارت با رویکردی سنت گرایانه به شرح و بسط مبانی هنر مسیحی پرداخته است. این اثر در سال ۲۰۰۶، بعد از مرگ بورکهارت به زبان انگلیسی منتشر شد و انتظار می رود ترجمه فارسی آن تا نامایشگاه کتاب سال آینده توسط نشر حکمت منتشر شود.

رویکرد روش شناسانه در مطالعات فرهنگی

دکتر نعمت الله فاضلی: مردم شناس

چندی است که اثری درباره ابعاد مختلف دانش و گفتمان مطالعات فرهنگی در ایران و جهان با عنوان 'آشنایی با مطالعات فرهنگی' تحویل انتشارات علمی شده و تا آخر امسال منتشر می شود.

در اثر حاضر به معرفی تاریخچه، سیر تکوین و توسعه رشته مطالعات فرهنگی، نظریه ها، مکاتب، مسائل و مفاهیم، حوزه ها، قلمرو و سنت های مختلف گفتمانی در مطالعات فرهنگی پرداخته ام.

این کتاب برای دانشجویان رشته مطالعات فرهنگی و همچنین مخاطبان عمومی به زبانی ساده نوشته شده و سعی من نیز بر این بوده تا چگونگی چستی و ماهیت گفتمان رشته مطالعات فرهنگی را توضیح دهم ضمن این که در اثر حاضر پیوند و رابطه بین مطالعات فرهنگی به مثابه یک دانش بین رشته ای با رشته های همسان آن مانند جامعه شناسی، انسان شناسی، تاریخ، فلسفه، روانکوی و نقد ادبی تشریح می شود.

در کتاب 'آشنایی با مطالعات فرهنگی روش های تحقیق و پژوهش در مطالعات فرهنگی و رویکردهای روش شناسانه در این دانش به اجمال بررسی شده است.

این کتاب نخستین متن تألیفی درباره مطالعات فرهنگی به زبان فارسی است و با توجه به اهمیت و علاقه ای در سال های اخیر مطبوعات، جوانان، دانشجویان و روشنفکران ایرانی به مطالعات فرهنگی نشان داده اند امیدوارم اثر حاضر بتواند تا حدودی به شور و اشتیاق مخاطبان این دانش پاسخ دهد.

فارس در تاریخ معاصر

حسن امداد: تاریخ پژوه

تصور می کنم کتاب 'فارس در عصر قاجار' به پژوهش و نگارش بنده در آینده ای نه چندان دور از سوی انتشارات 'نوید شراز' به بازار عرضه شود.

من این کتاب را در تکمیل کتاب 'فارس نامه' نوشته میرزا حسن فسایی 'مورخ دوره قاجاریه' نوشتم. در کتاب فارس نامه که توسط دکتر منصور رستگار فسایی ویرایش و در دو جلد منتشر شده به وقایع فارس تا سال ۱۳۰۰ هجری قمری پرداخته شده است، اما من در این کتاب از آغاز سلسله قاجاریه تا سال ۱۳۴۵ قمری را ذکر کرده ام.

این کتاب در حجمی بالغ بر نهصد صفحه شرح وقایع سیاسی و اجتماعی فارس در عصر قاجار را در خود دارد.